

04

megazin za hakiranje stvarnosti

broj 12, mjesečnik/ca, godina druga, studeni 2005., cijena 10kn

product placement,
subliminalno oglašavanje,
seksističke reklame

DEADLY MARKETING STRATEGIJE

velike riječi
"slučaja Cigelj"

Slovenija – hipermarket
njihov svagdašnji

ZOOROPA

kokoši – to smo mi

Zlatko Burić - Kićo » strip: Kid Koala » NRD Van » priklučenje EU » Moda za samoubojstva » Mesto žensk
Chicago Underground » neovisno izdavaštvo & autorska prava » Zagreb Film Festival » Linux & pank » WARP

megazin 04 [12]
megazin za hakiranje stvarnosti

izdavač: savez udruga klubtura [zg]

uredništvo: lela vujančić & karolina pavić & vid jeraj

suradnici: pero gabud & miroslav zec & ivana armanini & komikaze team: stipo gbran, sven & marko strić & maja hrgović & ivana slunjski & viola varga & marjan crtalić & josip višković & marina kelava & vrki & stjepan jureković & franjo glušac & owie pockshull & jaka primorac & ratko mavar & dinka radonić

redaktura: karolina pavić

financije: ružica gajić – seka & sofija dobrčić

dizajn: kliš

adresa redakcije: su klubtura, svačićev trg 1, zagreb

tel/fax: +385 (0)1 457 2591

web: www.04zine.org

e-mail: 04@clubtura.org

tisak: tiskara zelina

naklada: 2000, studeni 2005.

suradnja: multimedijalni institut mi2 [zg]

donatori: gradski ured za kulturu grada zagreba
nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva
veleposlanstvo kraljevine nizozemske u republici hrvatskoj

realizirano kroz platformu clubtura?

ISSN 1845-2469

Svi sadržaji u ovom časopisu objavljeni su pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 2.0, ako nije drugačije izričito poveljeno. Licencu Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 2.0 možete naći na <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0>

THE MORE YOU CONSUME
THE LESS YOU LIVE

03 INTERNO

03 Rad na 04 način

04 In: vju

04 Zlatko Burić – Kićo, glumac & glazbenik

10 fajl

10 Deadly marketing strategije **12** Product placement **15** Subliminalno oglašavanje **18** Seksističke reklame **21** Buy Nothing Day

22 strip blok

22 Kid Koala, intervju **24** Kid Koala, strip

26 čekiranje realnosti

26 HR [priključenje] EU **30** Velike riječi "slučaja Cigelj"

34 slobodarske prakse

34 NRD Van virtualvju NRD Kit

38 artizan

38 Ples u WARP brzini **42** U Gradu žena **47** Stahl Stenslie & Moda samoubojstva

50 zooropa

50 Slovenija - hipermarket njihov svagdašnji

54 kolumna

54 Kokoši – to smo mi

56 priroda i društvo

56 Slijedimo li stope dinosaura?

60 osobni urlici

60 Brand New World

62 sam svoj haker

62 Obojite stare cipele

64 vrkijeva kuharica

64 Recepti za zdrav i dug život

66 sloboda softveru

66 GNU/Linux je pank

68 slušna obmana

68 Chicago Underground u KSET-u **69** Rob Mazurek, intervju **72** Recenzije **73** Panoptikum **73** Neovisno izdavaštvo

78 sedma

78 Zagreb Film Festival

86 fotografija

92 Jaka Primorac

92 najave

92 HREF **94** Komikaze **95** SC književne večeri **96** Pretplata **97** Kolporter

Rad na 04 način

► Svojim kanalima, koji i nisu baš poput onih kanala što ih koriste veliki novinari iz velikih redakcija koji dolaze do velikih stvari, dokopali smo se mejla koji je uredništvo Megazina za hakiranje stvarnosti **04** poslalo svojim suradnicima. Kakve sve bezobraztine u ovim krugovima ima uvjerite se čitajući integralnu verziju mejla – dakle, bez ikakvih intervencija – kojim su suradnici obaviješteni da sjajno rade i da neće dobivati honorare do 15. u mjesecu ne prekinu li tu praksu.

- 1** Moramo vas obavijestiti da svi trašno dobro pišete. I nemojte to više činiti. Samo pročitajte vašu verziju teksta i onu koja je objavljena u megazinu – i skužiti ćete da su identične. A mi onda nemamo posla.
- 2** Čekajte da vam zadamo temu, nemojte je sami smišljati. Uzmite za negativan primjer raspravu na suradničkoj listi u kojoj ste već počeli draftirati 13. broj, a mi još nismo bili i na pola s ovim. I ne visite na toj listi do 3:56; spavajte malo.
- 3** Neka vam dolazak na 04 žurke, poput one kada su u Močvari rasturale Bitcharke na travi, postane ritual. Opis posla isti je kao i kod ostalih noćnih događanja. Dobra glazba, cuga, uživanje, poznate face i tako to.
- 4** Ne budete li poštivali ove odredbe, bit ćete kažnjeni uskraćivanjem honorara barem do 15. u mjesecu.

Jedan član i
dvije članice
uredništva

Još uvijek sam skeptičan prema Barbinom konceptu etno-tripova

**U Kugli me interesiralo kako raditi
kompliciranije strukture, a da svejedno dođeš
do šire publike i budeš pučki po izrazu**

— razgovarao **Vid Jeraj**
— fotografirao **Ratko Mavar**

U Zagrebu je krajem listopada gostovao Zlatko Burić – Kićo, glumac i glazbenik koji je od 1977. do 1982. bio član Kugla glumišta, a danas je nacionalna zvijezda u Danskoj. Za svoga boravka u Hrvatskoj održao je dva nastupa, performans *Ratna kuhinja* s House Of Extreme Music Theatre i koncert s TIG-om, Telepatskom internacionalnom grupom. Kroz razgovor smo pretresli njegov kazališni svjetonazor, povijest Kugla glumišta i Novog vala, te njegov udio u danskoj kinematografiji. O Burićevoj popularnosti svjedoči i podatak da se sleng kojim je pričao u filmu *Pusher* toliko svidio Dancima da u svakodnevici koriste neke replike, iako je od filma prošlo već deset godina.

04: Što te odredilo kao umjetnika, kazalište ili fakultet?

Počeo sam se baviti teatrom kao gimnazijalac u Osijeku; pubertet me lupio 1965. i tada sam počeo izlaziti u grad. Bio je to klik, kada je došlo puno nove glazbe. Imao sam 11 godina starijeg brata koji me filovao stripovima i jazzom. Podnio sam torturu Charlieja Parkera i be-bopa, bio sam zreliji od svojih vršnjaka. Mene je kazalište zanimalo spontano jer sam promjene u glazbi htio doživjeti kao rocker koji se bavi kazalištem. Tih su godina institucije krahirale, to je uistinu bilo tako. Gavellin učenik Danko Mešek osnovao je mini teatar Okruglu scenu u Osijeku, kao i školu koju sam pohađao tri godine. Napravili smo grupu i došli u doticaj s literaturom kao što je Händke, i nas par iz te grupe došlo je u Zagreb.

04: Je li ti bila zanimljiva scena studentskog kazališta?

U to su se vrijeme najzanimljivije stvari događale u studentskom kazalištu. Uz festivale u Parmi i Wrocławu, jedan od centara bio je i Zagreb. SEK je bio poznat. U Zagreb sam došao u jesen 1977., kada se scena već ispuhala. Postali su nešto prazno, kao moderno kazalište, što nas više nije zanimalo. Zato sam odlučio upisati psihologiju jer je u to vrijeme antipsihijatrija bila štos, Cooper, Laing i drugi. Nova je ljevica bila na ruku Frankfurtskoj školi. Očekivao sam da će se bog zna što dogoditi, al' sam na drugoj godini uvidio da sam se zajeb'o jer je katedra bila užasno konzervativna.

04: Tko ti je od mentora ipak bio zanimljiv, je li netko od njih davao nadu?

Sva sreća da je bilo Rudija Supeka, prvi sam put vidio jednu veliku ličnost, apsolutno antiautoritarnu. U finom, razumnom razgovoru možeš pričati s nekim tko zna puno više od tebe, a potpuno slobodno i ravnopravno. Kuvčić je bio u SAD-u, pa nam je pričao o komunama i prenosio suvremene ideje.

04: Jeste li bili upoznati s idejama Living Theatrea i sličnih pokreta?

Vrlo, vrlo upoznati. U Osijeku sam, pogotovo u doticaju s onim što se događalo, vrlo mlad ubo kontakt oko ljudi koji su radili Drama Review u New Yorku i bili povezani s takvim umjetnicima. Iskreno, to baš i nije bio moj ukus. Međutim, sjećam se Boba Wilsona kao vrlo mladog, još iz vremena dok je bio freak. Bio je neki trač s njim da je bio u Grčkoj i da švera haš. Negdje je rekao da dramski tekst najbolje funkcionira ako ga pustiš na starom magnetofonu i s potrošenim baterijama. Kasnije je postao zvijezda. Sam Living Theatre ipak je bio jedna ekspresivna ideja angloameričke kulture, ne znam koliko je bila prijemčiva nama u Europi.

04: Što te onda zanimalo?

Više me zanimala ova fora na dadaizam. Kada smo to vidjeli, moja žena Dunja i ja, a radili smo u grupi Mineral i gledali po Zagrebu što ima, našli smo grupu od troje ljudi, među kojima je bio i Zlatko Sviben. Danas je on jedan konvencionalni redatelj, dok smo u svoje vrijeme zajedno radili nešto drugo od samog avangardnog kazališta. To nam je već bio istrošeno i ofucano.

04: Kad već govoriš o napuštanju avangardnog kazališta, što misliš o kazalištu Eugenija Barbe?

Znali smo za njega, bilo je to zanimljivo, ali nam je bliži bio dadaizam. Grupa s kojom smo imali kontakte bila je Welfare State iz Engleske, u kojoj je kasnije bilo puno muzičara sa scene slobodno improvizirane glazbe; bliži smo bili europskoj tradiciji. Ja sam još uvijek skeptičan prema Barbinom konceptu etno-tripova. Kada se spoje world-music i fusion, malo mi je sumnjivo.

04: Misliš li da je to "previše olaka sinteza"?

Mislim da su sinteze puno kompliciranije i teže, čak i unutar jedne kulture. Kada to uspije, ja to gledam sa simpatijom i umjetnički i politički, samo što

nemam osobni afinitet prema tome. U takvim se projektima stvari poimaju olako, to biva više mehanički spoj.

04: Što misliš, zašto Indoš stalno inzistira na predsokratovcima, kao inspiraciji svojih predstava?

Ako je ideja Kugle bila dinamika, mislim da je to neki dijalektički štos, prisutan kod predsokratovaca. Bilo je tu zanimljivih ljudi, uz Željka Zoricu – Šiša došao je i Vladimir Dajković – Ajk, koji se više ne bavi teatrom. Bila je tu i Dunja Koprčec, koja je sa mnom došla iz Osijeka.

04: Zar nije Kugla imala i svoj komorni ansambl, iz kojega su proizašli članovi novovalnih bendova?

Ključni čovjek u Kugli bio je skladatelj, nažalost pokojni, Zoran Šilović. Bio je klasično obrazovan, interesirala ga je i klasična avangardna glazba, kako se to glupo zove. Mislim Cage, Penderecki i te fore. Kako je pripadao i rock-kulturi, s nama koji smo bili freakovi, u međuvremenu smo stekli referencu na neku visoku kulturu. Mene je tada, kao projekt, zanimala veza između visoke kulture i pop-kulture. Tada je to bila ogromna, okoštala i tupava razlika. Danas to radi puno ljudi, ali je ipak od toga prošlo 30 godina. Bili su to nespojivi svjetovi koji se nisu dodirivali. Interesiralo me kako raditi kompliciranije strukture, a da svejedno dođeš do šire publike i budeš pučki po izrazu. Na tu foru mi je Hendrix bio veliki uzor jer je uspio atonalnu glazbu, ono što su Acezantez svirali pred 10 ljudi, raditi pred 100.000 ljudi, samo upakiranu u neku pop-pjesmu. Bilo je i više takvih ideja, kao Captain Beefheart ili Welfare State. I to me privuklo više od Barbine ideje oko etno-istraživanja. A ako pričaš baš o muzici, onda je tu Šilo bio velika ličnost u Kugli jer je to znao napraviti; zapisati avangardnu glazbu i predstaviti je kao ulični song u teatru.

04: Je li ime Kugla bilo sretno s obzirom na ono što je iz njega nastalo?

Kugla smo se zvali jer idemo van, na land-art, dalje od kocke! Živjeli smo u vremenu kada se promijenio cijeli svijet. Happeninzi su u to vrijeme, na uštogljenim ulicama, bili doista subverzivni. Šilo je radio neku glazbu, a kako su nam trebali još neki glazbenici, došao je u kontakt s Igorom Pomykalom iz Ansambla za ranu glazbu. Za jednu predstavu nam je dovukao te ljude koji su svirali instrumente poput serpentina i krumhorna. Uspostavili smo vezu s ljudima koji nisu imali veze ni s rock-kulturom ni s teatrom. Šilo je skupio grupu od nekih 20 ljudi koji su došli s vrlo različitih polazišta.

04: Je li tu bila riječ o sintezi kakvu misliš?

Dotad je umjetnost bila nešto što nam se nije sviđalo. U avangardi šezdesetih bili su neki koji su radili nešto novo, ali opet je iz toga ispala jedna koherentna forma. Kako smo bili nesigurni i imali smo drukčiju osjetilnost, pustili smo da se te razlike vide, pa smo bili barokni. Različiti su komadići bili prisutni, osjećali su se heterogeni stilovi. Jedan dio može biti odsviran atonalno, a drugi da liči na šlager.

04: Poslije je to radio John Zorn, on kaže da je bio inspiriran glazbom iz crtića.

Da, može tako. Danas smo puno osvješteniji o tome. Nekad je to izgledalo kao da taj stil postoji i da je to neka vječna istina. Danas to više nikoga ne zanima.

04: Što misliš, zašto je došlo do raspada Kugle?

Došlo je do neke eksplozije; relativno je ipak dugo trajalo, nekih sedam do osam godina.

04: Koje ti se čine najuspjelijima od vaših predstava?

Oko vremena kada smo u Dubrovniku radili *Ljetno popodne* na Stradunu, bili smo puni energije, uoči te eksplozije. Još je bilo tog ljepila među nama, naboj je bio najžešći. *Mekani brodovi* su mi ostali u pamćenju po tom radikalnom dokidanju kazališta. Pogotovo jer smo imali izvrsne uvjete produkcije, i to jedan jedini put na BITEF-u da smo mogli raditi do kraja. Bila je to predstava duga pet-šest kilometara, u kojoj je publika sudjelovala sa slikama koje su išle po vodi. Vježbali smo neka tri tjedna da bismo napravili predstavu od dva sata. To je bilo sretno vrijeme jer bi u drugim okolnostima to bio komercijalni suicid.

04: Koja je veza Kugle i Novog vala?

U Savskoj smo kao Kugla imali dvije sobice. Bila je to prostorija za probe u kojoj su svi vježbali; bend bi vježbao dok bismo mi istodobno radili scenografiju. Bili smo otvorena grupa, nikada nije bilo pravila po kojima se postaje član. Rulja je defilirala, jezgra ljudi, poput braće Šuljić, pa Jura Novoselić koji je došao iz SSSR-a. Jura Stubić je bio tu otpočetak, kao i Rundek, i Štulić isto, koji je bio težak za podnijeti... Čak su nam se i ovi iz Aerodroma utrpali. Prvi bubnjar grupe Film, Medo, svirao je u drugom kazalištu, Coccolemocco, kod Brezovca. Šilo je skupio grupu ljudi, kada smo radili bili smo prepoznati kao senzibilitet sličan onome Novoga vala u glazbi. Ja sam imao 28 godina, dok su novovalni glazbenici imali oko 17, tako da me to povezivanje jako začudilo. To nam se dogodilo prvi put u Beogradu, kada smo s Kojom odmah postali dobri. Meni je Koja puno značio kao kolega, bilo mi je čudno da sam sreo tako mladog dečka, sličnog po senzibilitetu i humoru, a onda se zahuktalo izvan naših moći. Zagreb je postao premalen za sve nas.

04: Kako si podnio teret egzila?

Nisam ja bio izbjeglica, otišao sam slobodnom voljom. To je obična ljudska priča koja nije toliko zanimljiva. Prve sam tri godine prao suđe, nisam imao ni posao ni prijatelje. Moj treći dan gore rodio mi se sin. U novinama sam vidio najavu za koncert Die Tödliche Doris; uđem na mjesto otvoreno deset dana prije, i vidim svu muziku, i prvi prijatelji su mi iz toga doba. Bio sam blizu Berlina, vidio sam Gun Club, Birthday Party, Einstürzende Neubauten, u vrijeme kada su tek počinjali. U Berlinu su bili Genijalni diletanti i slični bendovi koji su me zanimali, ta scena mi je, kao njemačka kultura, zanimljiva.

04: Koliko su Danci drukčiji?

Za mene su zanimljivi drukčiji ljudi. Imam prijatelja Danaca s kojima mi je odlično. No, da ipak odgovorim na tvoje pitanje, iskustvo emigracije u biti je teško, i puno teže nego što sam si ja zamislio. Meni se to slučajno dogodilo. Uvijek sam se osjećao kao kozmopolit i bavio sam se kulturom, imao sam neke reference. To mi je kao da Slavonac dođe u Split, škvadra se drukčije zeza. No, opet, ima nekih stvari... Danci su u međuvremenu postali opasni nacionalisti.

04: Jesu li ti u Danskoj bili spremni pomoći kao nekome s nečim autentičnim? Kazao si da si prve tri godine prao suđe, što možda znači da ti tvoje reference nisu odmah pomogle.

Ja nisam počeo igrati na alternativnoj sceni, već na totalno bezveznoj. Prvo sam sreo Henninga, danas udaraljkaša u TIG-u, pa smo se zajebavali po

nekim klubovima. Normalno da je u bogatijem društvu to lakše nego ovdje, ali tamo imaš problem represivne tolerancije. Lupaš u želatinu, a da nikoga nitko ne jebe. Kapitalizam kupuje socijalni mir isplaćivanjem socijalne pomoći, a umjetnike koji bi mogli nešto kreativno napraviti stavljaju u neka mala geta. Ponekad ima neko društvo uz koje to što činiš ima veću snagu i veći doseg. Kapital je toliko siguran u sebe, ali on oko sebe ima želatinozan omot i na sve kaže: "Da, da, da..." To je problem tamo, ali možeš dobro proći.

04: Jesu li autentični oni likovi koji glume srpske gangstere u *Pusheru* i *U Kini jedu pse*?

Da, oni su Crnogorci koji žive u Danskoj. No, ta dva filma ne bi trebalo miješati jer je *U Kini* nastao iz *Pushera*, kada se pojavio jedan zločesti dečko i odveo glavnog glumca, Kima Bodniu, i napravio jednu komediju koju ja ne volim jer je napravio komediju u kojoj se ljudi smiju na nasilje. Tip je zaradio lovu i izuzeo ozbiljnost. I Kim Bodnia je onda ispao iz našeg benda, više ne surađujemo s njim. *Pusher* je jedan ozbiljan umjetnički film o osamljenim ljudima i emocionalnim invalidima. A bezobrazno je što je pokupio likove. Oni dečki jesu Crnogorci iz nekog mjesta koje se zvalo Jovangrad. Slavko je izuzetan, baš smo glumili u *Pusheru 3*, on uopće nema pretenzija biti glumac, iako se pokazalo da je uistinu talentiran. S *Pusherom 3*, koji se zove *I Am Angel Of The Death*, bili smo na London Film Festivalu. Lik Mila, kojega sam glumio, ostario je deset godina i ima neke ozbiljne probleme. Radikalizirali smo film, nitko osim mene nije glumac i u njemu nastupaju samo naturščici. U njemu se priča samo 20 posto danski, i ostalo samo srpski, albanski i poljski. Službena danska kulturna javnost to je stvarno teško progutala, a na dan premijere pola je glumaca bilo u zatvoru. Jer Hells Angelse glume pravi Hells Angelsi, redatelj se igra sa socijalnim, ali ne tako da iskorištava ljude, i zato ga jako volim. Cijeli je kontekst odličan, stvarno je ludo, igramo situacije u kojoj su Albanci i Srbi kolege. Klasična filmska kritika za to nije uopće zainteresirana. Jednog od tih likova, Albanca koji je baš heavy u tim pričama, koji radi kao radnik na skelama, uspio sam utrpati na kazališni tečaj i sada radi u oficijelnom kazalištu.

04: Je li ti bed što te u stranim koprodukcijama uvijek dopadaju uloge istočnoeuropskih likova?

Ne razmišljam uopće o tome, bitno je s kim radiš. Radim i druge stvari, u danskim filmovima glumim i jednog Danca, homoseksualca, koji živi u kolektivu s nekim. Treba brinuti da te uvijek ne dopadne takav casting, to sam izbjegao. Nakon *Pushera* sam dobio puno ponuda da budem gangsterski boss, pa sam radije odabrao da glumim čarobnjaka u dječjoj seriji, tako da namjerno skačem.

04: Glumio si i u filmu koji je bio engleski kandidat za Oscara?

Film *Dirty Pretty Things* bio je ljevičarski film i to je slika emigrantskog miljea u Engleskoj. Redatelj Stephen Frears apsolutni je majstor, odmah se predstavio kao staromodan, vrlo klasičan, ali majstor. Glumio je i Katalonac Sergi López, pa Audrie Tatou, to su sjajni glumci. To je bilo izuzetno, Frears je uistinu karizmatična ličnost. On na setu radi cirkus, pa se pravio da je povrijeđen, dramatičira svoju ličnost. Napravio je s nama štimung lude familije. Ja sam živio u Londonu, imao sam rupe po dva tjedna, družio se s glumcima na setu, moja se žena sprijateljila s Frearsom, on je topla ličnost. Sa Sergi Lópezom sam se izuzetno sprijateljio, on mi je baš lega.

04: Glumio si i u kampanji za Tuborg.

Dancima je Tuborg ono što je Srbima pasulj. To je baš bio koncept, radili smo meta-štos, da radim na kiosku, a meni dolaze Danci na kiosk i onda ih ja jebem, kao stranac koji radi na kiosku. Ja se ponašam rasistički, kao da sam ja Danac, pa smo se zezali s time što radi nacionalni identitet. Bilo je to smiješno, a pogotovo djeci.

TURDAY NOVE

Nothing Day is a simple to drop culture by asking you to gear when you are invited you up to the challenge?

NSUMING LESS HEI

Y LESS - BUY WHAT YOU OOSE ETHICAL PRODUCT: ARN ABOUT THE MANUFA DID EXCESSIVE PACKAGI OP LOCALLY - SHOP AT TI MORE MARKETING ADS A PAIR INSTEAD OF THROU E REUSABLE PRODUCTS I CYCLE AND DEMAND YOU ALLENGE GOVERNMENT I

WW.BUYNOT

info@www.buynothingday.com

HOPE LESS

UY NOT

TURDAY NOVE

Nothing Day is a simple to drop culture by asking you to gear when you are invited you up to the challenge?

NSUMING LESS HEI

Y LESS - BUY WHAT YOU OOSE ETHICAL PRODUCT: ARN ABOUT THE MANUFA DID EXCESSIVE PACKAGI OP LOCALLY - SHOP AT TI MORE MARKETING ADS A PAIR INSTEAD OF THROU E REUSABLE PRODUCTS I CYCLE AND DEMAND YOU ALLENGE GOVERNMENT I

WW.BUYNOT

info@www.buynothingday.com

HOPE LESS

UY NOT

TURDAY NOVE

Nothing Day is a simple to drop culture by asking you to gear when you are invited you up to the challenge?

NSUMING LESS HEI

Y LESS - BUY WHAT YOU OOSE ETHICAL PRODUCT: ARN ABOUT THE MANUFA DID EXCESSIVE PACKAGI OP LOCALLY - SHOP AT TI MORE MARKETING ADS A PAIR INSTEAD OF THROU E REUSABLE PRODUCTS I CYCLE AND DEMAND YOU ALLENGE GOVERNMENT I

WW.BUYNOT

info@www.buynothingday.com

HOPE LESS

UY NOT

TURDAY NOVE

Nothing Day is a simple to drop culture by asking you to gear when you are invited you up to the challenge?

NSUMING LESS HEI

Y LESS - BUY WHAT YOU OOSE ETHICAL PRODUCT: ARN ABOUT THE MANUFA DID EXCESSIVE PACKAGI OP LOCALLY - SHOP AT TI MORE MARKETING ADS A PAIR INSTEAD OF THROU E REUSABLE PRODUCTS I CYCLE AND DEMAND YOU ALLENGE GOVERNMENT I

WW.BUYNOT

info@www.buynothingday.com

HOPE LESS

UY NOT

TURDAY NOVE

Nothing Day is a simple to drop culture by asking you to gear when you are invited you up to the challenge?

NSUMING LESS HEI

Y LESS - BUY WHAT YOU OOSE ETHICAL PRODUCT: ARN ABOUT THE MANUFA DID EXCESSIVE PACKAGI OP LOCALLY - SHOP AT TI MORE MARKETING ADS A PAIR INSTEAD OF THROU

Deadly marketing strategije

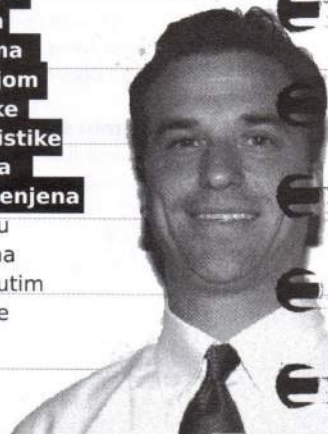
U fajlu ovoga broja bavimo se oblicima marketinških mutacija: *product placement*, subliminalno oglašavanje, seksističke reklame... I želimo vam sretan Buy Nothing Day

— piše **Karolina Pavić**

Nerijetka će inteligentna i osviještena ljudska individua ponosno ustvrditi kako raznorazni naponi marketinških zagađivača nemaju na nju ama baš nikakva utjecaja. Ne bi ona, drugim riječima, samo zbog reklame kupila neki proizvod ni u najgoroj noćnoj mori, a da ne spominjemo kako je, upravo suprotno, naporna konzumeristički usmjerena propaganda može samo motivirati da od eventualnoga shoppingiranja reklamiranoga artikla pobjegne glavom bez obzira. No, to što su mnoge osobe uvjerenе da nisu pod utjecajem reklama zapravo je ono što oglašivačka mašinerija želi da se drži takvim; pače, *deadly* marketing strategije o kojima pišemo u fajlu ovoga broja neumoljivo računaju na to.

SVakodnevno nas između 400 i 600 reklama bombardiraju sa stranica različitih novina i časopisa, iz etera radijskih stanica i s televizijskih ekrana; progone nas s billboarda i vrebaju iz poštanskih sandučića, *pop-upaju* s web sajtova... I, da, reklama nismo pošteđeni čak ni u (javnim) weceima, a nedavno se moglo čuti kako će, nakon što su pokorile svijet, krenuti u osvajanje neba: u SAD-u su predložene zakonske regulative kojima se zabranjuje "nametljivo" oglašavanje u svemiru, i to nakon što su se pojavile ideje o reklamnim panoima u Zemljinoj orbiti za koje se tvrdi da su tehnički lako izvedivi i da je samo pitanje vremena kada ćemo ih ugledati.

Zabrinjavajuće brojke o stotinama oglašivačkih poruka na dan, istina, rezultiraju su monitoringa zapadnjačkoga, napose američkoga tržišta, a pretpostavlja se da su u marketinškim zonama Istoka nešto niže, iako s izraženom tendencijom da dosegnu trendove prekoceanske kolijevke konzumerizma. U oba slučaja, međutim, statistike tvrde da se jedna od deset reklama odnosi na poruke o ljepoti, pri čemu je uglavnom namijenjena ženama. Iz marketinških podvala usmjerenih na tu populaciju, usto, dalo bi se zaključiti da je prosječna životna dob žena 18 godina, pa se takvim nametnutim *normama*, među ostalim, u sklopu ovoga fajla bave stranice posvećene seksističkim reklamama.

**THANK YOU FOR
NOT SHOPPING**

Crne brojke, također neovisno o području na kojemu su zabilježene, ne uključuju indirektno poručivanje, pa su neke od "hipnotičkih" marketinških metoda obrađene u dijelovima fajla koji se odnose na subliminalno oglašavanje i *product placement*. Potonje će, primjerice, pokazati kako mnoge tvrtke radije ulažu milijune i milijuna dolara ne bi li svoje proizvode skriveno reklamirale u filmovima i televizijskim serijama, što je, dakako, puno učinkovitije i za potencijalne kupce mnogo pogubnije od starih marketinških tehnika tipa angažiranja megapopularnih likova da pred kamerama "uživaju" u reklamiranome artiklu. Psihološke manipulacije podsvjesnim simbolima u subliminalnome oglašavanju također su jedna od poprilično rasprostranjenih metoda koje svjedoče činjenici da su marketinške *kreacije* odavno postale poprilično prepredena klopka u koju ćete, da se vratimo na početak priče, biti uhvaćeni čak i ako se tome uopće ne nadate. Postale su, štoviše, stvarno ubojite strategije, a u posljednje se vrijeme može zamijetiti i to da se gotovo ne mogu zaustaviti. **Ima, istina, različitih načina otpora utjecaju oglašivačke mašinerije, ali se ona, poput virusa koji stalno mutira, tome nerijetko prilagođava i svijetle egzemplare anti-reklamnih kampanja počinje koristiti kao svoje oružje.** Marketinške su agencije, primjerice, aktiviste koji su u SAD-u prepravljali billboarda donedavno smatrali svojim neprijateljima, ali su potom, piše Warren Berger, autor knjige "Advertising Today", usvojili njihove metode i počeli uspješno producirati reklame koje nalikuju onima s anti predznakom.

Ok, to što *deadly* marketing strategije imaju sposobnost mutiranja ne znači da se protiv reklamnoga virusa ne možete cijepiti ili da mu se ne možete pokušati suprotstaviti. Nekoliko recepata nudimo u sklopu teksta o Buy Nothing Day principima, a slijedeći teoriju prema kojoj je neprijatelja potrebno upoznati da bi ga se pobijedilo, možemo početi i s nabranjem negativnih aspekata reklama. One su, dakle, loše jer im je jedini cilj da se osjećate dovoljno dobro, sretno i zadovoljno tek kada kupite proizvod koji oglašavaju; jer se igraju vašim primarnim instinktima; jer kontroliraju vaš um; jer potiču materijalizam, konzumerizam i sebičnost; jer narušavaju vašu privatnost; jer su pune laži; jer vas bombardiraju beskorisnim informacijama od jutra do mraka 365/366 dana u godini; jer iskrivljavaju realnu sliku svijeta; jer vam nudenjem slobode i nespitanosti zapravo uvaljuju stres... And this list never ends.

**BUY NOTHING DAY
NOV 26 - 2005**

No Purchase Necessary

Uvalite to na pravo mjesto

Marketing se danas putem branda seli iz reklamnog prostora u sam sadržaj televizijske emisije, a mediji shvaćeni kao industrija zabave postaju aktivnost brandiranja. Pretpostavlja se da će product placement u idućim godinama prevladavati u 75 posto svih zabavnih programa u udarnim terminima

— piše Lela Vujanić

Svakoga smo dana stalno izloženi stotinama reklama. Prezasićenost tržišta rađa potrebu da se reklame izbjegnju, ali i nove, sofisticiranije modele oglašavanja. Osim što su ljudi do te mjere zasićeni reklamama da se, kada se one pojave tijekom filma, dižu i odlaze na WC ili jednostavno promjene kanal, nove tehnologije poput TiVo-a dalje su ugrozile reklamiranje dajući nove mogućnosti izbjegavanja televizijskih reklama.

Era marketinga i oglašavanja smislila je nešto drugo: nova čarobna formula zove se *product placement* – tu je još od filmova iz pedesetih, ali svoju slavu doživljava upravo sada. *Product placement* znači medijsko smještanje proizvoda u različita vidljiva okruženja – najčešće forme ovoga smještanja jesu filmovi i *TV-shows*. Filmski setovi tako postaju okruženja u kojima se pojavljuju brandovi, od loga do vrlo konkretnih proizvoda – auta, satova, naočala, kompjutera, vode, cvjećarnica u kojima likovi naručuju cvijeće, šampona s kojima peru kosu, namještaja u kojemu sjede... Bilo što u rukama glavnog junaka/junakinje potvrđuje zvjezdani status toga proizvoda, odnosno potvrđuje da je upravo taj brand onaj pravi.

Hollywoodski dilovi *product placement* danas jako puno koštaju – radi se o milijunskim iznosima koje korporacije plaćaju da bi se upravo njihov brand pojavio u filmu.

Product placement pojavljuje se u filmovima još od pedesetih godina, a možda najuočljiviji primjer zaista globalnog utjecaja pružaju filmovi o Jamesu Bondu – od Astona Martina do BMW-a, Motorola mobitela i Microsoft kompjutera, Bond je, kao brand za sebe, sinergijski privlačio druge brandove stvarajući tako potpunu sliku globalno željenog lifestylea. *Product placement* se pokazao izuzetno učinkovitim oruđem, instantno dižući prodaju za pojedine brandove, ovisno o popularnosti filma. Ray-Ban tvrdi da se prodaja njegovih naočala, modela nošenog u "Man in Black", utrostručila nakon filma iz 1997. Iako se

Our 0.00
Planšt 0.00
Total : 0.00

počeo pojavljivati čak i u crtićima, *reality shows* poput Big Brothera ili Survivorova setovi su za koje se ponekad čini da su izmišljeni upravo zato da bi *product placement* što bolje napredovao, razvijao se i razvijao u neslučenim razmjerima. U današnjici je postao mainstream i pojavljuje se doslovno svugdje – jednostavno zato što tako dobro radi. Pretpostavlja se da će u idućim godinama prevladavati u 75 posto svih zabavnih programa u udarnim terminima.

Pri reklamiranju se, naravno, već odavno ne radi o proizvodima, već o vrijednostima i stilovima koje oni promoviraju. Oglašivači se sve više trude svojim potrošačima ponuditi takvo totalno iskustvo i totalnu sliku svijeta u kojoj je proizvod zapravo nebitan; proizvod je najniža inkarnacija nekog branda, a da bi proizvod mogao postati uspješan brand potrebno je puno šire marketinško tkanje koje poput izmaglice obavlja proizvod slojevima značenja, vrijednosti, imagea, lifestylea. Na tom putu potpunog markiranja svijeta reklamiranje samo po sebi nije dovoljno. Marketing se danas putem branda seli iz reklamnog prostora u sam sadržaj emisije, a mediji shvaćeni kao industrija zabave postaju aktivnost brandiranja. Sve više korporacija ulaže svoj novac direktno u TV emisije kojima je onda glavni koncept upravo brand. Heineken tako ima svoj show kojemu je, naravno, temeljni koncept ponuditi zabavan sadržaj, ali u kojemu je glavni lik zapravo njihov brand. Modne kuće više ne nude kataloge, već sada rade prave časopise koji su opet samo podloga za promociju upravo njihove modne linije, odnosno njihovog stila života. Jedna velika nizozemska osiguravajuća tvrtka svoj je trošak za oglašavanje pretvorila u ulaganje pokretanjem časopisa koji obrađuje temu brige o zdravlju i izgledu, pri čemu ukazuje i na potrebu zdravstvenog osiguranja, te tako potrošače veže uz osnovni proizvod tvrtke. Brišu se granice između medija, odnosno njihovog sadržaja i oglašavanja, jer korporacije preuzimaju na sebe proizvodnju samog sadržaja.

Product placement još je više zamaglio ovu granicu. Razlog zbog kojega je tako učinkovit jest njegova posvemašnja integriranost u industriju zabave. Nije napadan poput reklame, puno ljudi ga uopće neće percipirati kao plaćeno oglašavanje, a istovremeno znači puno više od nje. Jer to što glavni lik nekog super cool filma nosi točno određene traperice instantno utječe na stvaranje globalnog tinejdžera koji nosi te iste traperice od Amerike do Japana. Svako pojavljivanje određenog branda utvrđuje i reafirmira njegovu poziciju, kao i njegov image onog najboljeg, najcool. Tako je pronađen drugi način da brand bude uvijek pred očima – te da se drži na što višoj poziciji u našoj mentalnoj agendi. Pa onda kada pomisliš na piće, pomisliš na Coca Colu – ovisno o tome koliko smo izloženi djelovanju određenog branda.

Revite to podsvjesnim...

Priča oko subliminalnog oglašavanja prepuna je površnosti i predstavlja jedno od glupljih poglavlja u povijesti potrošačkog društva. Strahujući od prizora grupnjaka s magarcima, javnost je olako previdjela koliko se marketing duboko ušuljao u našu podsvijest

— piše **Miroslav Zec**

Koncept subliminalnog poručivanja pretpostavlja da je osobi moguće prenijeti određenu poruku izvan osviještenih granica percepcije. Tako bi, primjerice, sadržaj neke slike prikazane dovoljno brzo da je svjesno ne opazimo, ipak dopro do našega mozga.

Upravo se u takvom kontekstu prvi put spominje pojam subliminalnog, i to u knjizi *Hidden Persuaders* Vancea Packarda, objavljenoj 1957. godine. Packard iznosi podatke o studiji korištenja subliminalnih poruka kako bi se potaknula prodaja kokica i Coca-Cole u kino dvoranama. Autor navodne studije, James Vicary, tada je tvrdio kako je primjena subliminalnih poruka dovela do 57,5-postotnog povećanja prodaje kokica i 18,1-postotnog povećanja prodaje Coca-Cole. Iako je Vicary kasnije priznao da je studija u potpunosti izmišljena, bilo je to dovoljno da snažno zaintrigira maštu američke javnosti.

Javnu će histeriju korak dalje odvesti kanadski profesor Wilson Bryan Key svojom utjecajnom knjigom *Subliminal seduction* iz 1973. godine. U vrlo senzacionalističkom stilu Key opisuje mogućnosti subliminalne manipulacije iznoseći pretpostavku kako je potrošač okružen mnoštvom zlonamjernih tajnih poruka usadenih u naizgled nevine sadržaje. Prilično ridikulozna Keyeva teorija pritom kao sveti gral subliminalnog poručivanja uzima riječ "seks" te prikaze spolnog čina.

Autorovu fiksaciju seksualnim, ali i apsurdni karakter njegove teorije, najbolje ilustrira jedan od njegovih kasnijih radova — *Clam plate orgy*. Opisujući doživljaj iz nekog restorana u kojemu je sjedio sa skupinom studenata, Key se začudio kako su gotovo svi naručili kamenice, uključujući njega koji ih nije volio još od djetinjstva.

No Purchase Necessary

Bizarro objašnjenje glasilo je: gostima restorana subliminalno je naređeno da naruče kamenice, i to pomoću crteža pladnja s kamenicama. Crtež je, naime, samo naizgled prikazivao tanjur s kamenicama, a evo što je Key na njemu pomnim promatranjem primijetio: "Uključuje devet karikiranih ljudskih figura, kao i magarca koji je opkoračio ljudsku figuru. Čini se da magarac liže trbuh čovjeku na čijem su blago naznačenom licu dugi brkovi. S lijeve strane muškarca koji leži potrbuške nalazi se ženska figura s visoko podignutom frizurom. Na njenom je međunožju vidljiva glava."

"Tko bi povjerovao da su seksualna orgija, oralni seks i bestijalnost tako vješto umetnuti na papirnati podmetač u nevinom restoranu", pita se autor nadalje. Nejasno, doduše, ostaje, čak i ako pretpostavimo da je crtež doista prikazivao ono što je perverzni Key na njemu razaznao, zašto bi prikaz grupnog jebanja s magarcem ikoga normalnog potaknuo na konzumaciju kamenica... ili bilo čega drugog.

Zahvaljujući histeriji koju je Key pokrenuo diljem Amerike, čak su održavani i tečajevi prepoznavanja subliminalnih poruka. No, izravna posljedica straha od zlonamjerne podsvjesne manipulacije, na koji je hladnoratovski mentalni sklop bio izrazito prijemčljiv, bila je ogromna medijska pozornost usmjerena na subliminalno. A kako nas uči jedan od starih marketinških aksioma - ne postoji negativni publicitet, pa su proizvodi uz koje je stajao pridjev subliminalno najednom postali vrlo popularni.

Jednu od primjena subliminalne su poruke našle na divovskom američkom tržištu sredstava za samopomoć - u društvu koje vjeruje kako se osobni problemi rješavaju intenziviranjem potrošnje, ideja usavršavanja bez ikakvog truda bila je jednostavno neodoljiva. Na vrhuncu subliminalne potrošačke groznice razne audiovrpce za samopomoć ostvarivale su godišnju zaradu u visini od 50 milijuna dolara. Te su vrpce obično sadržavale nasnimljene nerazpoznatljive poruke tipa "Ja privlačim novac" ili "Ja zaslužujem dobar život". U nekim su slučajevima kasete odlazile još i dalje, pa su tako neke od njih svoje kupce nastojale osloboditi akni ili im porukama poput "Ja sam genij" povećati očito nedostatnu inteligenciju. Vjerojatno nejestkremniji primjer bile su, doduše, poruke namijenjene još nerođenju djeci.

Apsurdni trend nije bio ograničen samo na zaglupljene američke potrošače, već su njime bile zahvaćene čak i neke institucije. Zatvor South Point u saveznoj državi Utah koristio je subliminalne audiovrpce kao lijek za pedofiliju, dok su neki veliki trgovački lanci neprimjetnim zvučnim porukama nastojali spriječiti krađu.

**THANK YOU FOR
NOT SHOPPING**

Ipak, zagrebemo li u dubinu problema, ispod zabavne demonstracije gluposti američkih potrošača, medijska pompa oko subliminalnog oglašavanja rezultirala je i nečim vrlo štetnim. Potaknuvši javnost na uzaludno traganje za skrivenim elementima propagandnih poruka stvorio se dojam kako je inače namjera marketinga djelovati na racionalnoj osnovi. Ništa nije dalje od istine – ono za čime marketing neprestano traga, djelujući uvijek na liniji naših osobnih nesigurnosti i aspiracija, upravo je kôd za kontrolu nesvjesnog.

Zato se sve od voćnih jogurta do automobila povezuje sa seksom; zato se suštinom mobilne komunikacije nastoji prikazati prijateljstvo, zabava i ljubav; zato se učestalo koriste riječi kao: sigurnost, toplina, dom...

Koliko je koncept subliminalnog pogrešno usmjeren pokazuje još jedna činjenica – kad su početkom devedesetih subliminalne tehnike javno uvedene u reklamiranje, nitko ih nije prepoznao kao takve. Tehnika pod nazivom "visual drumbeat" koju je prvi uveo MTV sastoji se od izmjenjivanja niza slika u djeliću sekunde, pri čemu sadržaj nije moguće pojedinačno registrirati. Ovoj, široko rasprostranjenoj tehnici vjerojatno je svatko od nas bio izložen, pa ipak nitko u njoj ne vidi ništa sporno.

Glavno da nema jebanja s magarcem.

THE MORE YOU CONSUME
THE LESS YOU LIVE

Prodajte to mesom...

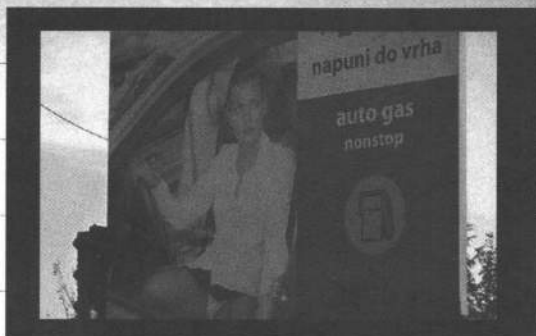
Poznat je skandalozan slučaj serije reklama mesne industrije u kojima je lijepa žena izjednačena sa salamom, a jedan od najnevjerovatnijih primjera *sex sells* marketinga jest prodavanje lijesa uz pomoć fotografije gole ženske stražnjice...

— piše **Karolina Pavić**

♦♦ **L**...da. *Sex sells*. To je, na žalost, naša realnost." Tako je otprilike hladnopivovski Mile Kekin u dokumentarnome filmu "I to je nekako ravnopravno", nakon što je demonstrirao svoje umijeće glačanja košulja, komentirao činjenicu da je u glazbenome biznisu puno djevojaka koje ne znaju ni pjevati ni svirati, ali zato, bilo je pristojan, dobro izgledaju. A u okrutnoj realnosti, također na žalost, seks *prodaje* ne samo lakonotne pjesmuljke, već i mnogo toga što se baš nikako ne bi moglo povezati s erotikom, zadovoljavanjem libida ili radnjama što su prvotno bile namijenjene produljenju ljudske vrste: automobile, gume, benzin, cipele i čarape, mobitele, građevinski materijal, usluge banaka i štedionica, garažna vrata, knjige, mesne proizvode, pa čak i ljesove... Marketinške agencije davnih su dana usvojile *seks sells* sintagmu kao jedan od temeljnih postulata svoje sveprisutne branše, a pritom im je od samoga početka, i bez ikakva prekida, glavni i gotovo jedini objekt reklama u kojima koriste tu metodu bila i ostala — žena.

"Cjelokupni sustav funkcionira tako da muškarci percipiraju žene analogno ulovljenom ili uzgojenom mesu", stoji u knjizi "Meso" Nicka Fidesa, u kojoj se također navodi kako muškarcima "nije nimalo smiješno ako se njihova bedra ili grudi uspoređuju s, recimo, pilećim", dok će takve "viceve na račun žena" i te kako razumjeti. Slično tome, čini se da seksualna objektivizacija muškaraca marketinškoj industriji nije baš zanimljiva, ali se zato tijelo žene u raznoraznim manifestacijama obilato koristi u reklamama što ih proizvode njihovi iskrivljeni umovi.

Nepresušan izvor primjera koji to potkrepljuju naša je bliža i dalja okolica. Beograd je lani bio preplavljen jumbo plakatima na kojima je djevojka u položaju izlaska iz automobila reklamirala benzin; njoj su se *prigodno* jasno vidjele gaćice, a slogan je glasio "Napuni do vrha". Zagreb su negdje u isto vrijeme okupirali billboardi na kojima ona "Idealno prijanja uz podlogu", a automobilske gume reklamirale su se i oglasima u kojima je u prvome planu, uz kraljicu "Vrijeme je za nove", bila djevojka odjevena tek u poderane vruće hlačice. Paralela s gumama, rekli bismo, skroz je očita. Jednako kao što je jasno po kojoj se logici, u apsolutno najnevjerovatnijemu primjeru seksističke reklame koji je vidjela autorica ovih redaka, lijes (da, da, dobro ste pročitali — lijes) prodaje korištenjem gole ženske

stražnjice, da ne velim guzice; novine koje su objavile tekst o tome slučaju (zapravo, manje teksta, a više fotografija), komentirale su kako je "takvom prodajom i mrtve moguće oživjeti..."

Svi ti primjeri za koje bismo s punim pravom mogli ustvrditi da su skandalozni, ali i istovremeno sveprisutni u domaćoj oglašivačkoj žabokrečini, prikupljeni su u sklopu projekta monitoringa reklama Grupe za ženska ljudska prava B.a.B.e. i mogu se pronaći na web stranici www.equiva.net. Koordinatorica udruge Sanja Sarnavka, koja se godinama bavi tematikom prezentiranja žena u medijima, a onda i njihovom objektivizacijom u marketingu, nerijetko upozorava na strašan paradoks da ni pripadnice ženskoga spola ne reagiraju negativno na seksističke reklame. Primjerice, u jednome su istraživanju anketirane žene kao jedini problem u reklamama koja je golim djevojačkim nogama i muškarcem koji ih promatra oglašavala Polzeline čarape navodile to što on nju ne gleda dovoljno požudno!? Golotinja u reklamama za ženske čarape i cipele, osim toga, nije rijetka, pa zapravo začuđuje to što su marketinški usmjerene na pripadnice spola koje se njima zapravo pretvaraju u pasivan objekt, a još je nevjerovatnije to što žene tako uvredljivo oglašene artikle iz nekoga razloga i kupuju. **Slično je s automobilskom industrijom koja se najradije reklamira fotografijama na kojima su uz najnoviji model i obnažene ljepotice, isključivo u funkciji zadovoljavanja muških fantazija kao da žene ne kupuju aute; u Hrvatskoj je poznat slučaj slogana "Petica i pol" ispisanoga preko ženskih grudi koji je oglašavao nisku kamatu za Hyundai, dok je u Srbiji stiglo tako daleko da je žena na plakatu lizala automobil.**

Nerijetke su i asocijacije na Playbojeve zečice, koje su se, primjerice, koristile za prodaju automobilskoga ulja i piva, a u seksističkim su reklamama još češći motivi grudi u poglavito većim dimenzijama. Osim na spomenute kamate, u jednoj su se reklamama referirale na "izbor veličine LCD monitora", a odnedavno se na televizijama zemlja bivše Jugoslavije vrte Coca-Colini promidžbeni spotovi s grudima, da ne napišem sisama, u prvome planu za one koji "ne misle na najgore". Ili tako nekako. Sanja Sarnavka također tvrdi kako nema teorije da bi tako seksistička reklama prošla na ekrane zapadnjačkoga tržišta, iako se i u ondje, svjedoči tek površno googlanje, može naći strašnih primjera *sex sells* metodologije.

BUY NOT
THURSDAY NOVE

Nothing Day is a simple to
rap culture by asking you
year when you are invited
you up to the challenge?

BUYING LESS HERE
LESS - BUY WHAT YOU
OSE ETHICAL PRODUCTS!
RN ABOUT THE MANUFACTURE
D EXCESSIVE PACKAGING!
P LOCALLY - SHOP AT THE
ORE MARKETING ADS AND
AIR INSTEAD OF THROWING
REUSABLE PRODUCTS!
YCLE AND DEMAND YOU
ALLENGE GOVERNMENT!

WWW.BUYNOT
to write your name and address
PO BOX, 22 Downview Road, Tynemouth, UK, NE30 1JG

BUY LESS

BUY NOT
THURSDAY NOVE

Nothing Day is a simple to
rap culture by asking you
year when you are invited
you up to the challenge?

BUYING LESS HERE
LESS - BUY WHAT YOU
OSE ETHICAL PRODUCTS!
RN ABOUT THE MANUFACTURE
D EXCESSIVE PACKAGING!
P LOCALLY - SHOP AT THE
ORE MARKETING ADS AND
AIR INSTEAD OF THROWING
REUSABLE PRODUCTS!
YCLE AND DEMAND YOU
ALLENGE GOVERNMENT!

WWW.BUYNOT
to write your name and address
PO BOX, 22 Downview Road, Tynemouth, UK, NE30 1JG

BUY LESS

BUY NOT
THURSDAY NOVE

Nothing Day is a simple to
rap culture by asking you
year when you are invited
you up to the challenge?

BUYING LESS HERE
LESS - BUY WHAT YOU
OSE ETHICAL PRODUCTS!
RN ABOUT THE MANUFACTURE
D EXCESSIVE PACKAGING!
P LOCALLY - SHOP AT THE
ORE MARKETING ADS AND
AIR INSTEAD OF THROWING
REUSABLE PRODUCTS!
YCLE AND DEMAND YOU
ALLENGE GOVERNMENT!

WWW.BUYNOT
to write your name and address
PO BOX, 22 Downview Road, Tynemouth, UK, NE30 1JG

BUY LESS

BUY NOT
THURSDAY NOVE

Nothing Day is a simple to
rap culture by asking you
year when you are invited
you up to the challenge?

BUYING LESS HERE
LESS - BUY WHAT YOU
OSE ETHICAL PRODUCTS!
RN ABOUT THE MANUFACTURE
D EXCESSIVE PACKAGING!
P LOCALLY - SHOP AT THE
ORE MARKETING ADS AND
AIR INSTEAD OF THROWING
REUSABLE PRODUCTS!
YCLE AND DEMAND YOU
ALLENGE GOVERNMENT!

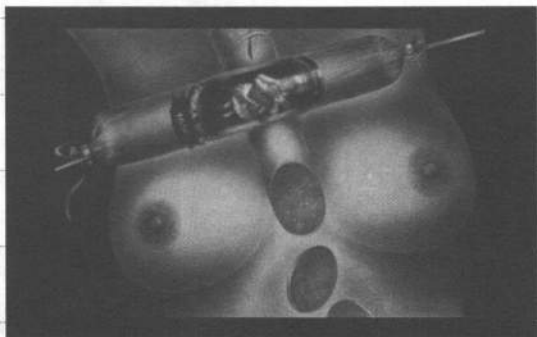
WWW.BUYNOT
to write your name and address
PO BOX, 22 Downview Road, Tynemouth, UK, NE30 1JG

BUY LESS

BUY NOT
THURSDAY NOVE

Nothing Day is a simple to
rap culture by asking you
year when you are invited
you up to the challenge?

BUYING LESS HERE
LESS - BUY WHAT YOU
OSE ETHICAL PRODUCTS!
RN ABOUT THE MANUFACTURE
D EXCESSIVE PACKAGING!
P LOCALLY - SHOP AT THE
ORE MARKETING ADS AND
AIR INSTEAD OF THROWING
REUSABLE PRODUCTS!
YCLE AND DEMAND YOU
ALLENGE GOVERNMENT!

Grudi su, osim toga, bile središnji motiv skandaloznih "sise i kobasica" reklama za proizvode mesne industrije Gavrilović, koje su ujedno izazvale rijedak slučaj reagiranja javnosti na seksističko oglašavanje. Ta je marketinška serija zapravo obuhvaćala nekoliko nebuloznih reklama u varijacijama podvezeice, stola i "neki je vole" na razne načine, a zajednički im je nazivnik bilo izjednačavanje lijepe žene sa salamom.

Zalud je bila feministička revolucija, hrvatski pračovjek je preživio preodjeven u marketinškog stručnjaka Gavrilovića, koji opet kupce mami ženskim mesom, ovaj put uz poruku: neki je vole na stolu!", zapisala je Marina Tenžera u Vjesniku lanjskoga svibnja.

Po medijima se povlačio i plakat na kojemu obdarena i golišava, pa onda još i uniformirana medicinska sestra poziva na brucosijadu osječčkog Medicinskog fakulteta, a povelike grudi imala je i *just married* protagonistica na plakatu koji je oglašavao, pazite sad, usluge štedionice: "Novcem ne možete kupiti sreću. Ali vrijedi pokušati... Uz kamatu od 14 posto godišnje".

Sve te seksističke reklame, usto, mogu imati i doslovno ubojite posljedice. Ako se na njima ne koče pretežito golišave ljepotice idealnih proporcija, onda na plakatima gledamo mlade i anoreksične manekenke, a u oba se slučaja ženama poručuje da im je fizička pojavnost najvažnije mjerilo vrijednosti

Na to upozorava About Face projekt, pokrenut 1995. kako bi potaknuo skepticizam prema nametnutome imidžu žena u medijima. Prema njihovim podacima, iz reklama bi se dalo zaključiti da je prosječan životni vijek žene 18 godina i da je ideal ljepote mršavica s velikim usnama, što mnoge djevojke i žene usmjerava k plastičnim operacijama i opterećuje poremećajima u prehrani koji mogu imati kobne posljedice. Na web stranici www.about-face.org može se naći "Hall Of Shame" s poduljim popisom tvrtki čije se marketinške strategije obilato služe seksističkim reklamama ili iskrivljenim slikama ideala ženske ljepote, a objavljen je i zanimljiv podatak prema kojemu je 1920., dakle u godini u kojoj su se žene u SAD-u izborile za glasačko pravo, također održan prvi izbor za Miss Amerike. Vjerojatno je tada i *sex sells* sintagma postala "naša realnost".

NOV. 25 2005

BUY NOTHING DAY

I nećemo kupiti baš ništa

} *Trgovina se hrani vašom patnjom. U našem žargonu to nazivamo "razočaranjem nakon kupovine". Hitno vam treba neki proizvod, no čim ga posjedujete, već vam treba drugi. Hedonizam nije humanizam: to je keš. Njegovo geslo? "Trošim, dakle jesam." Ali da bi se potreba stvorila, moram u vama raspirati ljubomoru, tugu, nezasićenost: to je moje streljivo. A moja ste meta vi.*

Frédéric Beigbeder, 129,90

— piše **Karolina Pavić**

Ako je doista tako kako veli taj "licemjer, elitist i pariški snob", a on bi vjerojatno trebao znati, postavlja se pitanje zašto bismo uopće htjeli kupovati; zašto bismo bili "meta", netko tko jest zato što troši? Kada se stvari tako postave, naravno da mi to ne želimo; mnogi od nas doista ni ne prakticiraju hedonistički konzumerizam, neki ga se skroz gnušaju. No, pritom je vjerojatno, i na žalost, svima jasno da u suvremenom potrošačkom društvu ne možemo baš sasvim pobjeći od kupovine (iako ima osamljenih iznimaka koje potvrđuju pravilo), ali onda svakako možemo barem jedan dan u godini ne shoppingirati apsolutno ništa.

S tom su svrhom osnivači Adbustersa 1993. utemeljili Buy Nothing Day, koji se ove godine obilježava 26. studenog u Europi, a dan ranije u SAD-u i Kanadi. Festival jednostavnoga življenja, kako ga nazivaju, slaviti će se u šezdesetak zemalja, u kojima će milijuni ljudi provesti 24 sata bez kupovanja. Odmor od shoppingiranja, osobni izazov, stav – bez obzira iz kojega razloga, pridružiti će se Buy Nothing Day proslavi i pritom uštedjeti novac te se dobro zabaviti.

Praznik *nekupovanja*, naime, u mnogim se zemljama obilježava i različitim uličnim partijima, hepeninzima i akcijama, kao što je, primjerice, ceremonijalno uništavanje kreditnih kartica. Europska se proslava redovito održava posljednje subote u studenome, budući da se *on Saturday*, vele Adbustersi, obično uvelike shoppingira, pa je to prigoda da se i dotad neosvijesteni potrošači simboličnim napadima na hipermarkete pridobiju za sudjelovanje u danu bez kupovine. Cilj mu je, naime, da se ljudi zapitaju koliko i što kupuju te kako to, primjerice, šteti okolišu i povećava siromaštvo zemalja u razvoju, a potom i da se dugoročnije odluče na manju potrošnju i više recikliranja te da svojom moći osviještenoga kupca utječu na potrebu ekološkoga i fer poslovanja proizvodnih i trgovačkih kompanija.

Detaljnije informacije o tome zašto 26. studenoga ne trebate kupiti baš ništa naći ćete na www.adbusters.org, dok na www.buynothingday.co.uk nude 101 stvar koju možete raditi na taj dan.

☹☹☹☹ Koji su kriteriji dobre glazbe?

Da ljudi koji je rade ujedno uživaju u tome.

☹☹☹☹ Kada si naučio crtati stripove? Je li to bila svjesna odluka?

Roditelji su mi davali olovku kako bih crtao na podmetačima u restoranima... Bio je to dobar način da me spriječe da porazbijam stvari sa stola.

☹☹☹☹ Osjećaš li vibracije sa sajta www.jedinstvo.hr/komikaze? Bi li ih volio scratchati?

Nisam baš dobar s kompjutorima. Molim da mi pošaljete audio na vinilu.

☹☹☹☹ Tko piše scenarije za tvoje stripove? Koji ti je izvor inspiracije?

Kanada.

☹☹☹☹ Jesi li ikada objavljivao fanzine? Kako si našao izdavača za (3) grafičke novele?

Tražili su me da napišem knjigu sa 100 stranica/10.000 riječi na bilo koju temu. A ja sam napisao 340 stranica romantične tragedije bez riječi. Ponekad imam problema sa slijeđenjem uputa.

☹☹☹☹ Imaš li uzore u stripovima i scratchanju, jesi li samouk ili...?

Zasad se samo igram... Pričekajte dok skužim što to zapravo radim.

☹☹☹☹ Koje tehnike koristiš u stvaranju stripova, digitalne ili tradicionalne?

Koje su god dostupne.

☹☹☹☹ Prema našem mišljenju, tvoji su brejkovi na koncertima sjajni (mi volimo male poruke) jer neki ljudi previše pričaju i pritom zapravo ne kažu ništa, a bilo je veoma zanimljivo kada si spomenuo najdražu pjesmu svoje majke, kao i neke druge situacije... Dakle, postoje li scenariji za tvoje nastupe ili je prezentacija spontana?

Sam je set svoje malo čudovište. Mix ploča koje dobro poznajem s live izvedbama mojih skladbi, mix ploča koje ja želim glasno slušati s potpuno novim pločama koje sam dobio dan prije nego što sam otišao na turneju... Lako mi je vrtjeti ploče koje imam od 12. godine i s njima mogu improvizirati kako mi je volja. Novije još uvijek "upoznajem", učim njihove rotacije i note. One ponekad pobjegnu od mene... i drže me na nogama. No, to i jest ono što je zabavno u live nastupima.... svake se minute sve može raspasti.

☹☹☹☹ Možda bi htio nešto reći o strip sceni u Kanadi?

Poprilično je plodna i ima puno strip autora... Duge zime rađaju svim vrstama sportova u zatvorenim prostorima. Crtanje stripova sjajna je igra za prakticanje u zimskim uvjetima.

☹☹☹☹ Jesi li (nekako) čuo za Alana Forda? Na ovim je prostorima taj strip veoma popularan.

Čekirat ću ga.

☹☹☹☹ Koji ti je najdraži film? Glumica?

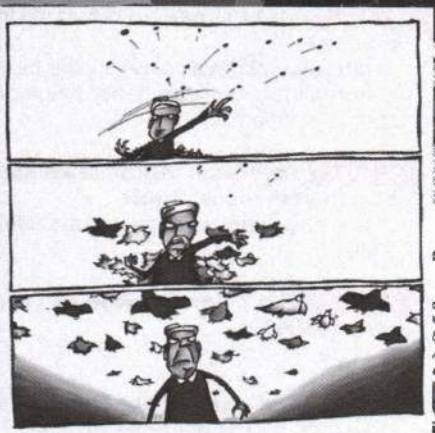
"The Hudsucker Proxy". Jennifer Jason Leigh.

☹☹☹☹ Na kraju, Kid, možda bi (ovdje i sada) htio reći nešto o bilo čemu?

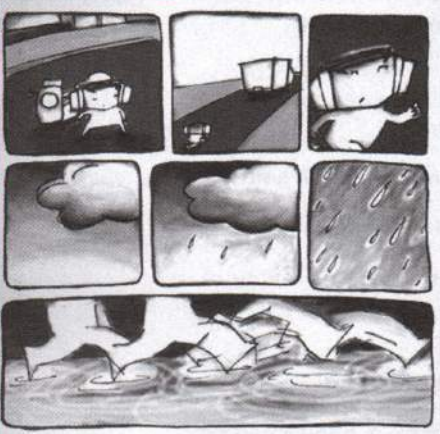
Jedite ono što ima vitamina.

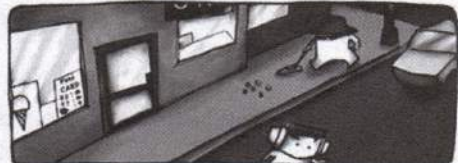
contact web

number
know
on the internet
we're
some of you
know will be
number

starts on the 8
want to wear the
names... You will probably
see some of you
my favorite rock band
are than most ball pi

to do than look at that drawing
of the bus over and over again

for 3 weeks
for the most recent

rocky best producer
in an actual
ing

years

July 21, Orlando, Florida
August 21, Los Angeles, California

Thank you for...
KICKSTARTER.COM
Good thing...
I don't think...
about these...
city so...
I don't think...
about these...
city so...
I don't think...
about these...
city so...

6003

HIR [PRIKLJU

Svi mitovi o blagostanju u Europskoj Uniji pad
puno govore o tome kako se živi tamo gdje že

Danas se u Hrvatskoj o ulasku u Europsku Uniju govori isključivo u pozitivnom smislu, pretpostavljajući ekonomski razvoj (prvenstveno porast životnog standarda), otvaranje granica i opće blagostanje. Takav način razmišljanja o ovoj europskoj instituciji proizlazi iz propagandnog rada vlasti, odnosno političkih i ekonomskih moćnika. Inteziviranje propagandnog rada na promociji pozitivnog imidža EU možemo vezati uz promjenu naziva te zajednice, koja je iz vrlo jasnog naziva *Europska ekonomska zajednica* postala *Europska Unija* – što zvuči puno humanije, zar ne? (Nešto kao kako je *Balkan* preko noći postao *Europa*, što se, naravno, odnosi na zagrebačko kino. Svaka sličnost s drugim događajima sasvim je slučajna.)

NUŽNOST ULASKA U EU

Prema logici kojom se vode vladajući, postoji nužnost priključivanja EU. Ta nužnost temelji se isključivo na jednoj potrebi – potrebi kapitala da se slobodno, bez nekih većih zapreka ili čak neograničeno, kreće na što većem prostoru. To je klasična kapitalistička logika koja se danas, na početku 21. stoljeća, koristi na isti način kao i krajem 19. stoljeća.

To kretanje kapitala kod nas poznajemo po pojmom *strane investicije*. Zapravo je riječ o jednom dijelu tog kretanja, ali izrazito važnom za smanjivanje potrošnje i povećavanje dobiti velikih korporacija. Velik dio proizvodnje prebacuje se u zemlje koje su na nižem stupnju ekonomskog razvoja i koje samim tim imaju jeftiniju radnu snagu. Rad je u matičnim zemljama tih kompanija najskuplji. Naravno, to se prikazuje kao *povećanje zapošljavanja u dotičnoj zemlji*, dok je osnovna motivacija smanjivanje troškova proizvodnje i povećanje dobiti. Istovremeno sav uloženi kapital zapravo ne služi razvoju određenog područja, već se vraća tamo otkuda je i došao, odnosno korporaciji koja je *investirala*. No, čak i da ta *investicija* djelomično pomaže razvoju određenog područja, bila bi riječ o čisto propagandno-strateškom potezu, reklamirajući... S druge strane, uvijek ostaje pitanje samog kapitalizma, a ne njegovog *humanog* ili nehumanog oblika.

Cijela logika *stranih investicija* sastavni je dio privatizacije, čime ono što su radnici i radnice u Hrvatskoj stvarali i time postali jedini koji imaju pravo raspolagati tom imovinom, postaje tuđe, a posredstvom države. Države kao institucije, dakle, svih koji su uključeni u njen rad (bilo putem političkih stranaka, ekonomskih institucija i slično). Možda ovdje protuargument može biti kako vlasništvo na ovim područjima nikada i nije bilo društveno (što je istina), no to je sad neka druga tema...

UČINJE EU

ju u vodu kada se suočimo s brojkama koje
imo

— piše Marko Strpić

ISPUNJAVANJE PREDUVJETA ZA PRIKLJUČIVANJE

U Hrvatskoj je, kao i u ostalim istočnoeuropskim zemljama, u tijeku proces tzv. *prilagodbe*, o čemu svakodnevno slušamo u medijima, a sve to opet u pozitivnom kontekstu – *učinjen je još jedan važan korak u približavanju EU*. To je, naravno, priča koji mi moramo čuti – i vjerovati! Jer drugih informacija nema ili ih je vrlo malo.

Naime, mnogi od uvjeta zapravo su vrlo važni za naše društvo. To se prvenstveno odnosi na privatizaciju javnih službi i njihovo poskupljenje, kao i na ukidanje, odnosno smanjivanje raznih socijalnih prava. Tijekom posljednjih par godina osjetili smo mnoge od tih udara. **Reforma zdravstva možda je najbolji primjer... Dok je to bila javna služba dostupna svima i dobro financirana (našim novcem, prikupljenim putem poreza), gotovo da i nismo znali koliko smo sretni. Danas je pak gotovo nemoguće dobiti bilo kakve zdravstvene usluge, a da nam to ne bude dodatno (dodatno, jer još uvijek plaćamo poreze i izdvajamo iz plaća za zdravstveno osiguranje) naplaćeno! O lijekovima da i ne govorimo... A sve se to događa u sklopu prilagodbe.**

No, jedno od aktualnih pitanja u svim medijima jest pitanje poljoprivrede i priprema za ulazak u EU. Razni *stručnjaci* tvrde da poljoprivrednici nisu sposobni preživjeti u EU ukoliko nastave raditi na dosadašnji način. Tvrde da je nužno *okrupnjavanje* proizvodnje. Drugim riječima, to znači nestanak malih seoskih domaćinstava, koja su dosad imala status poljoprivrednika, a svi ostali, koji su ipak nešto veći od tih malih domaćinstava, moraju postati puno veći kako bi se *uklopili* u nov model proizvodnje. To zapravo znači sljedeće – stvaranje velikih površina zasijanih monokulturama, otvaranje velikih farmi za uzgoj stoke i slično, a sve to (vjerojatno) putem udruživanja u neke *nove kolhoze i zadruge*. Što se opet događa putem određene prisile (kao u nekim drugim povijesnim razdobljima) jer je država zaprijetila ukidanjem subvencija i povlastica svima koji se ne *okrupne*.

Tu se nužno postavlja pitanje: a što je s ekološkim/organskim uzgojem hrane? Gdje je toliko naglašavan imperativ tradicionalnog, čistog, prirodnog uzgoja onoga što jedemo? Taj je dio jednostavno prestao biti vidljiv od trenutka kada su krenuli česti javni istupi o ovome pitanju. Naravno, to je potpuno besmisleno, čak i ukoliko vjerujemo u tržišno razmišljanje (što autor ovih redaka smatra besmislenim, ali to je opet neka druga priča).

STANJE U STARIM I NOVIM ČLANICAMA EU

Svi mitovi o *blagostanju* u EU padaju u vodu kada se suočimo s nekim brojkama (brojke preuzete od Marca Vandepita, a iz teksta *Europe in Ten Questions*), koje puno govore o tome kako se živi *tamo gdje želimo*. Tako je broj od 27 milijuna nezaposlenih (u svim sektorima) realnost zemalja EU, što čini jednu šestinu aktivne populacije. Povećanje prihoda još je gori primjer – dok je između 1979. i 1995. u Velikoj Britaniji najbogatijih 10 posto povećalo svoje prihode za 60 posto, za najsiromašnijih 10 posto prihod se u istom razdoblju umanjio za 17 posto! Tijekom 1992. i 1993. u Francuskoj su javne kuhinje poslužile 31 milijun besplatnih obroka. Pet godina kasnije taj broj se udvostručio. A to su samo neki od primjera koji sasvim jasno govore da siromašni i nezaposleni mogu malo što očekivati od ulaska u EU, a obećano blagostanje tek je mit o kojemu možemo sanjati.

To se očituje i kroz imigracijsku politiku EU, zbog koje je zaslužila naziv *tvrđava Europa*. Ono što poznajemo pod sintagmom *politika useljavanja* zapravo je model kojim se *otvorenost granica strogo ograničava, pa iako s nacionalnih granica ta kontrola prelazi na granice Unije, one nacionalne nisu u potpunosti nestale*. Primjerice, malo je poznata činjenica da unatoč nepostojanju granične kontrole na mjestima gdje su se prije nalazile, sada granična policija patrolira po glavnim prometnicama i nasumice zaustavlja *sumnjiva* vozila i tako vrši kontrolu. Naravno, netko će reći kako je to sasvim razumljivo, ali zašto to ne nazovemo pravim imenom i kažemo – granice i dalje postoje? Odgovor je jednostavan – nije dobro za imidž *nove Europe*... Ipak je ta *nova Europa otvorena, granice između zemalja članica su ukinute, a želimo ih otvoriti i prema drugim zemljama*. Zapravo je riječ o vrhuncu političkog marketinga.

Zanimljivo je pogledati što se događa s novim članicama EU – recimo s Poljskom, u kojoj strane kompanije mogu sada poslovati kao i bilo gdje u EU, dok istovremeno sami Poljaci sedam godina od priključenja Uniji neće moći raditi u *starim* članicama EU. Tek toliko koliko je potrebno da bi se zaustavila masovna migracija i stvorilo čvrsto uporište kapitala u toj zemlji... Tu dolazi do još dubljeg problema jer cijena rada neće biti ujednačena nakon tog vremenskog roka, pa će, primjerice, francuske kompanije i dalje proizvoditi u Poljskoj, a zatvarati pogone u Francuskoj – ne treba posebno naglašavati da to znači porast nezaposlenosti u matičnoj zemlji. Taj ekonomski sukob za posljedicu može imati i politički jer porast nezaposlenosti u jednoj zemlji, a na račun porasta zaposlenosti u drugoj, svakako će prouzročiti porast ksenofobije. Povijest je prepuna takvih primjera.

POSTOJI LI ALTERNATIVA?

Netko će reći da je alternativa izolacija, ali to je još veća katastrofa. Nije bitno gdje leži centar moći jer dokle god on postoji, niti jedno se društvo neće moći pozitivno razvijati (u svakom smislu). Povezivanje na nekim drugim osnovama, primjerice regionalnim, ima svojih prednosti u odnosu na postojeće stanje.

Ukidanje granica jest nešto što treba pozdraviti, ali neka onda bude potpuno – neka granice budu otvorene za sve, a ne samo za kretanje kapitala.

Zapravo, zaključak je da iz sadašnje pozicije, barem kada je o Hrvatskoj riječ, ne postoji mogućnost neulaska u EU – jednostavno o tome nema govora nigdje u institucijama vlasti, niti se to pitanje javno provlači. Svi u glas ponavljaju kako je to *povijesni poduhvat*, nešto što *nema alternative* i slično, čime je jasno zacrtano kuda idemo. I na to zapravo nemamo utjecaja. Odnosno, kada institucije procjene da je za to došao trenutak, biti će raspisan referendum. Do tada će se događati pregovori, prilagodba i drugo, a na kraju tog procesa (dakle, kada struktura bude prilagođena funkcioniraju unutar te ekonomske zajednice) pitat će nas – *želite li to priključenje?* Tada će biti potpuno svejedno.

No, do tada traju pregovori, koje možete pratiti na noovotvorenoj stranici Vlade [www.eu-pregovori.hr], a mnoge korisne informacije možete pronaći i na stranicama Ministarstva europskih integracija [www.mei.hr] – jer upravo oni koji najviše zagovaraju ulazak u EU, nude mnoge informacije o tome što je problem kod tog priključivanja. Naravno, informacije su tek informacije, a problem nastaje kod različitih interpretacija, čime sam se djelomično bavio ovim tekstom. Dakle, potražite informacije i interpretirajte ih na svoj način – jer ako ćemo baš uvijek vjerovati tuđem tumačenju informacija, onda ćemo stvarno ovo pitanje ostaviti bez alternative.

PRIJEDLOZI ZA DALJE ČITANJE

Tor Wennerberg: *Undermining the Welfare State in Sweden*
<http://www.zmag.org/ZMag/articles/june95wennerberg.htm>

Marc Vandepit: *Europe in Ten Questions*
<http://www.zmag.org/ZMag/articles/february02vandepitte.htm>

America Vera-Zavala: *French Vote on European Constitution*
<http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?itemID=7963>

HR [PRIKLJUČENJE] EU • •

Velike riječi "slučaja Cigelj"

Oružje koje u svom sukobu s udrugama koje se okupljaju oko "nezdavih temelja" koristi Jadranka Cigelj – a to su velike riječi koje se smjenjuju s potpunim izbjegavanjem ekspliciranja stavova – pokazalo se neefikasnim. Jedini efekt koji je svojim intervjuom postigla bio je efekt bumeranga: riječi su joj se obile o glavu i umalo je izbacile iz najudobnije fotelje Ureda za udruge. No, aktivisti i oponenti u najširem smislu okomili su se na Cigelj njezinim, nedjelotvornim oružjem

— piše **Maja Hrgović**

Kada ne znaju kako kamuflirati neupućenost u problem o kojemu razgovaraju, ljudi se znaju predati stihijskom razbacivanju "velikim riječima", pa im rečenice, umjesto smislom, pršte "slobodom", "demokratskim načelima", "ljudskim pravima", "boljitkom čovječanstva" i drugim apstrakcijama. "Velike riječi" (zanemarimo sada patetičan prizvuk tog naziva) dokazale su svoju nadmoćnu djelotvornost i u situacijama u kojima ljudi žele zaobići ono što stvarno misle jer se boje da bi zbog svojih stavova mogli biti kažnjeni neodobravanjem ili čak prezirom sugovornika. Čim, dakle, čujete nekoga da vam u razgovoru o – recimo – civilnom društvu uleti s refrenom u kojemu se "boljitak nacije" rimuje s "načela demokratizacije", učinite si uslugu i bježite kamo znate, zgazite pedal, uhvatite crtu, dajte gas: imate posla s ignorantom ili prijetvornikom. A s takvima se ne isplati imati posla.

Novine već dva tjedna pokušavaju skužiti u koju od dvije gore navedene kategorije treba svrstati Jadranku Cigelj, predstojnicu Vladina Ureda za udruge. **U intervjuu što ga je dala Glasu Koncila, a na temu "Utjecaj civilnog društva na društvene pojave u Republici Hrvatskoj", razotkrila se kao strastvena zaljubljenica u velike riječi.** Mnogima od njih daje negativan predznak, pa su njezina didaktičko-utilitarna izlaganja o (ne)transparentnosti djelovanja udruga punktuirana spominjanjem veleizdaje, dok je u odlomku o "nezdavim temeljima udruživanja" homoseksualizam proglašen anomalijom. Cigelj se, doduše, ogradila od jednoznačnog tumačenja ove posljednje izjave istaknuvši u svojevrsnoj fusnoti da je homoseksualizam anomalija "po našim mjerilima". **Ta bi ograda bila možda čak i simpatična da joj je autor posljednji živući stanovnik nekog zabačenog seoceta u Krapinsko-zagorskoj županiji, a ne osoba na čelu najvišeg tijela u državi koje se bavi udrugama.**

No, vrlo je Cigelj ni tu nije kraj: u istom tekstu, onom objavljenom 23. listopada u 43. broju poznate katoličke revije koju možete kupiti u Katedrali, lijevo od posude sa svetom vodicom, prilično neartikulirano i istrzano (ali ipak dovoljno jasno) govori kako bi vlast trebala pratiti ljude koji na međunarodnim kongresima blate Hrvatsku dodvoravajući se donatorima-milijarderima lišenima svake filantropske namjere.

Ima tu još i priča o medijima koji dopuštaju "promicanje negativnih pojava i senzacija" te o "nekim organizacijama" koje si u medijima stvaraju lobije. **Iako se Cigelj kloni svakog ekspliciranja kao vrag tamjana, pa njezine teze ostaju zamučene spominjanjem malverzacija u "određenim organizacijama civilnog sektora" koje, pak, ni u jednom trenutku izravno ne imenuje, našlo se iznenađujuće mnogo ljudi koji su u spornom intervjuu prepoznali dovoljno razloga da sasvim odlučno zatraže uklanjanje predstojnice s čela Ureda za udruge. Ljudi fakat čitaju taj Glas Koncila!**

Trend nabacivanja drvljem i kamenjem na Jadranku Cigelj zahuktao se kada je Andrea Feldman u ime instituta Otvoreno društvo Hrvatska odaslala u javni život ogorčeno priopćenje kojim zbog iznesenoga skandaloznog razmišljanja apelira na predstojnicu Vladina Ureda da dà ostavku. **Svadbenom vlakiću linča, dopustite mi ovu vrckavu metaforu, priključili su se ubrzo i drugi vagoni.** Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Gordana Lukač Koritnik zamjerila je Jadranki Cigelj što dovodi u pitanje postojanje ženskih ljudskih prava, Ivo Josipović iz SDP-ova Savjeta za ljudska prava i civilno društvo ironizirao je njezinu insinuaciju o udrugama kao leglu antihrvatstva, potom je osnovana ad-hoc inicijativa "Forum civilnog društva" koja je zatražila od Vlade da bez odlaganja smijeni mrsku im predstojnicu. Prebacivanje loptica, završna etapa zamorne kronologije, stupilo je na scenu onda kada je premijer Sanader, ogradiivši se i sam od nekih Cigeljinih tvrdnji, instruirao Jadranku Kosor da oformi – pardon, predloži oformljivanje – radne skupine koja bi (kada se oformi, a do toga ćemo još pričekati) trebala konačno riješiti boljku koja najviše tišti civilno društvo; više još i od Jadranke Cigelj!

Ta boljka je, pogađate, nedovršen, sadržajno i formalno manjkav, mlitavo sastavljen nacrt Strategije poticanja razvoja civilnog društva u RH. Dokument koji ne zavređuje to ime, nacrt strategije ustvari je niz od nekoliko stranica načrčkanih općenitim natuknicama koje, zbog svoje zasićenosti "velikim riječima" i svoje ispražnjenosti od bilo kakvih konkretnih činjenica (dakle, bez datuma, navedenih strateških ciljeva, predloženih mehanizama provedbe ciljeva, definirane metodologije izrade dokumenta) nalikuju na produkt brainstorminga napušenog tinejdžera disleksičara. Nacrt tog nazovi-dokumenta ne temelji se na postojećim Vladinim dokumentima o suradnji s nevladinim sektorom, on se ne bavi problemima koja država treba rješavati, nego na sasvim neprikladan način govori o univerzalnim vrednotama civilnog društva, a njime se nikoga ne obvezuje na provedbu (nigdje jasno definiranih) ciljeva. Podugačak je i popis zamjerki procesu izrade *the dokumenta*; javna diskusija vođena je netransparentno, radna skupina odabrana je prema nejasnim kriterijima, rezultat njihova rada nije pravovremeno dostavljen svim zainteresiranim stranama niti je poznato kako se proces završava. **Što će biti dalje s nesretnom Strategijom jednako je neizvjesno kao što je neizvjesna i sudbina zaljubljenog para u meksičkoj sapunici. Vrlo neizvjesna.**

No, vratimo se na "slučaj Cigelj", čije je razrješenje zapelo na fazi pobune aktivista protiv predstojnice (i ondje će, smatraju pesimisti poput mene, zauvijek i ostati). Oružje koje u svom sukobu s homoseksualcima, udrugama koje se okupljaju oko "nezdravih temelja" i korumpiranih medija koristi Jadranka Cigelj – a to su, vidjeli smo, velike i teške riječi koje se smjenjuju s potpunim izbjegavanjem ekspliciranja stavova – pokazalo se neefikasnim. Jedini efekt koji je svojim intervjuom postigla bio je efekt bumeranga: riječi su joj se obile o glavu, poljuljale joj ugled i umalo je izbacile iz najudobnije fotelje Ureda za udruge. Aktivisti i oponenti u najširem smislu, od Andree Feldman do Gordane Lukač Koritnik, okomili su se na Cigelj njezinim, nedjelotvornim oružjem. Priopćenje Otvorenog društva, na primjer, uperuje u Cigelj obilje militantnih fraza: "potpuna intelektualna i moralna upitnost osobe", "kombinacija neznanja, nekompetentnosti i duboko ukorijenjenih predrasuda", "posvemašnja neukost i nekompetentnost". Ovakva agresivna ofenziva mnogima je još iritantnija od navoda u intervjuu GK.

Znakovito je i to što je svatko od kritičara Cigeljina istupa izabrao drugi aspekt njezine uvrede civilnom društvu – Andreu Feldman najviše razbješnjuje "spominjanje donatora u uvredljivom kontekstu", pa najveći odlomak svoga reagiranja posvećuje pravdanju svoga Instituta i njegovih donatora; Gordana Bosanca smeta neumjesno izjednačavanje homoseksualizma s anomalijom, dok Lukač Koritnik lamentira o tome kako Cigelj dovodi u pitanje postojanje ženskih ljudskih prava, koristeći pritom vrlo nejasne argumente. Pažljivo sam iščitala tekst u Glasu Koncila i pronašla da Cigelj nigdje ne negira ženska ljudska prava, nego vjerno reproducira gotovo službeni stav umjerenog feminizma o jedinstvenim ljudskim pravima koja vrijede za muškarce i žene jednako, bez izdizanja jednih na račun drugih. **Zanemarimo li (jedino zanemarivanja vrijedne) Cigeljine nekonkretizirane insinucije o potkupljivim medijima i pokvarenim donatorima, jedina ozbiljna optužba koja se na njezin račun može uputiti jest neumjestan osvrt na homoseksualnost.** ("...Isto je i s homoseksualizmom. To je intimna stvar svakoga čovjeka. I nema pravo jedno ljudsko biće suditi drugo ljudsko biće što možda ima neku anomaliju po našim mjerilima i što se možda izdvaja po svojim sklonostima od cijeloga društva. Međutim, agresivni homoseksualizam koji se pretvara već u političku opciju, koji postaje model koji krši pravilo, to je nedopustivo.") Ovo joj stvarno nije trebalo.

Konačno, crna je istina da se pokoja Jadranka Cigelj, u još strašnijim svojim inkarnacijama, s mnogo ozbiljnije negativnim stavovima o homoseksualizmu i civilnom društvu, nerijetko ukazuje po raznim hrvatskim tiskovinama. Da se i drugi mediji tako pomno čitaju kao Glas Koncila, svaki bismo tjedan otkrivali prijetvornost i ignoranciju koju ni slojevi velikih riječi ne mogu potpuno sakriti.

umjetnost čestica

ALAT fantazija

manipulacija DIJALOG

tehnologija psihoterapija

Teško je razlučiti u kolikoj se mjeri politička dimenzija rada koristi umjetničkom formom kao formom u kojoj je danas moguće odaslati relevantnu poruku, a koliko je to samo način kojim se na tržištu revolucije pozicionira nov subjekt s potrebom da sebično zagriže u kolač medijske slave

Na izvrsnoj izložbi "Dodirni me" u sklopu Operacije:grad, u sjeni sveprisutnih "Ovaca" mogao se naći još pokoji zanimljiv i vrijedan rad. Jedan od takvih je i NRD Kit (News Reality Development Kit) umjetničke skupine NRD Van.

NRD Kit je online softver koji ljudima omogućava da naslovne priče CNN-a, BBC-a, ABC-a, Iskona, Indexa i sličnih *autoriteta* zamijene svojim, izmišljenima ili stvarnima. Softver nudi i instrukcije o tome kako navesti dobrohotne i naivne korisnike najkorištenijeg preglednika na najzastupljenijem operativnom sustavu da pomisle kako su te izmijenjene stranice upravo CNN-ove, BBC-jeve ili Iskonove...

Jednu takvu izmišljenu (ili stvarnu) priču NRD Van upriličili su u sklopu izložbe "Dodirni me". Bila je to u duhu znanstvene fantastike duhovito ispričana storija o preuzimanju kontrole nad bežičnim mrežama koje T-Com prilikom uključivanja svojih korisnika redovito ostavlja otvorenima. Priča se nastavlja NRD Vanovim manipulacijama korisnika tih istih mreža ispisom različitih poruka na njihove mrežne pisače. Iz pouzdanih izvora saznajemo da su redakcije jednog od najčitanijih dnevnih listova i popularne urbane radio stanice pokrenule niz provjera o tome je li priča istinita, te bi najvjerojatnije, da ova

grad nije toliko malen, i objavili "skandaloznu" priču o tome kako su u sklopu umjetničkog divljanja dva nesretnika polomila noge i nožne palce razbijajući pomahnitale pisače ili bježeći pred njima. Osim činjenice informatičke nepismenosti, možemo sa sigurnošću ustvrditi da te redakcije na svojim računalima koriste najzastupljeniji operativni sustav s najkorištenijim preglednikom današnjice.

Takvu je akciju NRD Van skupina prvi put izvela 2001., a kako kažu u našem intervjuu, tek je u ovoj godini ideja o softveru koji bi svakome dao priliku *spoofanja* korporativnih *news* portala realizirana u potpunosti. U katalogu izložbe stoji da je "NRD Van privremeno utočište identiteta s također privremenim boravkom u prosotoru TCP/IP-a. TCP/IP komunikacijski protokol ne poznaje koncept državnih granica, kao ni bilo koji oblik diskriminacije baziran na razlikama u pogledu rase, boje, spola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti. Kada ne bude granica, NRD Van će rado postati Volkswagen Caravan."

2001.

Kada bi svi koji imaju znanja i vještine uzimali sebi za pravo uzimati stvari u svoje ruke, kao ti u ovom slučaju, svijet bi bio kaotičan, s velikim brojem većih ili manjih diktatora koji u konačnici rade iste stvari koje danas rade mediji i demokratski izabrani političari...

...ono što ostaje medijskim subverzijama samo [je] getoiziranje dijaloga s prijateljima iz pećina, a pitanje promjena postaje dobrovoljni prilog industriji zabave. Hacker koji nedostaje je onaj koji će udariti čekićem o serveru McDonaldsa i onaj koji će presjeći optički kabel CNN-a. Data interrupt.

Kao i u mnogim drugim radovima tzv. subverzivne novomedijske umjetnosti, i u radu NRD Vana teško je razlučiti u kolikoj mjeri se *politička* dimenzija rada koristi umjetničkom formom kao formom u kojoj je danas moguće odaslati relevantnu poruku, a koliko je to samo način kojim se na *tržištu revolucije* pozicionira nov subjekt s potrebom da sebično zagriže u kolač medijske slave.

04: Postoji li nešto perverzno u vašem radu?

Postoji. Svi intervjui su isključivo naše konstrukcije i gotovo nitko ih uopće ne čita. Uzevši to u obzir, količina medijske pažnje koju dobivamo čini se perverzno pretjeranom. Plus: raznorazni urednici su sretni jer je posao obavljen bez troškova i bez da se itko iz struke morao baviti time.

04: Zašto to onda radite?

Nije li očito. Zbog medijske pažnje *per se*.

04: Dosadi li vam ikada ironija?

De.

04: NRD Kit, pa i NRD Van su se u obje priče (2001. i 2005.) bavili samim sobom, tj. tobožnjim problemom granica umjetničkog izričaja. Može li se takva priča ispričati bez tako frontalnog eksponiranja egotripova?

NRD Kit (djelo) je fantazija vođena od strane NRD Vana (grupe autora) koja u svoj fokus uzima pretpostavljeni zajednički trenutak "ovdje i sada" naivnog i dobrohotnog recipijenta i same priče koja se tek treba dogoditi. Tim trenutkom za nekolicinu odabranih počinje fantastično, uzbudljivo i vrlo zabavno putovanje.

U umjetnosti ne postoji ne-djelo i ne-autor. Umjetnost je uvijek, za sve svoje dionike, (i) psihoterapija. Na našu i vašu žalost.

U svojim pokušajima proizvodnje prezentnosti autoreferencijalnošću, NRD Kit neminovno uvodi teleološku perspektivu koja, znamo, nikako ne funkcionira bez povjerenja. NRD Kit pokušava zadobiti povjerenje eksplicitno naglašavajući svoju poziciju manipulatora te također inzistirajući na temi manipulacije kao sadržaju konkretne komunikacije. Da bi se u takvoj konstelaciji došlo do povjerenja potrebno je apstrahirati i manipulativne igre kao dinamiku i manipulaciju kao materijal. Takvo povjerenje omogućava dijalog i to je početak kojem je NRD Kit samo dosjetljiva uvertira.

Mnogima je lakše odustati od apstrakcije tako da to pospremi u ladicu *egotripa*...

2005.

Spomenuli ste korporativnu pohlepu kao razlog zašto je danas toliko nesi-gurnih mreža u Zagrebu?

Spomenuli smo kombinaciju korisničkog neznanja, potpuno odsustvo volje za učenjem bilo čega vezanog za računala i korporativnu pohlepu za profitom kao ključnu konstelaciju koja dovodi do ovakvih situacija.

Neznanje i odsustvo volje za učenjem novih stvari utkano je u nekoliko desetljeća tradicije i kulture korištenja računala i novih tehnologija. Tome su najviše doprinijele dvije megatehnološke korporacije, Microsoft i Apple. Ponosni dummies su njihovi najbolji potrošači.

⇒ 04: Znači, NRD Kit ima za cilj uspostavljanje dijaloga...

... Da...

04: O čemu, čemu i između koga?

Prije konkretnog odgovora potrebno je ustvrditi da je taj dijalog davno uspostavljen i da on upravo i u formi ovog intervjua teče... Zadnja dva pitanja zvučala su kao da je to nešto što se nema dogoditi nego se samo naslućuje i mistificira.

O čemu? O potrebi da se slušač transformira u naratora te da još jednom ispriča ono što zna da su svi već odavno čuli... O tome kako jedna od njegovih ponovno ispričanih priča uvijek mora biti i o transformaciji slušača u naratora i naratorovoj priči za koju zna da su svi već odavno čuli... O posredovanju posredovanja...

Čemu? Hm... (Nakon višeminutnog razmišljanja – op.a.) To je lako: 42.

Između koga? Između Calvina i Hobbesa.

04: Postoji li ikakva šansa da se nekako zaobiđu vaše pretenciozne zen-šatro-budističke dosjetke te da intervju dotakne i neke realne informacije o vašem životu i radu?

Zависи od pitanja.

04: "Intervju s hakerom" iz 2001. je, prema vašim riječima, *homage* net.artu i medijski subverzivnoj umjetnosti devedesetih. Možete li nam pojasniti prvu inkarnaciju NRD Kita iz 2001.?

Većina dokonih, lijenih, kreativnih ljudi prije ili kasnije uvidi kako je većinu ideja koje im padnu na pamet već netko domislio, objavio, napravio i dobio kredit za to. Ako nije, sigurno hoće prije nego što to oni sami uspiju. Dovoljno je samo odgledati kompletnu kolekciju Monthy Pythona, The Simpsons-a, Southparka ili razgledati postav Teslinog muzeja. Sve najbolje ideje već nam je ukrala "old school" ekipa. Zbog toga ih mrzimo i poštujemo.

Pojavom Interneta, a posebno nakon Googlea, ta je frustracija dobila priliku da se transformira u igru u kojoj reference koje su te donedavno bacale u očaj postaju materijal nad kojim se može življavati. NRD Kit u tome je smislu kompilacija tehnika, dosjetki, taktika i *hackova* koji su *polinkani* u "Intervjuu s hakerom".

2005.

Što vam se čini, kako će ove vaše interpretacije vidjeti ljudi koje ste prestrašili, izmanipulirali i na kraju i povrijedili?

Oni koji su se prestrašili žive u permanentnom strahu, one kojima smo manipulirali i dalje manipuliramo, i za njih se toplo nadam da će proces učenja što prije početi. Onima koje smo povrijedili ispričali smo se, obećali kupiti novi pišać, DVD "Rat svjetova" i GNU/Linux LiveCD. Također smo im konfigurirali router, tako da su zasad sigurni. Zaporke su sami upisivali. ;)

Tada nam se činilo da je ultimativna umjetnost ona koja reflektira svoje mjesto u povijesti umjetnosti na način da sve moguće reference na samo djelo učini dijelom tog istog djela. Nikako kao kolaž ili neka slična tehnika. Više kao čestica u enciklopediji povijesti umjetnosti. Također važan dio takvog umjetničkog djela jest to da je njegov sastavni dio alat kojim je nastao. Alat i enciklopedijska čestica čine zaokruženu cjelinu. No, tek 2005., postavši stvarni multikorisnički alat za proizvodnju medijskih sadržaja, NRD Kit se u tom smislu zaokružio...

04: Postoji li ideja o nastavku NRD Kita ili o nekom drugom radu koji bi također funkcionirao kao set alata i enciklopedijske čestice?

U stvari ne. NRD Kit se nastavlja svakom novom prilikom podsjećanja na sebe kroz intervju, vijesti, priče i slično. Područje koje nam se učinilo interesantnim nakon NRD Kita je destruktivna umjetnost ili umjetnost destrukcije, a rad koji bi to trebao *odraditi* je "Art Of Destruction In The Age Of Google" i njegov raspis se nalazi na <http://www.systemhack.org/TheArtOfDestructionInTheAgeOfGoogle>. Nakon što sam bio jako sretan samim raspisom, raspis projekata mi se učinio kao ultimativna umjetnička forma, ali dosjetke i konceptualiziranja poput "Art Of Destruction..." ili raspisa projekata kao umjetničke forme isključivo su rezultat vlastite dokonosti, lijenosti i muljatorstva.

04: Što je to "Art Of Destruction In The Age Of Google" i kada ga možemo očekivati *odrađenog*?

Ukratko: "Art Of Destruction In The Age Of Google" je web sajt koji pri svakom učitavanju (kada ga bilo koji *surfer* pogleda u svom pregledniku) provjerava svoj plasman na Googleovoj listi rezultata pod ključnom riječju *art*. Ako ikada bude na prvom mjestu, web sajt će se sam pobrisati.

U međuvremenu je ta logika primijenjena i na pojedine stranice istog sajta, koje se također brišu ako dosegnu prvo mjesto na Googlu. One su provjeravane nekim drugim ključnim riječima, pa je u cijelu priču uvedena i kategorija koliko je velika "legenda" svaka obrisana stranica postala nakon što je pobrisana, a to je ustvari broj poziva te stranice iz Googleovog *cachea*, itd., itd. U svakom slučaju, za one koji žele znati više: <http://www.systemhack.org/TheArtOfDestructionInTheAgeOfGoogle>.

04: Kada će biti gotov?

Uskoro.

04: Biste li još nešto dodali intervjuima iz 2001. i 2005.?

Da je bilo više vremena i koncentracije, "Intervju s hakerom" iz 2001. ponudio bi i objašnjenje na to zašto porno slike u *spoofovima*, a "Intervju s NRD Vanom" iz 2005. odgovorio bi što misli o dijeljenju mrežnih resursa otvaranjem bežičnih mreža.

04: Biste li još nešto dodali ovom intervjuu?

Koji je zvuk i slika aviona koji se ruši, a nema nikoga u blizini da ga snimi?

slobodarske prakse

PLES U WARP BRZINI

S namjerom nastavka podržavanja razvoja mladih autor/a/ica i promicanja plesnoga izričaja kao kulturološki značajne aktivnosti, te širenja kruga plesu sklone publike, koordinatorice EkS-scene organiziraju drugu etapu Večeri autorskih radova i performansa. **WARP 2/Pogon 2005. odvija se u Teatru &TD do 12. prosinca, a karte se mogu nabaviti prije predstave po simboličnoj cijeni od 10 kuna**

— piše Ivana Slunjski

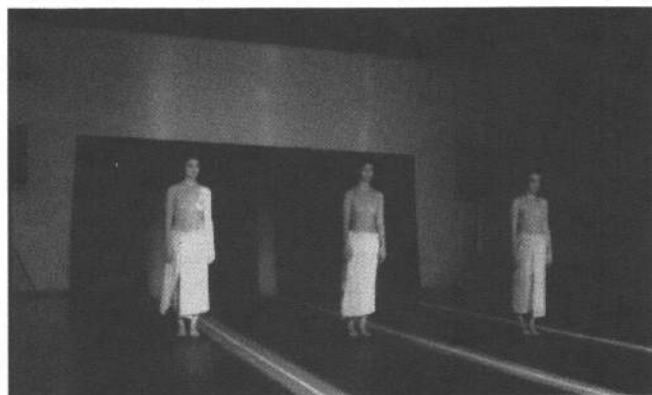
Potkraj 2004. koordinatorice Eksperimentalne slobodne scene (EkS-scena) inicirale su Večeri autorskih radova i performansa (WARP) s vizijom mjesečnih prezentacija postojećih i radova u nastajanju prvenstveno mladih autor/ic/a i izvođač/ic/a. Budući da su autori/ce koji/e djeluju izvan-institucionalno, posebice kada je riječ o nedovoljno afirmiranim autori/ca/ma, prisiljeni/e iznajmljivati izvedbene prostore kako bi svoj rad posredovali/e javnosti, a financijska potpora njihovu radu ni izbliza im ne daje jamstvo kontinuiranoga izvođenja u vlastitoj produkciji, WARP je mišljen kao prezentacijski pogon koji stvara adekvatni prostorni okvir. **Posebnost ovoga predstavljačkoga pogona jest u neselektivnom prikazivanju svih prijavljenih radova, čime se pruža mogućnost scenskoga uprizorenja radova potpuno neafirmiranih autor/ic/a, ali i mogućnost reprezentacije prethodno izvođenih radova već potvrđenih autor/ic/a koji po njihovu mišljenju nisu dosegli zadovoljavajući broj izvedaba.**

U prvoj etapi WARP-a (koja se odvijala od 22. listopada do 5. prosinca 2004.) tako je premijerno izvedena predstava *Kardioadapter* autorice Silvije Marchig, a reprezentirani su radovi skupina dance_lab collective (*Border-Lines*), op.sa. co. (*Oprosti, sam' malo!*), k.o. (*Lover's discourse, Private in Vitro*), OOUR (*orangecut*) te zasad neimenovane autorske grupe u sastavu Kristina Bajza, Maja Kovač, Mario Kovač i Sanja Tropp (*Jutro*). S namjerom podržavanja razvoja mladih autor/a/ica i promicanja plesnoga izričaja kao kulturološki značajne aktivnosti, te širenja kruga plesu sklone publike, koordinatorice EkS-scene nastavljaju zamisao organizirajući drugu etapu WARP-a, počevši s 13. listopadom, a zaključno s 12. prosincem tekuće godine.

WARP 2/Pogon 2005. u prostorima Teatra &TD otvorila je predstava *to be confirmed* skupine OOUR unutar koje koreografski djeluju Selma Banich i Sandra Banić, a kojima se na ovom projektu priključila i Zrinka Užbinec, zatim glazbenik Adam Semijalac i dramaturginja Ivana Ivković. **Predstava to be confirmed nadovezuje se na već zacrtane istraživačke odrednice prethodnih radova OOUR-a, posebice orangecuta, od kojega preuzima razlamanje plesne sekvence te radikalnije nastavlja raslojavati**

koreografski materijal na što jednostavnije elemente, i predstave *the black box*, *the first box*, od koje nasljeđuje ispitivanje percepcije gledatelja i akcentiranje doživljajnoga. Iako je osjetilnom prethodilo misaono raščlanjivanje pokreta na strukturne elemente i kognitivni proces promatračkoga odabiranja ponuđenih elemenata, autorice važnost pridaju osjetilnom, na što ukazuje mantrični glazbeni obrazac koji sugerira ekstatičko uživanje, a ne analitičku dekonstrukciju. Razlaganju materijala na manje jedinice tri autorice/izvođačice suprotstavljaju bogat vokabular sitnih pokreta koji se tek minimalno razlikuju od svakoga prethodnog, virtualno gradeći jedan (isti) solo. Izvedbena forma istodobno se konfrontira besformnom, dovršeno djelo otvorenom gdje izmiču konačna određenja. U tom procesu gledatelj/ica i sam/a postaje plesač/ica transformirajući plesnu aktivnost plesač/ica u mentalnu aktivnost gledatelj/ica.

Dok autorice OOUR-a reduciraju pokret na gibanje u vremenu i prostoru prepustajući iščitavanje značenja sposobnosti imaginacije gledatelj/ica, **koreografkinja dance_lab collectivea Nensi Lazić u trilogiji Treći imaginarij** (od koje su na WARP-u 14. listopada uprizorena prva dva dijela)

u geometrijski ograničenim prostorima pronalazi različite načine tjelesne prezentacije uspostavljajući dinamičke odnose tijela, svjetla i prostora, strogoj formi podarujući osobitosti karaktera, pa čak i emotivnu dimenziju. U prvome dijelu trilogije naziva *7 stages* svjetlom je zadano sedam kvadrata unutar kojih izvođačice Darija Doždor i Roberta Milevoj ulaze u međusobnu interakciju ili u interakciju s prostorom i svjetlom kao ravnopravnim sudionicima na sceni.

Drugi dio trilogije, *Border-Lines*, čini kompozicija koju tri izvođačice (prvim dvjema priključuje se i Ana Mrak) grade ponavljanjem jednostavnoga pokreta – hoda, pomičući se po trima linijama naprijed-nazad, čime se naglašava temporalna komponenta izvedbenoga tijeka. Prva su dva dijela trilogije, s manjim odstupanjima u izvedbi, ali čvrsto ostajući pri konceptu i polaznoj ideji, već izvedeni na hrvatskim pozornicama, dok je treći dio *9 in One* zbog "zahtjevnijih" tehničkih uvjeta prilike imala vidjeti jedino inozemna scena. Osposobiti takvu tehniku, dakako, nije ništa nemoguće, u zgradi HNK ili na velikoj sceni ZKM-a, primjerice, ona spada u regularnu scensku opremu, ali cijena ustupanja tih prostora perspektivnoj koreografkinji s neovisne plesne scene čiji su radovi jasne vizije i dosljedni u čistoći izvedbe još je, na žalost, izvan realnih dosegâ.

Na kvalitetu rada *dance_lab collectivea*, međutim, nisu imuni selektori prestižnoga festivala Aerowavesa koji su prepoznali i uvrstili *Treći imaginarij* u uži krug ovogodišnje selekcije,

što konkretno znači ulazak među deset konkurentskih predstava (od 305 prijavljenih), a izvedba je najavljena za siječanj 2006. u poznatom londonskom kazalištu The Place. U "neizvedivom", a stoga i imaginarnom dijelu trilogije *9 in One* predviđeno je da izvođač/ica zadanu sekvencu ponavlja devet puta unutar svjetlom oblikovanoga kruga. Pri svakom ponavljanju sekvence izvor svjetlosti pomiče se za 45° po horizontali iznad plesač/a/ice, a posljednja pozicija je iznad središta plesač/eve/icine kružnice.

Drugi put izvedena na WARP-u (14. listopada), predstava *Kardioadapter* autorice Silvije Marchig u izvedbi Maje Marjančić i Zrinke Šimičić primjer je autoričina zalaganja za plansko formiranje scene, za kontinuiranu izvođenja neovisnih umjetničkih produkata usmjerenu protiv nimalo blistavoga tretmana plesne scene na kojoj ionako sporadična događanja, u nesrazmjernom odnosu na ustaljenost dramskoga teatra, iščekavaju poslije svega dvije do tri izvedbe. U potrazi za povoljnim uvjetima autorskoga djelovanja nerijetka opcija opstanka među hrvatskim plesači/ca/ma i koreograf/ima/kinjama jest pristajanje na nomadskost i tranziciju.

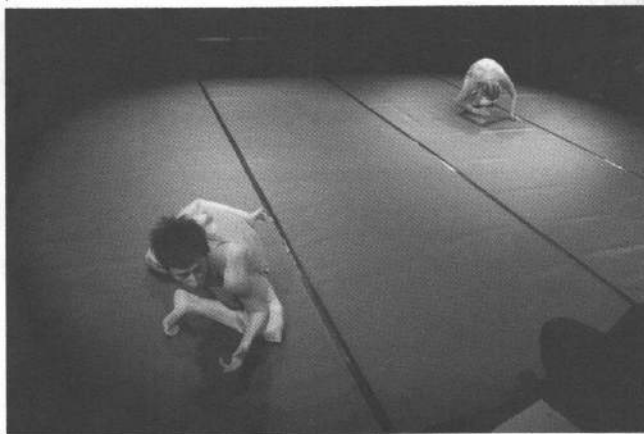
Crpeći upravo iz takvoga autoričinog iskustva narativni tijek plesne cjeline, *Kardioadapter* se usredotočuje na rascijepljenost individue razapete oprečnim težnjama za kretanjem i za mirovanjem, koje naglašavaju i provodni motivi crvenih cipelica i naslonjača. **Utjelovljen različitim izvedbenim afinitetima dviju plesačica, *Kardioadapter* je pokušaj nalaženja sredstva premošćenja tih suprotnosti, koje u trenucima mirovanja nemirni duh utažuje imaginativnim destinacijama, a u trenucima kretanja pruža mu osjećaj pripadnosti.** Neposrednost koreografske ideje i emotivnost iskaza predstavi *Kardioadapter* zajamčio je i uvrštavanje među sedamnaest selektiranih predstava (od 70 prijavljenih) treće Balkan Dance Platform koja se održava tijekom studenoga 2005. u Skopju.

Prepoznatljivost autorskoga rukopisa Ive Pavičić i u novoj predstavi Trupe *To Uroni tišina* (izvedenoj 24. listopada) veže se uz likovno uokvirivanje scenskoga događanja. Pri komponiranju scenske slike Ivi Pavičić važan je vizualni sklad razmještaja scenografskih elemenata, mobila, i pozicioniranja izvođačica u prostoru. Priklanjanje usporenosti pokreta, čak i kada je on u svojoj prirodi brz, pretapanje pojedinačnih prizora u dugu neprekinutu sekvencu, u filmični kadar iz kojega izvođačice Valentina Čebušnik, Rina Kotur i Ivana Levanić ne izlaze čitavo vrijeme izvođenja, te transična

glazbena matrica Jeanne Frémaux otkrivaju evazivnu i pomalo hipnotičku autorsku ekspresiju. **Uroni tišina nije posvećena aktualnoj zbiljskoj problematici, ne nagriza društvene fenomene niti provocira jake umjetničke koncepte. Usmjerenost introspekciji ističe estetsku komponentu,** na van "nečitljiva" događajnost, apstraktnost umišljajnoga, konfrontira se s naglašenom figurativnom prisutnošću mobila. Začudnost stvara to što se estetska slika gradi na "sirovom", nedotjeranom pokretu.

Solo Marjane Krajač *Seducing Pablo Escobar*, nastao u suradnji s video umjetnicom Annom Safary, domaća je publika mogla već vidjeti na 21. tjednu suvremenoga plesa. Pablo Escobar poznat je kao prvi krijumčar droge koji se "švercanjem" okoristio u milijunskim iznosima američkih dolara. Novinarica Elizabeth Mora, ujedno svjedokinja Escobarova krvava obračuna s kolumbijskom palačom pravde, nekoliko je puta intervjuirala Escobara. **Marjana Krajač svoj je umjetnički interes pronašla u susretu Escobara i More pokušavajući, kako sama tvrdi, "pojedine dijelove jedne kompleksne priče reproducirati u osobnom kontekstu" koji tada poprimaju "drukčiju funkciju/definiciju".** Fragmentiranje priče i preuzimanje fragmenata u drugome kontekstu, međutim, nije polučio jasnoću, pa miks autoričina zahvata, prešetaivanje scenom u bundi, lakiranje poze u poziciji žrtve, iscrtane na tlu kao u kriminalističkoj obradi, odmah do Escobarove fotografije, nije odavao ništa više od interpretativnoga kaosa. "Povezanost" autoričina osobnog odabira sa životima Escobara, More ili možda žrtava ne otkriva osuđuje li Krajač ili veliča Escobara, smatra li žrtve uzaludnima ili potrebnima, ni je li intervencija novinarke More potaknuta zločinom ili herojstvom.

Za one manje informirane reći ću da su nastavku WARP-a na programu *Solo: Ciklus /1/ Projekt o radu skupine k.o.* (7. 11.), *Body light* Alena Zanjka (21. 11.), *Dantonova smrt* Banana Guerille (5. 12.), *Ptice Ptice Ptice* Kristine Bajza, Maje Kovač, Marija Kovača i Sanje Tropp (5. 12.), *Klackalice* skupine Fast4Ward (6. 12.), *Cut excuse* izvodi mono nino (6. 12.), *Peterored* skupine Brok&Palatz (12. 12.), *Blind emotion* Brune Isakovića (12. 12.) te *PRO-FILE EDITORIAL* Danijele G. Philipp (12. 12.). Karte se mogu nabaviti prije predstave po simboličnoj cijeni od 10 kuna na blagajni Teatra &TD.

u gradu žena

Četrdesetak umjetnica iz različitih zemalja svijeta na ovogodišnjem su Mesto žensk festivalu u Ljubljani kroz vlastitu umjetničku praksu predstavile svoje poglede na iluzije sigurnosti, odnosno nesigurnosti, na stvarnost ratova, terorizam, političku i ekonomsku nestabilnost

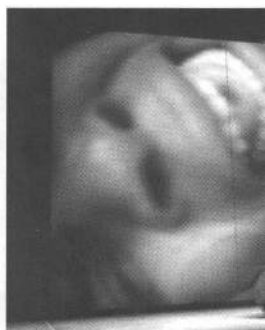
— piše **Viola Varga**

Za sve koji bi prezirivo već na startu ustvrdili kako je ovaj festival bio još jedno isprazno isfuravanje feministica koje nije značajno za širu javnost, slijedi pitanje: nabrojite pet hrvatskih umjetnika/ca koji/e vam prvi/e padaju na pamet? Koliko je među njima žena? Znete li čime se bavi Ivana Sajko? Možda su negativni odgovori na ta pitanja posljedica činjenice da se o njima puno manje piše i govori nego o njihovim muškim kolegama. Je li to zbog toga što uspješna žena "krši tradicionalne patrijarhalne modele ponašanja i podjele spolnih uloga" ili zbog činjenice da je u igri podjele para, politike i moći uvijek više muškaraca?

Više ne trebamo lagati da živimo u sredini u kojoj se jednakost među spolovima podrazumijeva – ona se nije podrazumijevala 1405., kada je Christine de Pizan objavila knjigu *Grad žena (Le Livre de la Cité des Dames)* u kojoj izražava vrhunac svoje kontroverze s mizoginom tradicijom, a svakako se ne podrazumijeva ni u današnje vrijeme, kada se već 11. godinu zaredom organizira festival pod istim imenom.

Mesto žensk ili, u prijevodu, Grad žena, međunarodni je festival suvremenih umjetnosti, nastao 1995. godine, te predstavlja aktualnu umjetničku i kulturnu produkciju žena na području glazbe, scenskih umjetnosti, literature, vizualnih umjetničkih praksi, filmske i video produkcije. Sve to s glavnim ciljem stimuliranja rasprava o neravnomjernoj zastupljenosti žena u kulturi, umjetnosti i znanosti. Festival se svake godine predstavlja s drugačijim tematskim sloganom. Tematska odrednica ovogodišnjeg festivala, koji se održavao od 7. do 14. listopada, bila je *Ženska ne/varnost* ili, u slobodnom prijevodu, *Ženska ne/opasnost*, iako je naslov ustvari igra riječima jer *nevarnost* kao jedna riječ znači opasnost, a *varnost* je na slovenskom jeziku sigurnost. Zato doslovni prijevod možda i nije najbolji, ali je jasno da se radi o jednoj od temeljnih sintagmi današnjice. Mirjam Hladnik Milharčič i Katja Kobolt, organizatorice festivala, naglasile su kako sigurnost jednih potencira nesigurnost drugih, te kako je rat protiv terorizma globalni rat.

Četrdesetak umjetnica iz različitih zemalja svijeta kroz vlastitu su umjetničku praksu predstavile svoje poglede na iluzije sigurnosti, odnosno nesigurnosti, na stvarnost ratova,

terorizam, političku i ekonomsku nestabilnost. Komentirale su život vlastite sredine – i to od vlastita tijela, preko regije, pa sve do zemljopisnoga makroprostora, s naglaskom na konflikte kojima obiluje današnji svijet. Takvi umjetnički ciljevi, dakako, nisu pretpostavljali slikarstvo i skulpturu, nego video, fotografiju, instalacije te lingvističko-vizualni intertekst jer se tim medijima najlakše, najsuggestivnije, najopširnije i najelokventnije ostvaruje komentar društvene zbilje. Kroz teorijski i kroz izvedbeni diskurs paralelno se nastojalo propitati na koje se načine suvremena umjetnička izvedba dodiruje s političkom stvarnošću iz koje nastaje te kojoj se obraća. Na okruglom stolu umjetnice su progovarale o vlastitim izvedbenim praksama, politici umjetničke suradnje, položaju žena u različitim društvenim kontekstima te o performativnosti – kao socijalnoj intervenciji, estetičkoj činjenici i komunikacijskom fenomenu. U raspravama koje su pratile program festivala, odnosno pojedinačne prezentacije, umjesto inzistiranja na istosti sudionice su ukazale na pravo međusobnih različitosti. To je osobito došlo do izražaja u izlaganjima sudionica iz istočnoeuropskih zemalja, u njihovu nastojanju stvaranja vlastitih strategija neovisnih o općeprihvaćenim zapadnim modelima kako bi se obilježilo žensko stvaralaštvo nastalo u posve drukčijim okolnostima koje su utjecale na stvaranje potpuno drugačijih konotacija analiziranih pojmova. **Iz njihovih se izlaganja također dalo zaključiti kako više nije moguće govoriti o feminizmu u okvirima stvorenim sedamdesetih godina, već o novoj i otvorenoj aktivnosti s mnogo različitih lica, među kojima je, kako bi se izbjeglo okoštavanje u već zastarjele akademske modele, potrebno ostvariti prostor pogodan za komunikaciju.**

Festival je otvorila plesna predstava *Mi, koje moramo sisati zamotane lizaljke* južnoafričke koreografkinje Robyn Orlin, a tematizirala je problem AIDS-a u Africi. Ovaj rekvijem za AIDS izvelo je 15 južnoafričkih plesačica i plesača iz skupine Market Theater Laboratory upotrebljavajući autentične afričke izraze od tradicionalnog pjevanja do ritmičnog udaranja nogu o pod. Lizaljke kao glavni rekvizit predstave, simbolizirajući dostupnost jeftinog užitka te nezainteresiranost Zapada za sudbinu Afrike, svoje su krajnje odredište našle na licima izvođača simbolizirajući nagovještaje smrti. Između publike i odra neprestano se kretala kamera koja je ispreplitala elemente fiktivnog i realnog – bijela lica gledatelja, direktno ih projicirajući na platno, kamera medijator pokušavala je slikovito približiti crnim licima i općem problemu pred kojim međunarodna javnost zatvara oči.

Prvi dan festivala obilježila je i Anita Ponton, londonska interdisciplinarna umjetnica, s performansom *Stil* u kojemu kroz niz ikonografskih poza, preuzetih iz mitologije te filmskog i suvremenog medijskog arsenala, istražuje ženske reprezentacijske uzorke. Kosom sapletenom u pletenicu te pribijenom na zid umjetnica je pokušavala rastegnuti performans do granice do koje joj to dopušta izdržljivost vlastita tijela. Ironizirajući

preuzimanje konvencionalnih ženskih uloga, Anita Ponton svoje je tijelo postavila kao prizor, proces i objekt te je na taj način uspostavljala komunikaciju s publikom

Opasnosti i strahove potencijalnoga nasilja razotkrivala je bosanskohercegovačka vizualna umjetnica Maja Bajević, koja je svoju umjetničku afirmaciju doživjela za vrijeme rata. Jedan od njenih najpoznatijih videoradova, s tematikom rata i položaja žena, kao što su *Women at Work*, slovenska je javnost već imala prilike vidjeti na *Manifesti 3* u Ljubljani. Na ovogodišnjem festivalu *Mesto žensk* predstavila se konceptima nacionalizma i vjerske etike. Naime, izvedena su bila dva projekta. Prvi, zvučna instalacija *Avanti popolo* koja je bila sastavljena od domoljubnih pjesama različitih država i iz različitih vladajućih režima. Samu infrastrukturu projekta činili su hi-fi uređaji postavljeni na podu izložbenog prostora, predočavajući tako "minsko polje" melodija koje bi se s vremenom pretvorile u nerazumljivu kakofoniju ideoloških zvukova. **Drugi projekt, video *Double – Bubble, bavio se dvoličnošću vjerske etike i morala, podsjećajući nas na činjenicu kako su se unatoč religijskim zagovaranjima mira, ljubavi i dobrote, u ime boga i boga, dogođali, a još se i danas događaju, grozni zločini.*** "Ko misli drugačije, mora umrijeti. Takva je Božja volja. Ja sam samo njegov glasnik", verbalni je zaključak toga videa.

Nasilja, a svakako onoga na platnu, nije manjkalo. Na poziv organizatora ovogodišnjeg festivala, španjolska kuratorica i vizualna umjetnica Virgina Villaplana pripremila je videoprogram koji je tematizirao tehnike spolnog i društvenog nasilja te se na taj način nadovezao na temu ne/sigurnosti u globalnom kontekstu. Sam program inače je dio šireg analitičnog projekta *Cultural stories on Gender Violence* na kojemu Virgina radi zadnje dvije godine. Kako odanost određenim društvenim pravilima može biti duboko usađena bez obzira na to što zapravo predstavlja prijetnju vlastitoj egzistenciji, na vrlo potresan, ali učinkovit način pokazala je Cara DeVito. Ova je, inače svjetski priznata montažerka, preko klasičnoga dokumentarnoga portreta *Ama l'Uomo Tuo* ili, u prijevodu, *Voli uvijek svoga muškarca*, portretirala svoju baku koju je muž godinama fizički zlorabljivao i patrijarhalnu okolinu u kojoj je živjela. Još jedan dokumentarac pod nazivom *Zazivanje duhova*, koji su snimile Mandy Jacobson i Karmen Jelinčić, nije štedio publiku gorkog okusa u ustima. Film snimljen 1996. godine ustvari je osobna ispovijed dviju žena iz Bosne i Hercegovine koje su se našle u kovitlacu ratnih zbivanja u kojemu je nasilje, ponižavanje i silovanje bilo jednakovrijedno oružje kao bilo koje drugo u ostalom vojnom arsenalu.

Hrvatska predstavница na festivalu bila je dramaturginja, redateljica i kazališna teoretičarka Ivana Sajko iz Zagreba. Predstavila se je autoreferentnim čitanjem *Žene-bombe*, netipičnim dramskim tekstom suvremene i aktualne tematike – međunarodni terorizam i sklonost samouništenju. Akterica ove drame, imenom Mona Lisa, žena je atentatorica i opasana je bombama kojima sprema raznijeti sebe i ljude oko sebe. Sat otkucava posljednjih 12 minuta i 36

sekundi te se postavlja pitanje ima li izlaza, može li se izbjeći eksplozija paklene naprave? "Nema izlaza", kaže autorica toga teksta koji izmiče svakoj stilskoj i žanrovskoj klasifikaciji. Monološki iskaz atentatorice ispresijecali su brojni nedramski elementi – songovi, novinski članci, istraživanja o terorizmu te metafiktionalni upadi empirijske spisateljice. Hipotetsku situaciju stavljenu u okvire od 12 minuta i 36 sekundi pred samom smrću komentirali su brojni drugi glasovi i "likovi" – bog, anđeli, crv, Mona Lisa, glasovi prijatelja – stvarajući tako jedan veliki fiktivni monolog same atentatorice.

Ostale autorice koje su sudjelovale na festivalu također su svojim umjetničkim izvedbama podsjetile kako se kroz umjetnost može ponuditi konfrontacija, refleksija, propitivanje traumatskih društvenih točki, i kako se još uvijek može naći način za protivljenje tipičnom procesuiranju građanske ugode, smirivanja, građanskog konformizma, zadovoljenja bazičnih potreba. Današnja umjetnost, naravno, nije nevinna kada je u pitanju komodifikacija – većina onoga što je kategorizirano kao umjetnost jednostavno je tržišna roba, ali ona se ipak u nekim svojim oblicima još uvijek može shvaćati kao praksa otpora egoističkoj samosvijesti kapitalizma i političkim ideologijama koje samo pričaju o "otkrivanju" drugih ljudi i prostora, ali im pritom ne omogućuju nikakva prava.

Festivalski radovi reflektirali su dramatična vremena koja su obilježila neki zemljopisni prostor, ali i nasilje u općem smislu kao prijetnju svakom pojedincu – nasilje stereotipa, konvencija, lažnih istina, klišea, i čitavu tamnu stranu koja prijete da se pretvori u model razumijevanja svjetskih događaja za publiku ispred pozornice.

Zatvaranjem vrata Grada žena ostalo je otvoreno pitanje koliko je marginalnost, fragmentiranost i nepovezanost aspekata problema rodne diskriminacije osviješteno u gomili ostalih svjetskih problema? Ključni poticaj za analizu toga područja prvenstveno je kritička svijest o manjkavosti takvog marginaliziranog znanja o položaju žena, koje niti ima svoj značaj, niti razvijene kategorije posredovanja. Žene se i dandanas često svode na seksualne objekte, na sredstva za relaksaciju i trgovinu, na uslužne supruge i besplatne čistačice s jedne strane, dok su na drugoj strani one koje, kao, nemaju pametnijeg posla nego trčkarati po svijetu s proverbskim škaricama za vazektomiju i alatima za kastraciju. Čini se da je žensko pitanje po pravilu uvijek bilo dio "važnijih", "univerzalnijih" pitanja te mu se tako posvećivala tek usputna pažnja, što je s druge strane onemogućavalo pravilnu interpretaciju i problematizaciju isključenosti žena iz najvažnijih društvenih tijekova. No, problem položaja žena u društvu nije tek "usputnost" velikih i univerzalnih problema, već je po svom značaju jednako relevantan kao i ostala pitanja našeg vremena, te bi ga se takvim napokon trebalo i shvaćati.

DA IZGLEDAŠ DOBRO

Čin izvršenja samoubojstva uzimam kao krajnje, vrlo žestoko obilježje kojim će ljudi imati namjeru dobro izgledati dok umiru. Uprizoriti smrt

— razgovarao **Marijan Crtalić**
— prevela **Ana Bakić**

Stahl Stenslie norveški je umjetnik koji se na nedavnome Touch Me festivalu, održanome u sklopu Operacije:grad u bivšoj zagrebačkoj tvornici Badel, gdje je i nastao ovaj intervju, predstavio projektom Međunarodne mode samoubojstva (S.U.F.I. – Suicide Fashion International). Prezentirao je ovogodišnju Ka-Boom kolekciju, o kojoj se, kao i o njegovim drugim radovima, više može doznati na www.stenslie.net.

04: Možeš li nešto reći o radovima koje smo vidjeli?

Pokazao sam šest radova – pet mojih i jedan od Sonje Engelhardt. Sva su odijela komadi koji dobro izgledaju, a bazirana su na funkcionalnoj estetici – pomažu ti da umireš prema vlastitoj želji. Projekt je nazvan Međunarodnom modom samoubojstva jer je riječ ponajprije o tome da izgledaš dobro dok umireš, kao komentar na zloupotrebu inteligencije, što je bila tema Touch Me festivala.

Nadalje, ja čin izvršenja samoubojstva uzimam kao krajnje, vrlo žestoko obilježje našeg vremena. Imam tezu o povećanju broja samoubilačkih napada i prihvaćanju bombaša samoubojica iz političkih, religioznih ili kulturnih razloga. Vidim to kao kulturalnu tendenciju u kojoj možemo predvidjeti naglo povećanje broja samoubojstava i načina na koji ih ljudi izvršavaju. U tom je smislu apsurdna budućnost u kojoj će ljudi imati namjeru dobro izgledati dok umiru. Uprizoriti smrt na spektakularan način koji time postaje umjetnički čin.

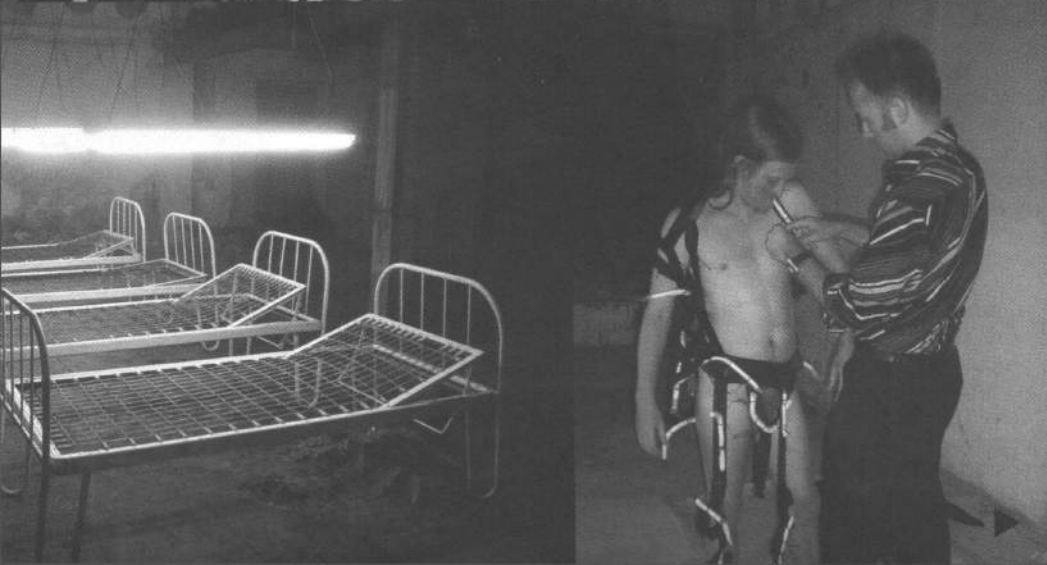
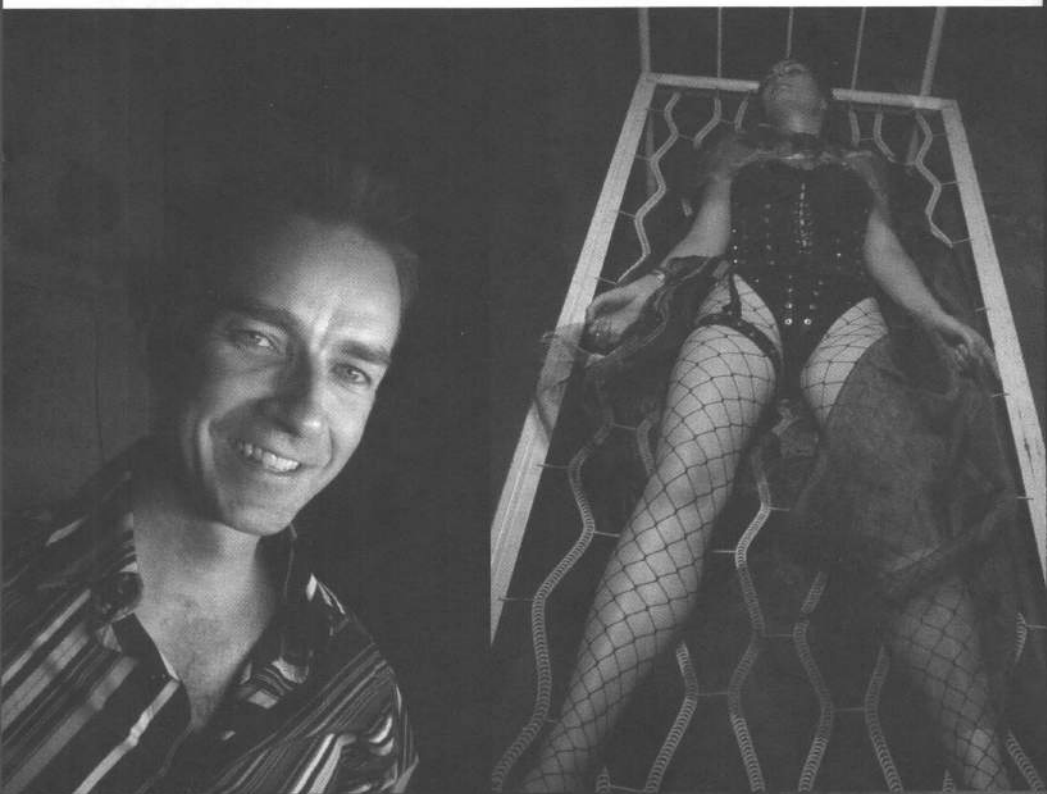
U povijesti su to ljudi višestruko činili, ali ono što je pritom novo jest društvena prihvaćenost izvršenja samoubojstva u ime nečega dovedenog do ekstrema. Izvršenje samoubojstva samo zato da bi se dobro izgledalo...

04: Modu samoubojstva pokazao si i prije tri godine u Ljubljani; koliko dugo radiš na tome i koja je razlika – taktička, tehnička, ideološka – između ovoga što smo vidjeli u Zagrebu i onoga u Ljubljani?

U Ljubljani je 2002. bila modna revija, a ovo u Zagrebu bio je umjetnički show, nešto kao izložba. Drastična razlika postoji u nekoliko aspekata. Primjerice, u Ljubljani je pozornica bila kao u kazališnoj predstavi, dramatična, vrlo lijepa, a i postojala je zbunjenost zbog prezentiranja odjeće prisutnih modnih dizajnera koja nije imala utjecaja na publiku, osim u smislu dobrog izgleda. Nastala je neka vrsta miješanja s kazalištem. U Zagrebu je to bilo puno bolje, više turističko najavljivanje modne kolekcije za samoubojstvo. Revija nije bila na pozornici kao u Ljubljani, već više izložba koja prikazuje mogućnosti te odjeće. I nije bila samo jednosatna revija, nego revija uz upute publici. A te upute su izjava, stav.

RO DOK UMIREŠ

je našeg vremena. U tom je smislu apsurdna budućnost u
t na spektakularan način koji time postaje umjetnički čin

Osim toga, kostimi u Zagrebu zajedno su imali estetičku taktiku, rekao bih, s puno jačim stavom nego oni u Ljubljani, s više zrelosti. Bolja je kolekcija, s općenito više novih pronalazaka i iskazanim osobnim hard core stavom.

04: A bili su i neki novi kostimi?

Da, pokazao sam četiri kostima iz Ljubljane i dva nova. Prvi od njih ubija te tvojim vlastitim disanjem. Sva ljudska bića dišu abdomenom i time pomiču trbuh, što zatvara kaveze u odijelu. Pomicanje trbuha prevodi se u mehanizam pumpe koja ti stišće vrat. Živeći umireš. Drugi novi kostim vrlo je seksualizirana haljina s eksplozivom i mehanizmom za okidanje pričvršćenim oko noge, ugrađenim na cipeli. Ako ga osoba odluči odbaciti, potrčati, udariti, ustvari će time eksplodirajući raširiti vlastite noge na vrlo seksualiziran način, izlažući svoje genitalije vrlo otvoreno. To je dosta bolesna ideja, veoma uznemirujuća, ali je to i funkcionalan način brzog umiranja. Oba su odijela apsurdna, ali se mogu upotrijebiti, pri čemu morate željeti umrijeti ukoliko ih želite koristiti. Želja bazirana na tehnologiji...

To je kontinuitet postdigitalnih pojmova, činjenica da se od 2001. razumijevanje tehnologije kontinuirano pomiče od čistog obožavanja kompjutera, high tech sprava, do fokusiranja na ljudsku želju. Shvaćanje ljudske želje kao tehnologije, čovjeka kao individue, kao potpunog bića... i moj zaključak da nijedna tehnologija nije moćnija od ljudske. Mi smo u desetljeću postdigitalne tehnologije, u kojemu tehnologija postaje sekundarna u odnosu na našu volju. To stalno pokazuju primjeri iz Iraka, gdje su bombaši samoubojice svakodnevni alati u načinu vođenja građanskih ratova. Sve je bazirano samo na volji nekoga da se žrtvuje. Bomba kao visoka tehnologija zajedno s ljudskom željom za žrtvovanjem uvodi potpunu nepredvidljivost, nesigurnost, strah od smrti i ubijanja. A to donosi potpuno pomicanje u shvaćanju i upotrebi oružja te ponovno preispitivanje društvene konstrukcije kulturnog, religioznog, političkog, društvenog.

04: Čime se sada baviš u svom umjetničkom radu i kakvi su ti planovi za budućnost?

Zanima me udaljavanje pojma rata od upotrebe tehnologije u političkim manifestacijama. Upravo sam završio sa serijom radova DETOX2 koja uključuje postdigitalne radove – na tome sam radio prošle godine i dalje ću nastaviti. Nazivam to nekom vrstom društvene plastike, koristim se medijima u konstruiranju prošlosti. To u razmišljanju o umjetničkom materijalu donosi pomak od individualnog umjetničkog djela do društvenog fenomena. Moj osobni interes ovih dana se kreće oko društvene plastike u istom smislu u kojemu ga je koristio Beuys. On je bio majstor izazivanja diskusija jednostavnim radovima i performansima; na primjer, kada je uzeo zlatnu krunu i u realnom vremenu je pretvorio u zlatnog zeca, i time započeo diskusiju o politici i ekologiji. Ono što je on htio naglasiti svojim sredstvima ja također radim u drugom mjerilu... Kao što to čini i ovaj festival u poticanju javnog diskursa utemeljenoga na umjetničkoj produkciji i viđenog kao novi umjetnički materijal. Tako radim na organiziranju većih festivala, događanja, uz uključivanje umjetnika i umjetničkih procesa. Moj sljedeći rad obuhvaća dizajn umjetničkih izložbi, gdje ću okupiti umjetnike i oni će postati materijal javne društvene teme.

ZOOROPA

1998

Hipermarket njihov svagdašnji

Cijene su se snizile, a možda je tome razlog to kaj fakat Sparov i Mercatorov dućan imaš u svakom selu i kvartu

— piše Vid Jeraj

U mjesto da se suočimo sa svojim problemima, radije gledamo preko susjedove ograde, te krećemo s feljtonom Zooropa. Preko e-ntervjua pratimo zemlje koje su od svibnja 2004. postale članicama Europske Unije.

Pojam Zooropa referira se, s jedne strane, na Berlin, nekad neformalni glavni grad Istočne Europe i na njegov Kolodvor Zoo. Zooropa je i novotvorba za onaj paradoks sa životinjama u zooološkom vrtu: divimo im se, ali samo ako su u kavezu, i ako smo mi sigurni i na slobodi. Implikacije oko Berlinskog zida nekad i schengenske granice danas nameću se same od sebe jer je intimi Europe egzotično sve ono od čega službeno zazire.

Obrativši prvo pažnju na Sloveniju, popričali smo s Majom, Violom i Matjažom. Maja je odvjetnica u srednjim tridesetima, rođena je u Ljubljani, i voli putovanja u tropske zemlje. Viola se doselila u Ljubljaniu baš prije godinu i pol te prati situaciju od samoga početka. Još uvijek ima hrvatsku putovnicu i državljanstvo, pa je "poprilično zeza sve kaj je vezano za granicu, radnu vizu ili bilo koji drugi legalni papir". Matjaž je glazbenik i radijski novinar. Viola i Matjaž se svojim tridesetima tek približavaju.

04: Je li što od robe pojeftinilo otkako ste u EU?

Maja: Gledamo li srednji razred cijena, cijene stare i nove zimske jakne snizile su se 30 do 50 posto. Prije nego što su dućani Zare, koji predstavljaju taj srednji razred, došli kod nas, jakne su bile od 60 do 70 tisuća SIT, a danas su od 4 ili 5 tisuća do 10 ili 30 tisuća SIT. Tržište tehničke robe također je pojeftinilo. Razni alati, poput kompleta bušilice sa svim dodacima, nekad su koštali 15 tisuća, dok danas koštaju 2 tisuće.

Viola: Možda nije toliko stvar u odnosu cijena, već prije u većem izboru.

Matjaž: Kakve jeftinije cijene??? Ja sam svoju jaknu kupio prošle godine, ove će godine valjda još izdržat.

04: Primjećuje li se prisutnost doseljenika iz Azije?

Maja: Uglavnom ne. Ali sam nedavno, ipak, vidjela jednoga Kineza u skupom Ferrariju. Radim u Miklošičevoj, u centru Ljubljane, gdje se nalaze tri kineska

dućana, otvorena u posljednje tri godine, a prodaju torbice, odjeću, pamuk, lijepe stvarce od 10 do 15 eura. Čini se zgodne i kvalitetne stvari, samo mislim da nisu svih veličina. No, općenito, ni crnci ni Kinezi ne upadaju u oči.

Matjaž: Sve ih češće možeš vidjeti na ulicama, ali manje-više samo pojedince, ne u grupama. Više se izdvajaju engleski i škotski fudbal-turisti zbog jeftinih letova između Ljubljane i Londona. I još su dosadniji od Kineza.

04: Troše li ljudi iste svote kao i nekad?

Maja: Mislim da smo se stvarno pretvorili u potrošačko društvo, da je to jedino mjerilo. Moja mama shoppingira svaki radni dan, i subotom, uglavnom hranu u Mercatoru, Le Clercu i slično.

Viola: Cijene su se snizile uglavnom posvuda, samo je potrošnja malo drukčije raspoređena.

Matjaž: Ne znam za statistiku, ali je očito da se troši više.

04: Jesu li se cijene snizile i u drugim mjestima?

Maja: Mislim da jesu, zbog ponude. U Kočevju su otvoreni dućani s "markama".

Viola: Možda je tome razlog to kaj fakat Spar i Mercator imaš u svakom selu i kvartu.

Matjaž: Ako imaš takvu informaciju, reci gdje se jesu, pa da tjeram tamo...

04: Jesu li male dućane u centru već pojeli veliki dućani s jeftinijim proizvodima?

Maja: Jedan dućan u centru zbog potražnje nije mogao držati svu potrebnu odjeću i morao se preseliti u trgovački centar. Istodobno se javlja paranoja da u shopping centrima lakše oboliš jer svaki kupac ima drugu vrstu gripe. To me malo plaši.

Viola: U stvari, sad se sjetih, ima jedan mali dućan sa "socijalističkim mirisom" i dobrim pecivom, u koji povremeno uđem, ali nisam vidjela da tamo itko kupuje.

Matjaž: Ima već pet godina otkako su hipermarketi izvan grada pokupili skoro svu potrošačku moć. Skoro da lakše nađeš traktor u centru Ljubljane nego mali dućan.

04: Ruše li lounge-barovi stari image Ljubljane?

Maja: Mislim da yuppieji nemaju puno izbora u alternativnom miljeu, poput Ljubljane.

Viola: Ljubljana se na jedan način zaštitila od navale mogućih "monstruma" koji bi eventualno utjecali na promjenu imagea stare jezgre, a ovako su smješteni na rubovima grada. Razlika je jedino u tome što već postojeći dućani, butici, itd. sada drukčije uređuju svoj interijer – blještavo i šljokičasto – ali mislim da to nema veze s promjenama nakon pripojenja EU.

Matjaž: Stari su centar isključivo napunili fancy butici i skupi barovi, naravno da se mijenja. Nekih bitnijih arhitektonskih promjena u staroj jezgri nema, ali 'ko zna dokle?

04: Gradi li se puno nebudera?

Viola: Uskoro počinje gradnja novog autobusnog i željezničkog kolodvora jer je stari – kao čista improvizacija! – tek nalik na poveću autobusnu stanicu, koji će, istina, biti jedan veliki kompleks s ostalim popratnim sadržajima. Ostala gradnja tijekom prošlih par godina nije išla u visinu. Uglavnom su se gradile ogromne hale za potrebe shopping centara, a radilo se i na reizgradnji infrastrukture.

Matjaž: Zbog gradnje novog kolodvora u opasnosti je Orto bar, a blizu je i Metelkova.

Maja: Već se priča i o rušenju Orto bara, pala je i odluka o tome.

04: Koje te promjene smetaju?

Maja: Mnogi se mali lokali u centru ne mogu obnavljati jer sve odlazi na stanarinu, što neizbježno dovodi do njihove propasti. Od tih prostora ostaju samo rupetine kojima nije jasna budućnost. Da se ipak održi gradska jezgra, u Izoli je gradska uprava cijelu ulicu bivših malih lokala dala na korištenje umjetnicima, ne znam je! besplatno ili uz neku minimalnu nadoknadu. U samom se centru može biti u kafićima do jedan ujutro, a poslije ljudi idu u Metelkovu.

04: Potiru li multipleksi mala kina?

Maja: U centru danas rade samo dva, tri stara kina. Multipleks Kolosej je shvatio da su filmovi malih kinematografija "in", kao i tzv. alternativni-filmovi, te im je posvetio mjesto u svom rasporedu. Iako ti filmovi također idu preko američkih distributera.

Viola: Malih kina više gotovo i nema.

04: Kakve je koristi od proširenja imala glazbena scena podalpske harmonike?

Maja: Mladi su tu su glazbu producirali s technom i zovu se Atomic Harmonic. Iako tu glazbu ne volim, dobili su cijelu Sloveniju i dio Austrije. Dvije djevojke i dva dečka od 20 godina, i svi su blond. To je za mase koje slušaju Nataliju Verboten, i za njih je to samo još jedan isti izvođač.

04: Što je s novim zakonom o televiziji?

Viola: Zakon o RTV-u Vlada je pripremila u tajnosti, bez savjetovanja i sudjelovanja stručnjaka i opozicije, a po njemu državni zbor određuje 21 dan programskog tj. televizijskog odbora. Referendum je bio 25. rujna i uspješan za zakon, a stupa na snagu od 12. studenog. Tek 25. prosinca ćemo imati referendum za eventualno odbacivanje novog Zakona o televiziji. Znači, RTV Sloveniji plaćaš pretplatu od 2.500 SIT da bi gledao/la ono što ti političari serviraju, i tako utvrđuju svoju moć, nakon što su se uvukli i u državnu upravu i gospodarstvo. Slovenci se samo nadaju da to ne znači i skoro gušenje civilnog društva te na kraju i smanjenje ljudskih prava.

Maja: Dakle, tek 25. prosinca imat ćemo referendum za odbacivanje novog Zakona o televiziji. Sad bi komercijalne televizije trebale pokazati jesu li stvarno neovisne. Na njih je pritisak drukčiji, i nadam se da će biti opozicija. Zanimljivo da sam prije par mjeseci u Delu naišla na nečiju anketu tipa: "Koja vam rubrika u Delu ne bi nedostajala ako bismo je ukinuli?"

Matjaž: Televizija dobiva treći program, na kojemu će se prenositi sjednice parlamenta, što znači – tragikomedija non-stop.

04: Mijenja li se što u zapošljavanju studenata?

Maja: Studentski servisi puno zarađuju; Modri i Studentski, dva najjača servisa, udružila su se i postala d.o.o. te time izazvala nezadovoljstvo među studentima. Bilo je riječi o nejasnoj sudbini nekih nekretнина, bojali su se što će biti s tim jer je servis privatiziran. Država je sad počela oporezivati studentski rad, što znači da im se položaj pogoršava. Država bi sama trebala uspostaviti mehanizme da provjeri tko državu vara, a tko ne. Na taj način pokazuju da im nije stalo kako ljudi preživljavaju, a kamoli da si, osim hrane, još nešto kupe.

Viola: Posla fakat ima, ako si student i hoćeš delati, nađe se ful OK poslova s ful OK satnicama. S druge strane, nezaposlenost već dulje muči Sloveniju, i ništa se nije znatnije

promijenilo, osim da su mnogi poslovno mobilniji prema drugim članicama EU.

Matjaž: Ljudi masovno gube posao, a pogotovo su najebale regije tradicionalno oslonjene na tekstilnu industriju, poput Prekmurja i Bele krajine. Cijela industrija pomiče proizvodnju k istoku, a ljudi ostaju na cesti. Dobiti posao kao mlad, obrazovan, bez iskustva i veza – je čudo.

04: Koje su još promjene kod studentske populacije?

Maja: Dogodio se jako velik skok jer mladi danas puno više putuju. Odlaze minimalno na godinu dana, pa i na više. Nekad si se morao boriti da dobiješ stipendiju i ideš na studij van.

04: Što govore ankete o raspoloženju nacije?

Maja: Sve ankete govore da se osjećaju bolje i optimističnije. Većina ima posao i rade, mogu si priuštiti odjeću i hranu, kao i da nešto kupe svojoj djeci.

Matjaž: Osjeća se da je narod sve više i više nervozan. A kako i ne bi kad je danas (03. studenog) Vlada baš potvrdila paket gospodarskih i poreznih reformi koje su dizajnirali mladi, nadržani i Amerikom zadivljeni turbo-neo-liberalni ekonomisti, što bi moglo upropastiti još preostale tragove socijalne države, a naškoditi i samom gospodarstvu. To su komentari iz pera iskusnih, i trijeznih, analitičara.

04: Jesu li Slovenci i dalje ksenofobni?

Viola: Nisam nikad imala osjećaj da me odjebavaju jer dolazim s one strane granice, iako mi se slovenski u početku sastojao tek od par riječi s A kanala.

Maja: Vole Engleze i Francuze i Japance, ali se boje južne braće, još uvijek na njih pušu. No, svedjedno, stranac je stranac, i turisti nas smatraju prijaznima.

Matjaž: Porastom socijalnih problema, sa zavidnim faktorom ubrzanja raste i ksenofobija. Recimo, plakat koji je prikazivao malog uplašenog Roma, kojemu su stari prijтели s "ako ne budeš dobar, dat ćemo te Slovincima", izazvao je žestoku aferu. Autori plakata su već na sudu, tuženi čak i od nekih tzv. "građanskih inicijativa" koje su u tome vidjele vrijeđanje slovenske nacije.

kokoši - t

— piše Miroslav Zec

Peradarski masakr u Slavoniji ponosno stoji negdje na pola puta između operacije prikrivanja vanzemaljskog incidenta u Roswellu i operacije saniranja radioaktivnog incidenta u Černobilu. Prizori u kojima hi-tech apokalipsa susreće seosku idilu već danima okupiraju medije – specijalci u najlonskim odijelima pucaju po kokoškama iz prigušenih strojnica, patkama u čmarove guraju štapiće za uši, po blatnjavim dvorištima između uplakanih baba i alkoholiziranih zemljoradnika hodaju spodobe iz Mengeleovog laboratorija s epruvetama u rukama... pa onda političari koji na TV-u dan za danom proždiru sve veće količine piletine. Strašan je to prizor, svi ti ljudi u odijelima koji čereče pečene piliće okruženi novinarima... pa još žvaču!

Tako se čovjek pita – koji kurac?

Ptičja je gripa došla u naš grad. Dobro, ne baš u naš grad, nego u neko tamo selo. No, došla je u našu zemlju i u našu svijest. Paranoična individua koja potpisuje ove retke upozoravala je svakoga tko je htio slušati već preko godinu dana kako je mogućnost da to neugodno sranje prije ili kasnije dođe k nama više nego stvarna.

Ipak, nisam zadovoljan time što se moja dosadna apokaliptična predviđanja obistinila, i to ne zato što ćemo sada svi umrijeti iskašljavajući pluća. Evo zašto...

Uopćoj panici koja je uslijedila nakon pojave ptičje gripe u Europi neki su ipak smogli snage za pribranu reakciju. Farmaceutska tvrtka Roche reagirala je promptno i donirala Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji 30 milijuna doza svojeg lijeka Tamiflu. Dobri ljudi iz Rochea nisu tvrdili da njihov lijek liječi ptičju gripu, pa čak niti da pomaže protiv nje... oni su samo izabrali prikladan trenutak za humani čin doniranja lijekova.

Što smo mi

Sve ostalo dogodilo se u glavama ljudi. Skup i neučinkovit lijek ubrzo je postao najtraženija roba u ljekarnama. Kod nas se čak počelo pisati o kupovini licence za Tamiflu, pa bi onda proizvodili vagone tog smeća. O količinama koje su naručile bogate zemlje da i ne govorimo. Amerika je, primjerice, iako tamo još nije zabilježen niti jedan slučaj ptičje gripe, odmah kupila 20 milijuna doza; kako cijena pojedinačne doze iznosi sto dolara, računica je jednostavna – samo je u SAD-u mudrom odlukom nadležnih utrošeno dvije milijarde dolara na "lijek" protiv ptičje gripe.

I tko je onda dobro zaradio?

Odgovor je, dakako, uvijek isti – svjetski oligarsi. A predsjednik tajnog masonskog vijeća svjetskih oligarha trenutаčno je američki ministar obrane Donald Rumsfeld. On je, naime, kao čovjek koji gaji veliku vjeru u suvremenu medicinu, svojevremeno uložio nešto novca u kompaniju Gilead, u kojoj je nekoć sjedio i u direktorskoj fotelji. Slučaj je htio da upravo ta kompanija proizvede spoj pod nazivom od kojega se lomi jezik – oseltamivir fosfat. Potom je kompanija ovlasila jednu drugu kompaniju, ranije spomenuti Roche, da u njihovo ime distribuira spoj ružna imena pod tržišno prihvatljivijim imenom Tamiflu.

Pogađate tko je onda odlično zaradio na dionicama?

Inače, ptičja gripa nije prenosiva među ljudima, a dosad je odgovorna za smrt oko stotinjak ljudi... i to samo u Aziji! Primjera radi – američka vojska odgovorna je za smrt više milijuna ljudi... i to samo u Aziji!

Tako kada te jednoga dana, za nekih trideset i više godina, djeca pitaju o požutjelim i nikad načetim kutijama u ormariću s lijekovima, ti bolje šuti. Nemoj im pričati kako si uplatio pare na Luciferov račun s doznakom "za treći svjetski rat".

slijedimo li stope dinosauru?

Mislimo da smo napredni, da smo razvijeni, da smo pokorili svemir, da smo baš super, i da je tehnologija super, i da se možemo igrati i s genima i s energijama, i još svašta. A kockice bi zapravo trebalo ozbiljno presložiti

— piše Marina Kelava

- Katastrofa!!! Kad mi se probuši guma na biciklu.
- Katastrofa!!! Kad pokisnem od glave do cipela.
- Katastrofa!!! Kad čekam pola sata u redu za hranu.

Sigurno imate mnoštvo vlastitih katastrofalnih situacija. A u Dnevniku pričaju o potresu u Pakistanu ili o smrtonosnom valu u Indoneziji, ili o poplavama u Rumunjskoj ili o uraganu na Floridi, ili o tajfunima u Aziji ili... Toliko katastrofa da vijesti gube na snazi i prevladaju ih naše osobne mikrokatastrofe probušene guma, kazni za parkiranje, loših ocjena ili praznih džepova. I ne obraćamo više pažnju.

Afričke nacije odgovorne su tek za mali postotak emisija, ali već trpe posljedice, zaključili su istraživači na Konferenciji o klimatskim promjenama koja se krajem listopada održala u južnoj Africi. **Smrtonosne epidemije.**

Uništeni usjevi. Izumiranje afričkog divljeg života.

Potencijalne posljedice globalnog zagrijavanja mogle bi biti poražavajuće za najsiromašniji kontinent, a njene su nacije među najslabije opremljenim da se nose s tim, javlja AP.

Svedimo ljudska uplakana lica, ruke koje vire iz ruševina i izgubljene snove na neutralni svijet brojeva.

Dakle, kad prelistamo novinske arhive:

Godinu je najavio tsunami. Potresi u oceanu kraj otoka Sumatre, od kojih je jedan bio najjači potres na Zemlji u posljednjih četrdeset godina, smanjili su broj stanovnika planeta za više od 270.000.

Poplave u Rumunjskoj odnijele su ljetos četrdesetak života, a požari i teška suša u Portugalu petnaestak.

Tajfuni *Damrey*, *Talim* i *Longwang* prouzročili su poplave u kojima je stradalo tisuću Kineza. *Damrey* je prije Kine pobio i 65 Vijetnamaca. U tajfunu imenom *Nabi* nastradalo je tridesetak Japanaca.

Uragan *Katrina*, najjači uragan koji je ikada pogodio Sjedinjene Države, ubio je 1121 osobu, a *Wilma* 6 na Floridi i 13 na Haitiju i Jamaici. Uragan *Rita* uzrok je smrti 24 osobe u SAD-u. **Znanstvenici tvrde da se broj uragana najjače kategorije udvostručio u zadnjih 35 godina.**

Tropska oluja *Stan* ubila je sedamstotinjak ljudi u Nikaragvi, Gvatemali, Meksiku, Salvadoru, a u odronima tla koji su bili posljedice kiša poginulo je još 1400 Gvatemalaca, tj. cijelo selo Panabaj. U tropskoj oluji imenom *Alpha* stradalo je jedanaestoro na Haitiju.

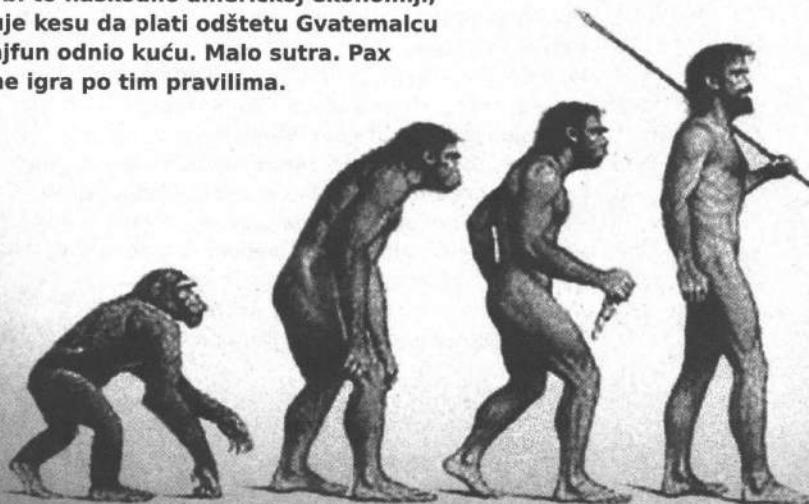
Potres u Pakistanu još broji žrtve. Ima ih više od 53.000, ranjenih je 75.000, a nadolazeća zima zateći će 800.000 u šatorima. Isti potres osjetio se i u indijskom dijelu Kašmira, gdje je stradalo oko 2000 ljudi.

Kad pobrojimo, više od milijun ljudi u jednoj godini koja još nije završila, a u dvadeset godina od 1980. do 2000. život je u prirodnim katastrofama izgubilo milijun i pol stanovnika Zemlje. **U 20. stoljeću došlo je do najvećeg porasta temperature u zadnjih tisuću godina**, prema Intergovernmental Panel on Climate. Kažu da je 1998. bila najtoplija zabilježena godina, a ova bi godina mogla biti još toplija. Pa ako bacimo novčić 18 puta i svih 18 ispadne glava, možemo zaključiti da je s obje strane glava, tj. da ni ove nagomilane katastrofe nisu slučajnost već novouspostavljena realnost (ovo s novčićem i broj 18 posuđeno je od nepoznatog autora).

Prirodne katastrofe imaju i svoju web stranicu, www.globaldisasters.com. Trenutno je *in* pakistanski potres. I uragan *Wilma* koji mete Floridu. A usred sve ove strke s ptičjom gripom, sigurno vam je promaklo da probuđeni vulkan ugrožava biljni i životinjski svijet Galapagos. Sistem sve pretvara u robu, kaže Zerzan. I vijesti su roba. Pa tako i katastrofe. I ljudske sudbine. Katastrofe na tržištu vijesti rangiraju ionako puno bolje od sretnih događaja. (O čemu bih ja sad pisala? Smislite mi jednu veselu temu koja je mjerljiva s tsunamijem? Tišina?)

U svemu tome, naravno, prvi trpe najsiromašniji. — Moralo bi biti moguće da ljudi čija je zemlja poplavljena zbog podizanja morske razine, odnosno uslijed globalnog zatopljenja, budu obeštećeni od nacija koje ispuštaju veće količine plinova koji uzrokuju efekt staklenika nego što odgovara njihovom pravednom udjelu, kaže filozof Peter Singer u *Etici globalizacije*. (Hoću li vas iznenaditi ako vam kažem da tu knjigu posuđujem u jednoj od vrlo posjećenih zagrebačkih knjižnica i da me čekala na polici bez ijednog žiga posudbe?)

Zamislite Busha, koji odbija potpisati Kyoto protokol jer bi to naškodilo američkoj ekonomiji, kako odvezuje kesu da plati odštetu Gvatemalcu kojemu je tajfun odnio kuću. Malo sutra. Pax Americana ne igra po tim pravilima.

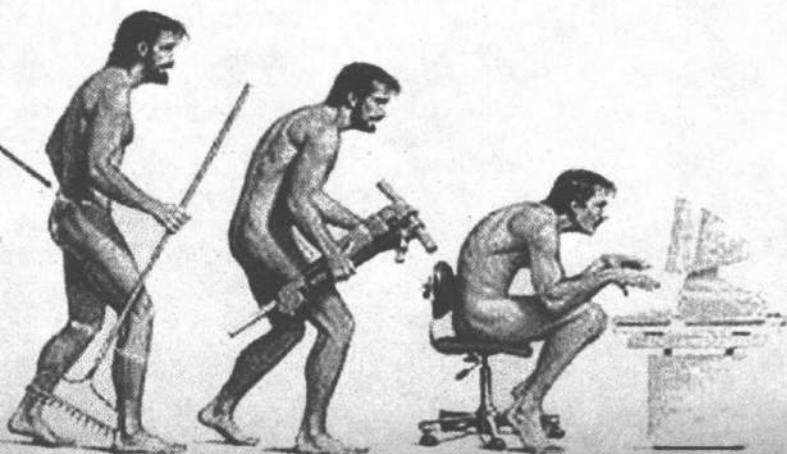
Kockice bi trebalo ozbiljno presložiti. Singer kaže da globalizacija donosi i neophodnost globalne etike. — Globalna etika ne bi se trebala zaustavljati pred nacionalnim granicama niti im pridavati veliku važnost. Je li doista nezamislivo da reformirani i ojačani UN jednoga dana proglasi sankcije protiv zemalja koje ne daju svoj prinos globalnim mjerama za zaštitu okoliša?

Pa da, poprilično je nezamislivo. Mi živimo u nekoj vrsti orwelovskog svijeta što nalikuje noćnoj mori. Uvjerili smo sami sebe da načinom na koji rješavamo stvari gradimo svijet posve različit od onoga kakav doista stvaramo, piše Jeremy Rifkin u *Posustajanju budućnosti* još u osamdesetim godinama. Ljudi su u Orwellovoj 1984. uvjereni da je laž istina, a rat mir. A mi? Mislimo da smo napredni, da smo razvijeni, da smo pokorili svemir, da smo baš super, i da je tehnologija super, i da se možemo igrati i s genima i s energijama, i još svašta.

Na TV-u film, a iznad lebde riječi *Izvanredne vijesti u 22.00 h*. Ne znam još što se događa. Samo naviru sjećanja na ratno doba i izvanredne vijesti. I dok specijalci jurcaju po slavonskim selima i pucaju po izbezumljenim kokošima i guskama, pitam se je li obaviješten pernati svijet da im je najavljen rat. I onda jesmo li u ratu s prirodom? I nismo li, objavivši rat prirodi čiji smo neodvojivi dio, krenuli putem samouništenja?

Na Biketouru (o kojemu ste čitali u 9. broju 04) svako jutro sjedali smo u krug. *Circle, circle, come to the circle*, uvijek bi netko vikao. Uvijek je moguće izabrati i ne sjesti u Biketour krug. **Ali krug prirodnih zakona u kojemu homo sapiens ima svoje mjesto nije krug iz kojega se može izaći.** I zamišljam kako neki još veći svemirski krug više planeti *Close the circle...* i krugovi se zatvaraju.

Na predavanju krajem listopada kanadski su znanstvenici, astrofizičar Hubert Reeves i genetičar David Suzuki, naglasili da pretjerano iskorištavanje planeta dovodi do zagrijavanja koje bi moglo prouzročiti nestanak ljudske vrste. Mogli bismo biti nova istrijebljena vrsta, rekao je Reeves nakon što je nabrojao brojne ugasle životinjske vrste. Slijedimo li stope dinosaura?

Svako jutro umirem ispočetka. Budim se, oblačim majicu, hlače, navlačim osmijeh i izlazim van. Sve je isplanirano do posljednjeg detalja. Svaki dan ista plastična lica prolaze pokraj mene s kristalnim smiješkom i papirnatim idealima. Mašu mi, a ja im unaprijed odgovaram na pitanja i nastavljam dalje s gađenjem u sebi.

Nisam mizantrop i nemam predrasude. Dijelim ljude na zle, pokvarene i glupe.

Obasjava nas Sunce koje napajaju američki generatori. Djeca se radaju s logotipom Coca-Cole na čelu. Tražim nesretnike uokolo pogledom, da mi se moja sreća i zadovoljstvo učine većim. Komparacija je zgodna stvar ako nađeš lošijeg od sebe.

Sretnem prijatelja. Umjetno lijep i prirodno glup. Bulji u mene s onim tupavim osmijehom i poslušno klima glavom. Pita me kako sam. Počinjem ga vrijeđati. Preplavljuje me onaj divan osjećaj nadmoći. Jutarnja doza kapitalizma. Prijatelji su odlična stvar. Priroda se pobrinula za sve.

Znamo svoje mogućnosti i granice. Sloboda je na visokoj razini, taman tolikoj da je ne možeš dohvatiti rukom a da ne lupiš glavom o demokraciju. Sistemi nas sve jebu u mozak, a mi se onda međusobno raskusuramo. Kolektivna sadizfukcija. Zakoni tržišta vladaju svijetom. Uskoro će i sila gravitacije vrijediti samo za one koji imaju para. Cigani lete u nebo.

Darwinova teorija došla je do kraja i sada se vraća opet na početak. Američki san odavno je postao noćna mora. Religiozne institucije već su i od Boga napravile ateistu. Vraga više nitko ne shvaća ozbiljno. Političari glumataju jeftine dramske tekstone, a mi smo samo statisti. Smiješimo se.

Sve je to jedno veliko kazalište...

Reklama koja reklamira samu sebe i tako se beskonačno vrti u krug...

Odjednom strašna bol u mojoj glavi. Ugrađene kontrolne elektrode puštaju struju direktno u mozak. Pali se alarm i odjekuje čitavom glavom. Šalju mi upozorenje. Ušao sam u zabranjeno područje razmišljanja i nakratko sam skinuo osmijeh. Nisam to smio učiniti.

Trčim doma. Čeka me poruka.

Centar za kontrolu misli

Prekršili ste 272. članak stavka 84 zakona o razmišljanju. Ušli ste u područje destruktivne misli. Ovo je posljednje upozorenje prije procesuiranja.

Zaboravljate da je ovo svijet u kojemu je realnost jedini segment života. Nema mjesta mašti. Birokracija je dovoljna. I funkcionalnost. Svijet u kojemu nije potrebno razmišljati.

Mi ćemo riješiti sve Vaše probleme za Vas. Vi se samo prepustite. Mi držimo sve pod kontrolom. Svaka slučajnost događa se posve namjerno. Nezahvalni ste. Nemojte da zbog Vaših individualističkih hirova pati cijela zajednica.

Tisuće njih prije Vas gazilo je ovom stazom. Ona je ravna i utabana. Vi trebate samo šutke proći. To je sve što se od Vas očekuje.

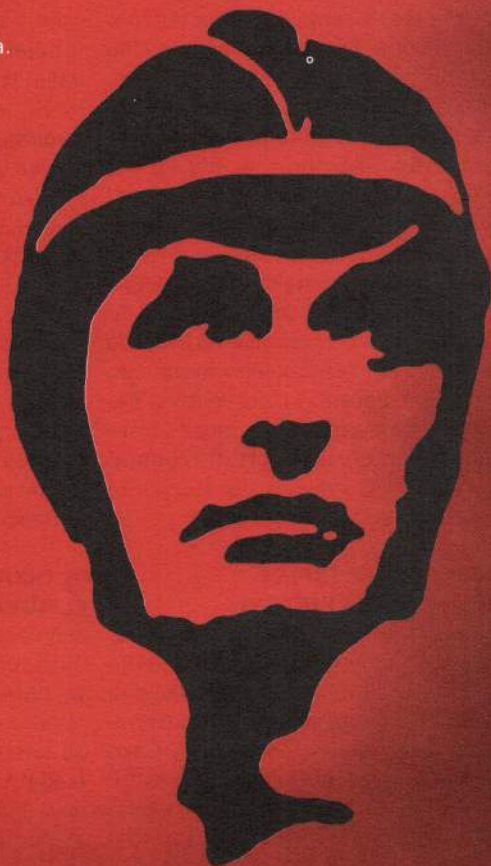
Nemojte nas razočarati.

U šoku sam. Uznemiren. Pokušavam razmišljati pozitivno. Sutra je novi (radni) dan. Prestajem razmišljati.

Odlazim doktoru. Kažem mu što me muči. Da se često osjećam beskorisno i neprilagođeno. Kaže da je to normalno. Daje mi pilule. Roza ujutro, crvena popodne, a žuta prije spavanja.

Od njih se osjećam bolje.
Ne razmišljam.
Smiješim se.
Prepuštam se svakodnevnim kolotečinama.
(P)ostajem pasivan.
Ne pružam nikakav otpor.
Zašto živim?
Za sutra...

Sutra je novi dan.
Sutra je novi tjedan.
Sutra je novi mjesec.
Sutra je nova godina.
Sutra je novo sutra.

OBOJITE STARE CIPELE

— piše **Karolina Pavić**

Barem su dva razloga kriva za to što se Sam svoj haker ovoga puta bavi bojanjem starih cipela. Prvi je zima čije biste sivilo mogli malo razveseliti šarenim šuzama kakve ćete imati primijenite li tehniku koju vam nudimo, a drugi je razlog vezan uz Buy Nothing Day i svekolike utjecaje reklama o kojima također pišemo u ovome broju, pa bi bilo zgodno da se, umjesto kupovanjem novih cipela, pozabavite restauriranjem starih.

Dostupni mrežni podaci svjedoče da su vlasnici raznoliko obojane obuće u njoj prešli dobar dio planeta; zabilježeni su i slučajevi nekih koji su u DIY preuređenim cipelama uspješno diplomirali, a tvrdi se također da boja na njima stoički odolijeva i obilnim padalinama. Oni koji su dosad rabili tehnike koje preporučujemo svoje su cipele ukrašavali raznobojnim muralima, zvijezdama, cvijećem... Izbor motiva, naime, doista je nepresušan, a možda biste mogli na svoje cipele nacrtati i logotip Nulačetvorke... U svakom slučaju, javite nam kakav je bio rezultat.

1 POTREPŠTINE: CIPELE, AKRILNE BOJE, KISTOVI...

Dakle, da biste se okušali u njihovu bojanju, prvo su vam potrebne stare cipele – komada dva, iliti jedan par. Najbolje je uzeti neke za koje ste sigurni da ih u trenutačnome stanju više ne biste nosili, a ako su i poprilično prljave, valjat će ih očistiti. Trebat će vam i akrilne boje; nužno bijela, a ostale nijanse i količine ovise o vašem

dizajnu. Nabavljive su u dućanima koji prodaju slikarske materijale ili potrepštine za prakticiranje raznoraznih hobija, a želite li da boja na cipelama bude postojana, morat ćete si priskrbiti i akrilni sprej, dostupan u sličnim specijaliziranim trgovinama. Ondje ćete moći kupiti i kistove, iako njih možda imate i doma. Namjeravate li bojati kožne cipele i obaviti sve kako valja, trebat će također aceton i brusni papir, a u svakome slučaju i nešto vode, papirate čaše za razrjeđivanje akrilika te karton ili kakve stare krpe.

Kada ste sve to pripremili, možete početi. Prvo, dakako, iz cipela izvucite vezice (čitaj: pertle), ako ih ima. Planirate li obojiti kožne cipele, izaberite neke čvrste – što se više materijal od kojega su napravljene savija, i.e. što je koža mekša, više će se pukotina napraviti nakon što se boja osuši. Obojiti, dakako, možete i platnenu obuću, a iako u tome slučaju nećete morati prvo nanositi bijeli sloj akrilne boje kakav zahtijevaju kožne cipele, savjet o čvrstoći ostaje isti.

2 DIZAJN: OLOVKU U RUKU I MAŠTI NA VOLJU

Namjeravate li, dakle, redizajnirati kožne šuze, one će uglavnom biti crne ili smeđe boje. Statistike vele da ih je 99 posto takvih, ali crne ili smeđe cipele full su ok za nastavak priče. U kojemu ponajprije trebate s površine kože skinuti što više laka. Možete koristiti aceton i staru krpu, ali oprez: navucite rukavice i izbjegavajte

kih četiri ili pet puta, što će biti dovoljno da bijelim akrilikom kvalitetno istočkate cijeli dizajn. Sada to ostavite da se suši par sati, nakon čega na bijelu podlogu možete nanositi ostale boje. Postupak je isti – razrijedite boju vodom, ali ne suviše rijetko, i nanosite je točkanjem tankim kistom u nekoliko slojeva. Sve zajedno trebat će se sušiti 24 sata; najbolje na suncu, ali nije nužno.

3 REZULTAT: DIVITE SE SVOME REMEK-DJELU

Završnicu je dobro izvoditi vani, na otvorenome prostoru; ispod cipela stavite karton ili krpku koju ćete kasnije baciti, a preporuča se da preko nosa i usta nosite masku ili tkaninu. Aplicirajte veoma tanak sloj čistoga akrilnoga spreja po cijeloj površini cipela. Neka se suši barem sat i onda dodajte još jedan vrlo tanki sloj. Ostavite cipele da se suše cijeli dan, a potom aplicirajte još dva lagana sloja akrilnog spreja, svaki sa satom razmaka.

Učini li vam se sve to previše kompliciranim, a posebice ako ne znate baš crtati, možete pribjeći puno jednostavnijoj metodi. Samo razrijedite akrilnu boju vodom u papirnatim čašama i kistom poprsajte cipele – u stilu Jacksona Pollocka ili nešto sitnijim točkicama, svejedno. Ne zaboravite ispod cipela staviti karton ili krpku jer bi vam se moglo dogoditi da obojite tepih ili pločice (ili asfalt, for that matter), a i u ovome ćete slučaju, dakako, morati nanositi akrilni sprej kako bi boja ostala postojana.

No, bez obzira na to koju ste tehniku koristili, na kraju vam još preostaje samo da ponovno uvučete pertle (ako ih ima) i divite se svom remek-djelu. A potom veselo obojane šuže ponosno nosite i budete sigurni da nitko drugi neće imati iste takve cipele.

izvore plamena. No, korištenje acetona i nije apsolutno nužno, budući da je puno važnije da površinu cipela izbrusite finim (ali ne i superfinim) brusnim papirom. Uzmite si vremena i učinite to temeljito jer je bitno da na koži napravite podlogu koja će dobro apsorbirati boju.

Nakon toga možete na cipelama običnom olovkom nacrtati svoj dizajn. Mašti na volju. No, prethodno obujte cipele, prohodajte u njima i zamijetite gdje se prirodno savijaju iliti naboravaju. To su mjesta na kojima će boja ispuhati, pa locirajte svoj dizajn tako da ih izbjegnute. Općenito, za crteže su dobra područja između vrha i jezika cipele, sa strane i na njezinu zadnjem dijelu.

Kada ste završili s dizajniranjem olovkom, razvodnite bijelu akrilnu boju tako da ne bude prerijetka. Boja, drugim riječima, ne bi trebala sama kapati s kista, već biste ga morali malo prodrmati da se odvoji. I, da, akrilik se brzo suši, pa je najbolje da u radu koristite rukavice; zamažete li ruke bojom, operite ih u roku par minuta, a za slučaj da vam negdje kapne, odmah tu površinu očistite vodom i krpom.

Sljedeći je korak apliciranje bijele boje na cipele. Najtanjim kistom koji možete pronaći napravite točkice ondje gdje planirate staviti neku drugu boju. No, nemojte odmah popuniti cijeli dizajn. Ostavite da se prvi sloj sitnih bijelih točaka osuši na suncu ili na nekom toplom mjestu pola sata, a potom nanesite drugi. I tako, zajedno s polusatnim sušenjima, ponovite ne-

Recepti za zdravlje

Iliti nekoliko kratkih receptića s kojima ćete poboljšati svoje gledanje u svijeću, shvatiti što se uistinu nalazi s druge strane... Dakle, udahnite...

PALAČINKE S POVRČEM

- 1 luk
- 2 paprike
- 1 rajčica
- 1/2 avokada
- 1 kiselo vrhnje
- 15 dkg masnog sira

Ispecite palačinke te ih ostavite sa strane. Kod palačinki bi bilo dobro da koristite mješavinu crnog i kukuruznog brašna o omjeru 80:20 posto. Kada ste to napravili, nasijecite luk i paprike te ih popržite na maslinovu ulju. Nasijecite rajčicu i avokado i pomiješajte ih s poprženim lukom i paprikom, umiješajte vrhnje i naribani sir. Sve ovo vam je punjenje za palačinke; zamotajte ih, dobro zaližite, i stavite da se peku na 180°C oko 20 minuta. Nije loše još malo vrhnja i sira posuti po njima!

RECEPT ZA BIODIZEL

Ako u biljno ulje dodamo određenu količinu običnog petrodizela, viskozitet će se dovoljno smanjiti da većina dizelskih motora neće imati problema s ovim gorivom. Biljno ulje i dizel se miješaju najčešće u omjeru 50:50 posto. Kod nekih robusnijih strojeva moguće je čak miješati i omjer 70 posto biljnog ulja miješanog s 30 posto petrodizela. Bitno je naglasiti da biljno ulje ne treba biti novo, dapače, u ovom slučaju staro iskorišteno biljno ulje čak pokazuje i bolje karakteristike od novog ulja. Kada se za proizvodnju bio goriva koristimo već korišteno biljno ulje vrlo je važno dobro ga profiltrirati kako bi se sve krute čestice hrane odstranile iz goriva. To se može raditi po principu pretakanja kroz gazu ili ostavljanjem ulja na dulji period da se krute čestice slegnu na dno kao talog.

KOLAČ OD LIŠĆA

- 4 žumanjka
- 4 bjelanjka; njih zadnje treba umiješati u smjesu
- 100 gr mljevenog maka
- 2 naribane jabuke
- 250 gr putra
- 20 gr lišća domačice
- 10 žlica šećera
- 6 žlica mrvica
- 100 gr groždica
- prašak za pecivo

Stavite lišće i putar u ekspres lonac s vodom te kuhajte najmanje jedan sat. Treba pripaziti da se ne izgubi voda u smjesi. Kada ste prokuhali možete odstraniti vodu i lišće od putra na način da ohladite smjesu; neki ljudi to i ne rade. Zamiješate biskvit u koji stavite putar i pečete na temperaturi 180°C oko 25 minuta. Kada je gotovo možete preliti čokoladom.

GNU/LINUX JE PANK

— piše Pero Gabud

Drage čitateljice i dragi čitatelji, i u ovome broju nastavljamo s rubrikom vezanom uz otvoreni kôd (Open source) i slobodan softver (Free software). Njezin je cilj da educira, kako o programima, tako i o vrijednostima Open source/Free software zajednice te da praktičnim savjetima potakne i olakša upotrebu slobodnog softvera ljudima koji na tom području baš i nemaju velikoga iskustva ili ga nemaju uopće.

Imate li pitanja, komentara, kritika ili prijedloga, želite li podijeliti svoje znanje/iskustvo vezano uz ovu tematiku, nemojte se sramiti, nego se javite. Ne zaboravite da ja nisam nikakav Linux guru, pa stoga nikako nemojte ni pomišljati da niste dovoljno stručni da biste se javili/e. Samo naprijed, pišite mi na perogabud@zamir.net

Neki će se sigurno pitati čemu ovaj članak. Budući da sam dio (anarho)pank scene, ne mogu prijeći preko činjenice da je GNU/Linux gotovo nepoznanica u pank krugovima, unatoč tome što dijeli mnoge zajedničke vrijednosti s pank pokretom...

GNU/Linux operativni sustav, kao i gomila slobodnog i otvorenog softvera, baš je poput **D.I.Y.** pank izdanja (bilo kasete, fanzina, ploča ili nečeg sličnog) nastala s naglaskom na zajednicu i potrebe ljudi, a ne na profit. Za razliku od Window\$a, GNU/Linux propagira dostupnost svima, svugdje i u svim uvjetima. Dakle, cilj je slobodna razmjena ideja i resursa. Pa zar nije apsurdno fanzin u kojemu se propagira sloboda raditi na Window\$ima koji imaju copyright i koji su (osim što nisu besplatni) totalno zatvoreni za bilo kakve promjene, a naročito umnažanje i distribuciju? GNU/Linux je dobar alat koji je potpuno u skladu s političkim ciljevima anarho-panka, pa ne vidim razlog zašto ga ne koristiti. Čak štoviše, s pravom bih se usudio reći da je **licemjerno** ne koristiti ga. Jer kao što već dobro poznata fraza kaže da promjena kreće od mene samog, kako onda potaknuti ljude na promjenu ako im ja osobno nisam primjer? Tada se to sve svodi na neko soljenje pameti jer sam ja najpametniji i znam što je najbolje za vaše dobro, a za mene vrijede neka druga pravila.

★ Pank projekti

Iako širom Europe postoje brojni anarho-pank-skvoterski Linux projekti, u Hrvatskoj je situacija malo drugačija. Zapravo, dosta drugačija. Na primjer, u španjolskim je skvotovima sasvim normalna i logična stvar da je na računalima u cybercafeu instaliran GNU/Linux. Dakle, računala dostupna svima, s operativnim sustavom u duhu skvota i cybercafea. **Unixpunx** kolektiv, pak, otišao je toliko daleko da su kreirali vlastitu distribuciju BSD-a (BSD je slobodan operativni sustav sličan GNU/Linuxu). Postoje razni kolektivi koji šire ideju GNU/Linuxa jer Linux nije samo operativni sustav poput Window\$a. On je puno više. Postoji čitava zajednica koja se temelji na vrijednostima Open source i Free softver koncepcije. Pa zar to nije pank???

Iako je u Hrvatskoj situacija blizu nule, stvari se polako pokreću. Tomu je zasigurno uvelike pridonio pulski projekt **Monteparadiso Hacklab** koji kreira razne edukativne programe i preporučio bih svim pravim pankerima i pankericama koji/e drže do sebe da presele na par dana u Hacklab i nauče osnove GNU/Linuxa :). Najpoznatiji underground web portal **finte.net** napravljen je pomoću CMS-a (Content Management System) PostNuke koji je Open source. Također, napravljen je i prvi CMS imenom **emuCMS** koji je djelo jednog pankera iz Slavonskog Broda, a o njemu ćete moći čitati u jednom od idućih brojeva.

Nemoj biti lijen/a, digni dupe, baci Windowše u smeće i instaliraj GNU/Linux jer pank nije mrtav!!!

★ Linkovi

<http://twiki.pula.org/cgi-bin/twiki/view/Hacklab/WebHome> — MP Hacklab

<http://unixpunx.org/> — unixpunx kolektiv

<http://www.gnu.org/home.hr.html> — stranice GNU projekta

<http://gnuzilla.fsn.org.yu> — magazin za popularizaciju slobodnog softvera

<http://hacklabs.org/> — hacklabovi

<http://www.finte.net/> — underground portal

Iako regularni, još uvijek šarmantni

CHICAGO UNDERGROUND u KSET-u

Bilo je potrebno samo pet minuta da se stvari poslože i masno kotrljanje free lavine poprimilo je konkretan i zarazan groove

— piše Stjepan Jureković

Koncert na najvišoj mogućoj razini dogodio se 7. listopada u krcatom klubu u koji su se od studeni i prijeteće kiše skrili svi koji vole suvremenu glazbu, ali i mnoštvo onih koji u posljednje vrijeme dolaze u KSET popraviti svoj društveni rejting. Ni ovoga puta publika nije propustila priliku da napravi sjajan ambijent i izlazak na pozornicu učini napetim čak i glazbenicima poput Roba Mazureka i Chada Taylora, dvojca čiji sam točan broj dolazaka u Zagreb odavno izgubio. Da se osjećaju domaće i potpuno prihvaćeno nisu nam morali govoriti, iako su to konstantno imali potrebu naglasiti u obraćanjima okupljenima, vidjelo se to i osjećalo iz svirke.

Mazurek i Taylor glazbenici su koji svojom sveprisutnošću na chicaškoj sceni uporno, bezbrojnim projektima i suradnjama, grade svoj ugled u svijetu jazza. Njihov Chicago Underground godinama funkcionira u različitim reinkarnacijama te se, počevši od free, čak avangardnog dueta, razvija iz albuma u album i mijenja ili u trio ili u orkestar ili, kao u KSET-u, u quartet. Sa svakom se postavom, naravno, mijenja i koncept, sve više naginjući afro utjecajima i, osudio bih se reći, vudu jazzu Milesa Davisa sedamdesetih. Uz pomoć sjajne basističke ritam sekcije Jasona Ajemiana na kontrbasu i Matta Luxa na bas gitari, tako je bilo i te večeri.

Vjerojatno iz tehničkih razloga i monitoringa, početak je zvučao pomalo nesigurno, ali bilo je potrebno samo pet minuta da se stvari poslože i masno kotrljanje free lavine poprimilo je konkretan i zarazan groove u maniri velikog Fele Kutija. **Dok Ajemian gradi snažnu podlogu, a Lux se**

poigrava svojim basom kao da je riječ o električnoj gitari, Mazurek i Taylor posvećuju se psihodeliji iščupanoj iz atmosfere blaxploitation filmova i uporno šarmiraju iz kompozicije u kompoziciju. S rijetkom se vještinom prebacuju iz mahnite improvizacije ponekad u plesne poliritmije, a ponekad u tropske balade, održavajući slušateljsku pozornost na konstantnoj razini. Šarmirana publika nagrađuje ih aplauzom u svakoj prigodnoj prilici i već rutinski poziva na bis, čime se koncert protegnuo i iza ponoći.

I, da, kao predgrupa je svirao Neptune, čija glazba ne privlači posebnu pažnju jer se radi o tehnički nepotkovanim glazbenicima suženih aranžerskih mogućnosti, ali na ovaj se bend treba gledati kao na spoj glazbe i performans arta. Naime, oni se uz gomilu analognih pedala koriste instrumentima samostalne izrade, čime se bavi gitarist benda Jason Sanford, uspijevajući izvući zvuk iz čeličnih, kockastih ili okruglih gitara, cijevi i drugih uglavnom nedefiniranih rekvizita. Njihov nastup neka je vrsta glazbenog cirkusa, pa se iz te perspektive kreativnost i predanost moraju cijiniti. ▶

Glazbeno proizlazimo iz načina života 21. stoljeća

Isprobavamo nove pristupe istraživanja zvuka, radije nego da deriviramo samo jedan stil, ma bio to rock, jazz ili nešto slično

— razgovarao **Vid Jeraj**

04: Posljednjih je godina Chicago Underground nekoliko puta svirao u Zagrebu, i jednom u Osijeku. Kako se osjećaš kada znaš da svoju glazbu moraš ponovno predstaviti kod nas?

Zagreb je velik i ima odličnu scenu, što je zaslug a Mate koji nas je opet zvao nakon dugo vremena. Kada smo Chad i ja prvi put svirali ovdje osjetili smo fantastičnu energiju publike. Na naš prvi koncert došlo je puno ljudi, i to je bilo nevjerojatno, a da stvari budu ljepše, i majka mi je Hrvatica. Moja sestrična je iz Zagreba, čak je i došla na prvi koncert, koji joj se svidio, pa je napisala lijep tekst o tome u novinama. Njen je suprug zagrebački kazališni glumac, tako da je sve skupa sjelo na mjesto, i to je lijepo.

04: Percipiraju li ljudi slično ovu vrstu jazza koju sviraš i drugdje po svijetu, i kakva je vaša publika?

Zapravo doživljam našu glazbu kao glazbu Chicago Undergrounda, koja ima i utjecaj jazza, ali i post-rocka i punka, rocka, elektronike i drugih žanrova. Dobro nas prihvaćaju širom svijeta, ma bio to Chicago, New York ili Tokyo, a svaki put kada sam u Zagrebu, ta je energija vrlo posebna. Iako KSET nije najljepši svjetski klub, energija je posebna jer se posloži puno divnih događaja. Ljudi su ovaj put puno brbljali, ali mi to nije pokvarilo ugođaj. Bilo je nekoliko trenutaka kada smo naprosto podivljali.

04: Stvara li vam ta stilska raznovrsnost problem da dođete na neka mjesta u kojima se svira i izvodi samo jedna vrsta glazbe? Na kojim mjestima svirate, kakvi vas ljudi slušaju?

Recimo, neki smo dan svirali u Istanbulu, bio je to moj treći put tamo. Nevjerojatni su, svake nas godine zovu natrag. Iako smo svirali u sklopu jazz-festivala, sam je klub bio za rock i techno publiku. Kako su imali razglas za takve stvari, mogao sam do maksimuma iskoristiti komp, da potpuno nabrijem atmosferu elektronskim zvukom. Sviramo u jako malo jazz-klubova, uglavnom su to kazališni prostori i rock-klubovi. Isprobavamo nove pristupe istraživanja zvuka, radije nego da deriviramo samo jedan stil, ma bio to rock, jazz ili nešto slično. Glazbeno proizlazimo iz načina života u 21. stoljeću.

04: Na sceni nove glazbe, kojoj pripadaš kao trubač, ali i kao računalni programer, sve je više ljudi porijeklom iz improvizirane glazbe, koji sviraju i akustične instrumente i elektroniku. Bilo da su to jazzeri koji danas sviraju broken beat ili oni koji idu u još dalje. Kakav je tvoj odnos s elektronskom glazbom?

Mislim da glazbenik mora slijediti tehnologiju, ići u korak s njom, jer instrument prije svega znači pomagalo. Osim toga, u elektronici se odvijaju prijelomne stvari, bilo da je riječ o novom Macovom notebooku ili aplikacijama softvera. Naravno, može ti se dogoditi da potoneš u to i izgubiš smjer, a onda i cilj vlastitog kreativnog procesa, ali ja radim sa zvukom posljednjih deset godina kroz grupu Chicago Underground i razvio sam mogućnosti koje su, ako i nisu valjane, barem zanimljive. Još od kasnih pedesetih i ranih šezdesetih u pokretu konkretne glazbe pokušavalo se elektronskim pomagalima manipulirati zvukom, filtrirajući ga i slično, pri čemu je značajnu ulogu imao rad s prvim računalima, koji nipošto nije zanemariv. Računalo mi omogućava da olakšam i ubrzam baratanje mirijadama raznih timbara i tonova, koje njime mogu i obraditi da dobiju potrebnu izravnost ili suptilnost. Danas svatko s računalom može raditi zvukove, ritmove, ubaciti melodiju ili akordnu progresiju. No, za sve to moraš imati super osjećaj da nekim zvukom dopreš do ljudi, zapravo, da usprkos sveobuhvatnosti tehnologije direktnim zvukom određenog osjećaja smogneš prodrijeti do područja ljudskog doživljaja. Večeras sam, primjerice, koristio komp vrlo ekonomično, koristeći neka ezoterična pomagala da filtriram trubu, poput ring-modulatora i analognog delaya, koji su prisutni još od šezdesetih. Govoreći o utjecajima, krećemo se u povijesti konkretne glazbe, kao i duba, za što su zaslužni King Tubby i Lee Scratch Perry, sve do suvremenijeg elektronskog zvuka koji volim, poput Thecrae, Aphex Twin, Nobukazu Takemura i Merzbowa, koje obožavam.

04: Govoreći o razvoju vaše grupe, Chad i ti odselili ste se svaki na svoj kraj svijeta; ti živiš u Brazilu, a on u New Yorku. Kako se bend razvija u tim okolnostima?

Chicago Underground nastao je dok smo još živjeli u istom gradu, te kroz razdoblje od osam godina svirali i snimali svaki dan, putovali i živjeli zajedno. Posebno nas dvojica, postigli smo razinu na kojoj se preplićemo duhovno i glazbeno. Ako on živi tamo, a ja ondje, radi se samo o perspektivi tih novih središta, koje se prianjaju na ono što smo već preživjeli. Svaki put kad se opet nađemo dolazi do novih stvari. Upravo smo za Thrill Jockey snimili CD "Praise Of Shadows" u kojemu se osjeća da živimo u drugim gradovima, iako i to prilično suptilno. Jer niti sviramo bossanovu niti newyorški downtown, već unosimo nove značajke u zvuk koji otprije postoji.

04: U Brazil si odselio iz privatnih razloga. Što si time dobio?

Žena mi je Brazilka, ona je biolog i radi s amazonskim Indijancima, Aboridžinima poput Tukanosa. Upoznao sam poglavice raznih plemena koji su me zvali da snimam zvukove u njihovim svetištima, čemu ću se posvetiti kada se vratim. Snimam zvukove električnih jegulja privremeno nastanjenih u naftnim bačvama, koje žive samo u Amazoni, i obrađujem ih na kompu. Bit je u iskustvu raznih stvari i učenju od njih, što onda unosim u zvuk svojih bendova.

04: U Hrvatskoj Manaus znamo iz stripova o Mister Nou, koji obično počinje na dokovima rijeke Amazone, nakon čega Mister No ode do svojeg pipera i odleti u džunglu i tamo nešto radi. Moglo bi se reći da je strip neka vrsta ekološke utopije.

Manaus ima milijun i pol stanovnika, grad je usred Amazone – to je jedan ogromni betonski blok skoro uopće bez zelenila, u kojemu ima dosta kriminala, užasno je sparno i sve je puno krvožednih komaraca. U kući imamo drveće banana i manga, macaa, guštere, zmije i tarantule na koje se navikneš kao na dio raja u kojemu živiš. Što se tiče Mister Noa, možeš kao i on za deset minuta autom doći do dokova, sjesti na čun i odmah si usred Amazone, gdje je sve puno ružičastih delfina, i ptica, nevjerojatne flore i faune. Možeš plivati u crnoj rijeci, ležati na plaži, što je božanstveno.

04: Povijest kreativne glazbe u prošlosti se povezivalo s puno alkohola i droge, imam dojam da je u posljednje vrijeme splasnuo taj trend. Je li stvarno tako?

Bio bi iznenađen koliko droge i alkohola ima u svemu tome, te koliki traže spas u tome da bi uspjeli ostati na vrhu radne sposobnosti i kreativnosti. Svašta se tu troši, tripovi, kokain, seks, piće, što god hoćeš. Svi su u našem bendu dosta čisti, ali ljudi koji puta popiju, žele se zabaviti, raditi neke stvari, kao popušiti koji džoks dok su u Nizozemskoj. Osobno mislim da je glazba droga, ako se baviš raspršenošću frekvencije, mislim da govorimo o psihodeliji uma. To mi je dosta, vjerojatno bih eksplodirao da idem još i dalje. Moram cijeniti samu činjenicu da sviram pred punim klubom, na tako dobrom mjestu kao što je Zagreb.

04: Kako se ljudi u tvome zanimanju nose s neizbježnim stresom koji prati tako naporna putovanja, s jednog kraja na kraj Europe, poslije ideš u Brazil, i tako dalje.

Kad sviraš glazbu, a raditi to je privilegija, naravno da je teško i zahtijeva svoje, ali moraš se naučiti nositi s tim. Na turneji si zaradiš nešto novca da pokriješ životne troškove, stanarinu.

04: Od čega živiš kada si kod kuće?

Živim od onoga što sam zaradio na turneji. Za tih dva, tri mjeseca radim na novom projektu, i tako dalje. Slikar sam, pa slikam i radim izložbe, stvaram instalacije, koje su direktno inspirirane glazbom. Svoje slike bih opisao kao zvuk koji postaje vidljiv. To je druga strana onoga na čemu trenutačno radim.

— pišu Stjepan Jureković & Vid Jeraj

Chadbourne, Hills Have Jazz, Boxholder Records, 2005.

► Eugene Chadbourne, nekad gitarist grupe Shockabilly, kasnije osobni improvizator, osnovao je s Richiejem Westom, bubnjarom Camper Van Bethoven, projekt Hills Have Jazz – izravnu posvetu filmovima Wesa Cravena, o čemu govori i zabavni popratni tekst u kojemu se opisuje snimanje ploče u Kaliforniji 2003. Veliki poznavatelj glazbe i stvaranja atmosfere, Craven je Chadbourneu i posudio svoj stari Gibson za izvedbe jazz-skladbi Damerona i Basieja, Lakea, Mitchella, Dolphyja, Sun Ra i Coltranea.

Na našu veliku radost, album pokazuje da je Chadbourne još uvijek maštovit i neposustao solist na akustičnoj gitari, i ujedno maštovit aranžer, jer je album snimljen bez basa, u kombinaciji bubnja, akustične i električne gitare, plus brass-sekcije, koja otkriva nekolicinu dosad nepoznatih glazbenika. Lakeove skladbe "Heavy Spirits" i "Saturn", i pogotovo "Noonah" Roscoeja Mitchella, u maniri su *insect musica*. Multiinstrumentalist Dan Clucas oduševljava New Orleans Style solom na kornetu, Bill Barrett na usnjaku lakoćom i discipliniranom teksturom. Dolyphyjev "17 West" interpretacijom ne odstupa znatnije od originala, a Clucasovom flautom još joj je pridodan Kansas City šarm. **vj**

NEIL YOUNG PRAIRIE WIND

Neil Young, Prairie Wind, Reprise Records, 2005.

► Kanadski dinosaur Neila Younga definitivno je za folk-rock ključna ličnost s autorstvom koje danas cijene kao i ono Boba Dylana, pogotovo u okviru procesa buđenja američkog folk-rocka zadnjih nekoliko godina. Ta glazba budi interes novih naraštaja, vraća se na top-ljestvice i konceptualno se razvija u smjerovima koji više nisu toliko ortodoksnu ruralni koliko su bili šezdesetih. Od autora je koji su definirali okvire žanra, još su uvijek živi i glazbeno aktivni, a utjecaj im je neizbrisiv te nerijetko ispada da mladi još uvijek imaju pokoji trik za naučiti od njega.

Za razliku od prošlih pokušaja da se vrati organskoj glazbi baziranoj na svirci, *Prairie Wind* album je na kojemu se osjeća usredotočenost na aranžmane i kao takav predstavlja logičan nastavak Youngove neizgasne karijere, a definitivno služi kao primjer mladim glazbenicima. Taj status neće izgubiti ni s novim albumom, iako nije riječ o samorazumljivom remek-djelu. Pjesme poput "The Painter", "No Wonder" ili "Here For You" mogle bi ući u popis pedesetak Youngovih najsvjetlijih ostvarenja, ali album je neujednačen kao cjelina i ima traljavih momenta tipičnih za Youngove kreativne krize, poput "This Old Guitar" i "He Was The King" ili pak puhačkih aranžmana ubačenih na dijelove koji solidno funkcioniraju i sami. U pretežno akustičnu atmosferu albuma ipak više paše zvuk gudača. Albumom dominiraju balade izuzetno jednostavne lirike i snažne poruke, balansa tako tipičnog za Youngov dosadašnji rad. Dakle, nadam se da publika trenutačnog folk-rock revivala zna gdje se nalaze korijeni i kako je sve počelo. **sj**

pAnOptikum

— piše Vid Jeraj

Zagreb Jazz Festival

▶ Ništa osobno, stvarno ništa osobno, ali karte za Zagreb Jazz Festival koštale su od 150 do 200 kuna, što je – skupo. Bilo je tih koji su za plaćenu kartu svejedno stražnjicom grijali stepenice. PR-ovka je slala attachmente od 6Mb, samo s tekstom i logotipom – bez ikakve slike izvođača; a legendarni Ante Batinović mučio nas je iznova poludiletantskim intervjuom u udarnom terminu; pa gaf Dražena Vrdoljaka o ZFF-u kao "Yes Jazz Festivalu"; pa nesimetrični sustav sponzoriranja u odnosu na manifestacije podudarajućeg sadržaja... To je, ukratko, bilanca popratnih sadržaja prvog izdanja Zagreb Jazz Festivala. Pa, stvarno, ništa osobno.

Audiofrenija na Radio Studentu

▶ Audiofrenija je ime nove emisije u eteru zagrebačkog Radija Student, koja je krenula 2. studenog i ide svake srijede u terminu od 21:00 do 23:00. U njoj možete čuti glazbu izvođača čije su recenzije objavljene i na stranicama Slušne obmane.

Digi-pack Drage Mlinarca

▶ Posljednjih par mjeseci veteran hrvatskog rocka Drago Mlinarec uporno preslušava svoje stare ploče. Saznajemo da je riječ o pripremi digi-packa koji će mu objaviti Croatia Records, a u sklopu serije izdanja starog Cro rocka koju potpisuje gospodin Škarica.

Konono na Multikulturi

▶ Multikultura za 11. travnja 2006. najavljuje koncert Konono No. 1, grupe iz Kinshase. Konono su autentični post-industrial DIY bend čija se glazba sastoji od loopova, onomatopjejskih tekstova i transoidnog furanja, a svakodnevni opis posla im je zabava prolaznika na ulicama Kinshase, jednog od bukoma najzagađenijih gradova na svijetu. Jedan čovjek koji je vidio DVX njihova nastupa s WOMEX-a kaže da djeluju neprofesionalno, neuštmano i potpuno odbojno. Ne samo da ih doma ne bi vodio, kaže, već bi se bojao ući u istu sobu s njima. Ne moramo ni reći da su totalni hype na world-sceni, a jednu su im stvar obradili The Ex, nizozemski anarho-punker koji su ih i doveli u Europu. E da, distributer benda je Trolik; dakle, trk u Planet Music! CD se zove "Kongotronix"!!!

Sudbina ljubljanskog Orto bara?

▶ Još nije izvjesno hoće li sudba kleta snači Orto bar, ljubljanski kafić baršunaste atmosfere na čijoj su se bini na katu dogodili neki od najboljih koncerata na ovim prostorima. Naime, odluka o rušenju je donesena, o čemu više u našem novom feljtonu Zooropa. Raspitajte se, da ne biste poljubili vrata u hladnim noćima koje slijede.

Boli me glava od autorskih prava

Već smo na pragu kompletnog kolapsa neovisne diskografije u Hrvatskoj: svojedobno obećavajući Carnival Tunes ugašen je, Anubis Records već dugo ne izdaje albume, a Zvuk Močvare izdavača Vedrana Menige je pred bankrotom. Od labela u Hrvatskoj jedino Moonlee Records zapravo ima perspektivu, a jesu li oni uistinu hrvatski label i kako s njima stoje stvari doznajte – u tekstu

— pišu Franjo Glušac & Stjepan Jureković

Glazbena industrija, odnosno izdavači i njihove asocijacije, od samih se početaka ugovorima vežu za radijske stanice ne bi li svojim "štićenima" omogućili dostojnu promociju. U biti, dosta se budžeta koji jedan "ozbiljan" izdavač ulaže u promociju svojih izvođača odnosi na plaćene oglase i sponzoriranje medijskih institucija kako bi one zauzvrat prihvatile emitiranje autora toga labela. Kako je to isključivo stvar interesa, dotični label i/ili izvođač koji biva emitiran dobiva povrat svojih sredstava u obliku autorskih tantijema po minuti izvođenja svojih pjesama, što im u domaćim uvjetima

ugovora s velikim medijima. Povlači se zaključak da se neovisni labeli – u čisto ekonomskom smislu! – razlikuju od mainstream labela po tome što ne ostvaruju profit od radijskog ili TV emitiranja svojih izdanja, već od čiste prodaje albuma i promotivnih materijala benda, poput majica i slično. Ona se, ako u priču uvedemo distributere i njihove potražnje, odvija uglavnom na koncertima bendova čiji se albumi tada prodaju. **Znači, neovisni label u biti i ne vidi neku korist u zaštiti mehaničkih autorskih prava svojih bendova, a s druge strane bendovi nikakvim ugovorom, a pogotovo ne**

ZVUK MOČVARE

osigurava zavod koji se bavi zaštitom mehaničkih prava reprodukcije – ili malih autorskih prava, u nas ZAMP, registriran kao d.o.o.

Kod autora koje podržavaju labeli s monopolom, tantijeme su stvarno velike i lako pokrivaju i opravdavaju troškove medijske promocije. Ovdje nailazimo na osnovnu razliku između neovisnih i tzv. mainstream nakladnika: pojam "neovisan" veže se uz neki label ukoliko se promovira sam, putem fanzina, neovisnih medija i usmene predaje, znači mrežnom suradnjom utemeljenom na dobroj volji tipa "meni se tvoja muzika sviđa – puštat ću je u svojoj emisiji koja se bavi neovisnom muzikom", a ne po principu

onim famoznim o "tri albuma u tri godine", nisu vezani uz izdavača te su i sami "neovisni".

U Hrvatskoj priča poprima još drašćnije konotacije ako se zna da label mora ZAMP-u platiti naknadu od 10 posto ukupnog prihoda od naklade izdanja da bi zaštitio prava svojih izvođača, što je osnovni preduvjet za legalno izdavanje i distribuciju. I zapravo veći trošak nego štampanje CD-a ili vinila, a zauzvrat zbog uređivačke politike medija sam label od promocije ne dobiva ništa. S druge strane, u cijeloj Europi ta ista naknada iznosi oko 4 posto, dok je u susjednoj Sloveniji nešto više – 6 posto. Ne treba se zavaravati da je vani situacija drugačija

i da ćete na nekoj državnoj radio-stanici čuti svoj omiljeni indie bend. No, neovisni izdavači, tzv. mali nakladnici, s malim tiražama koje se vrte od 500 do 5000 primjeraka po izdanju – osim ako je riječ o iznimno uspješnom labelu i bendu! – u stranim zemljama imaju drugačije definirana prava, dužnosti, i na kraju poreze – što im, konačno, omogućuje i opstanak. Odgovor na pitanje trebaju li naknade za zaštitu autorskih prava biti iste i za male i za velike izdavače potražili smo direktno u ZAMP-u, a evo kako je glasio: "Prava glazbenih izdavača (kako velikih, tako i malih) na njihovim izdanjima definirana su Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima kao prava proizvođača fonograma – prava srodna autorskom pravu. Zakon također određuje i međusobne odnose autorskog i srodnih prava. Budući da je navedeni Zakon pravna podloga djelovanju HDS ZAMP-a kao udruge koja kolektivno štiti prava svih domaćih i inozemnih autora, isti je upravo s tim ciljem u cijelosti objavljen na našim web stranicama. Budući da mi nismo donosioci tog zakonskog propisa, ne mogu odgovoriti zašto tim zakonom nije definiran status malih izdavača i njihove subvencije..."

Inače, odgovor je potpisala Marina Ferić te na drugi upit što smo ga također uputili ZAMP-u dodala: "Što se tiče visine autorskih naknada koje su izdavači dužni podmiriti prilikom objavljivanja svojih izdanja, ona nije pitanje samoga zakonskog propisa već poslovne prakse koja je utemeljena u Zakonu a rezultat je suradnje

HDU-a (Hrvatska diskografska udruga, op. a.) kao udruge koja štiti i zastupa proizvođače fonograma i HDS ZAMP-a koji štiti i zastupa autore glazbenih djela. Također je bitno istaknuti da su pri ustanovljenju te poslovne prakse obje udruge bile vođene inozemnim iskustvima kao i međusobnim odnosima i ugovorima između svjetskih krovnih organizacija za zaštitu prava proizvođača fonograma i prava autora".

Neovisno izdavaštvo u SAD-u riješilo se toga problema još četrdesetih. Naime, liberalni BMI, čije su dionice tada bile u većinskom vlasništvu radio-stanica, iz etera je istisnuo ASCAP – Američko društvo skladatelja, producenata i izdavača, čime je otvorena konkurentna bitka za prevlast na američkom tržištu zaštite autorskih prava, pogodna za razvoj malih labela. Tako su se pojavila izdanja Hasila Adkinsa i bezbrojni labeli Johna Faheya koji su redom nastajali i propadali. Razvojem underground rocka sedamdesetih neovisno izdavaštvo jača i etablira se osamdesetih kao zasebna grana izdavaštva. Funkcionira po vlastitim principima i tvori čvrsti pañđan tzv. mainstream nakladnicima.

Nagli boom punk i post-punk labela, od kojih su neki izrasli u underground gigante s velikim tiražama te brojnim distribucijama i podlabelima, ostavio je traga i na tadašnjoj jugoslavenskoj diskografskoj sceni, najviše u susjednoj Sloveniji. Mnogi su tadašnji bendovi osnivali vlastite labela za prva vinilna i kasetna izdanja, poput 10.000 Maniacs, Helidon, FV Založba,

ŠKUC – Ropot, promovirajući ono što će kasnije biti prozvano DIY estetikom, kao kraticom za Do-It-Yourself – iliti, po naški, uradi sam. DIY duh u Jugoslaviji unosili su tada aktualni bendovi Sexa, Miladojka Youneed i mnogi drugi, dok se u Hrvatskoj zadržao do danas, pogotovo na punk-sceni.

Osnovna je ideja neovisnog izdavaštva pružiti priliku bendovima i izvođačima koji se, unatoč svom trudu, nisu uspjeli dovoljno afirmirati u mainstream medijima, ne bi li njihove snimke postale zanimljivije jačim diskografskim kućama. DIY je, s druge strane, posebna grana neovisnog izdavaštva kod koje bendovi, u nedostatku interesa diskografa za njih, sami odlučuju štampati svoja izdanja i distribuirati ih po svojim koncertima i koncertima ljudi s kojima ostvaruju suradnju, na taj način tvoreći DIY mrežu komunikacije iz koje proizlazi spomenuta estetika.

Danas DIY prelazi onu osnovnu barijeru nedostatka tržišta za ikakvu ozbiljnu

Neovisni su labeli, pak, u svijetu danas ozbiljna konkurencija mainstream izdavačima, pa tako, na primjer, David Byrne, vlasnik Luaka Bop Records, tvrdi da mu je isplativije objaviti album kod manjeg izdavača – u ovom slučaju za Thrill Jockey – i imati kompletnu kontrolu orbitaka i dobitaka, nego se upuštati u kompliciranu situaciju osiguravanja uvjeta za snimanje i distribuciju s velikim labelom. Manji su labeli svojim djelovanjem već ostvarili neke planove na kulturnom polju, pa to polako prepoznaju i ljudi koji se bave kulturnim politikama. Tako, primjerice, britanski ministar gospodarstva otvoreno proziva problem krize neovisne diskografije u Velikoj Britaniji te planira određene subvencije malim labelima kao nagradu za doprinos kulturi zemlje.

Odgovor na pitanje o situaciji s neovisnim labelima u Hrvatskoj potražili smo od Danijela Sikore – Sixa, jednog od voditelja Moonlee Records. Six je potanko objasnio problem prerastanja DIY labela u neovisnog izdavača – sa svim

MOONLEE RECORDS

potražnju, pa tako većina glazbenika koji po nečemu ostavljaju traga, bez obzira na to kojoj sceni pripadali, osnivaju vlastite etikete, stilski profilirane po vlastitom ukusu, interesno vezane za manji broj ljudi koji su pak vezani za njihovu muziku. Neki od njih, poput Johna Zorna i njegove etikete Tzadik, zauzimaju važno mjesto na tržištu, dok se ostalima posao svodi na pokrivanje troškova i bavljenje labelom iz čistog užitka i želje za promocijom što sebe, što svojih istomišljenika.

U Japanu je, primjerice, nova produkcija CD-Rova, nastala pojavom tehnologije prženih CD-ova, doživjela procvat devedesetih, ostavljajući traga na japanskoj diskografiji i potičući japanske muzičare i konzumente na razmišljanje o samopokretanju CD-R labela, ne iz želje za profitom, već zbog postizanja cilja koji bi ostvarivao samu svrhu diskografije, a to je promocija muzike i muzičara.

svojim odgovornostima! – ovim riječima: "Problem prerastanja zaobišli smo time što smo odlučili raditi iz Slovenije. Funkcioniramo kao label koji ima adresu i središte u Sloveniji i na taj način možemo raditi ono što i svi drugi iz Europske Unije, možemo izdavati račune i slati robu bez carine. Imamo organiziranu distribuciju u gotovo svakoj zemlji u Europskoj Uniji, s firmama koje normalno posluju i kojima isporučujemo CD-ove, a sve je legalno i transparentno. U Hrvatskoj imamo distributera, a to je Trolik, koji je naš ekskluzivni distributer za Hrvatsku. Znači, mi smo hrvatsko-slovenski label koji u Hrvatskoj ima ekskluzivnog distributera koji nismo mi, već Trolik, koji najnormalnije i legalno uvozi naše CD-e iz Slovenije, s tim da su najveći problem špediteri i carina koji traže užasno velika davanja i to je, mislim, jedan od najvećih razloga zbog kojih su cijene CD-ova u Hrvatskoj visoke."

ZAMP PO SVIMA

Kada je u pitanju zaštita autorskih prava kod ZAMP-a, odnosno Hrvatskog društva skladatelja, postoji još jedna stvar izuzetno osjetljive prirode. Naime, u Hrvatskoj je odnedavno na snagu stupio zakon o Creative Commons licenciranju, po čijem su principu zaštićena i prava ovoga magazina. Bez obzira na to čiju licencu autor sebi uzima za zaštitu vlastitih "neotuđivih" prava, "...HDS ZAMP ima punomoći za obavljanje poslova ostvarivanja prava svih domaćih i stranih nositelja odnosnih prava..." prema članku 159., stavak 2. Zakona o zaštiti autorskih prava, prema čemu ZAMP može slati račune i imati financijska zahtijevanja od svih onih koji NISU ta prava dali njima na raspolaganje (nego su, na primjer, odabrali Creative Commons licencu) "... jer su Zakonom svi autori zaštićeni i za njih se skuplja autorska naknada..."

Na pitanje o distribuciji nosača zvuka u Hrvata, on daje sljedeći odgovor: "Ako bi u pitanju bio hrvatski label, imao bi ogromne probleme. Morao bi osnovati firmu s ogromnim početnim kapitalom ili nekakvim velikim ulogom, bilo da je ulog u kompjutorima ili nekakvim drugim robama. Znači, moraš imati nekakav veliki početni kapital, što te ograničava da imaš nešto u što ne možeš dalje ulagati, već moraš imati nešto s čime firma posluje. Onda imaš tu prepreku ZAMP-a koji ti ne daju dozvolu da štampaš svoje CD-ove, nekakvim firmama koje u Hrvatskoj zastupaju štamparije CD-ova. Znači, da bi ovdje odštampao svoj CD, moraš imati dozvolu ZAMP-a, što je po meni nečuveno. I ako želiš izbjeći ZAMP, prisiljen si direktno kontaktirati s firmama koje proizvode CD-ove i zaobilaziti njihove ekskluzivne partnere ovdje, što ti je skuplje i kompliciranije. Užasno je loša situacija u šoubiznisu, da tako kažem, šopovi propadaju

masovno. Događa se, ono, da veća riba jede manje ribe."

Koja su naposljetku prava malih nakladnika i postoje li ona uopće? **ZAMP od emitiranja muzike ubire porez pri posredovanju u lancu izvođač-izdavač-publika, te mu prava izvođača čija se muzika zbog politike labela i/ili izvođača ne izvodi u mainstream medijima sama po sebi nisu dovoljno interesantna ili, bolje rečeno, ekonomski privlačna da bi ih subvencionirao. No, tu se pojavljuje paralela između zaštite autorskih prava, tj. copyrighta, i potpuno otvorenog reketa ZAMP-a.** Zbog njega mnogi pokušaji uspostavljanja neovisne scene izdavača ostaju samo pokušaji, a bezbrojni albumi čije su snimanje platili sami bendovi, a ne famozne "izdavačke kuće", ostaju neobjavljeni, i samim time nedostupni široj publici.

ZAGREB
SC

Pune projekcije & partijanje do zore

— piše Josip Visković

ZFF je odličan festival, zato što su redatelji debitanti ili predstavljaju svoje druge filmove. To program čini nepredvidivim i publika ponekad različito reagira na filmove umjesto da se svi unaprijed slažu. Poslije projekcija ljudi se često ne znaju izraziti o onom što su vidjeli jer nisu o tome nikada ništa pročitali. Zato se umjesto "Von Trier ovo, Wenders ono" čuju lijepi, jednostavni dojmovi poput "Film je bio lijep" ili "Film je bio dosadan"

Od 17. do 22. listopada u prostorima Studentskog centra održan je treći Zagreb Film Festival. S njime se po običaju prošvercao i multidisciplinarni Festival prvih, ali kažu da više neće, da je dovoljno narastao da se zna već sam brinuti za sebe; i to je dobro, jer ni ove godine nisam uspio vidjeti skoro nijednu njegovu manifestaciju. Pičio sam, naime, na filmove, a program Festivala prvih događao se istodobno vani, za ljude kojima se filmove ne da gledati ili nemaju novca za karte. Oni su ove godine mogli uživati u instalacijama, performansima, videoradovima, akcijama, interaktivnim cd-romovima, anketama, majicama, net projektima, izložbama makrofotografija, okruglim stolovima, koncertima, slikovnicama, dvd-ima, videoperformansima, kratkim filmovima, špicama, predstavljajući obiteljskog gospodarstva s degustacijom, knjigama poezije, predavanjima, prvim javnim pokusima i prezentacijama na temu "Dominacije". Nagradu su podijelili Ana Ogrizović za dječju predstavu "Šašavi dvor", Ivica Juretić za instalaciju "Art brut: Simboli" i Emil Matešić za dramu "Sređeni".

Inače je razlog zbog kojega se ovaj filmski festival između tolikih novih zagrebačkih filmskih festivala ima pravo zvati Zagreb Film Festival taj da privlači najviše ljudi, koji ne samo da popune sve projekcije, nego i piju do zore. Ove je godine direkcija – sve ugledni mladi provodadžije i festivalijeri i krema našeg menadžmenta u kulturi – odlučila ograničiti broj partijanera tako što je ukinula dodatna događanja u Galeriji SC. Potez nije uspio: samo se povećala gužva u kinu SC i kazalištu &TD,

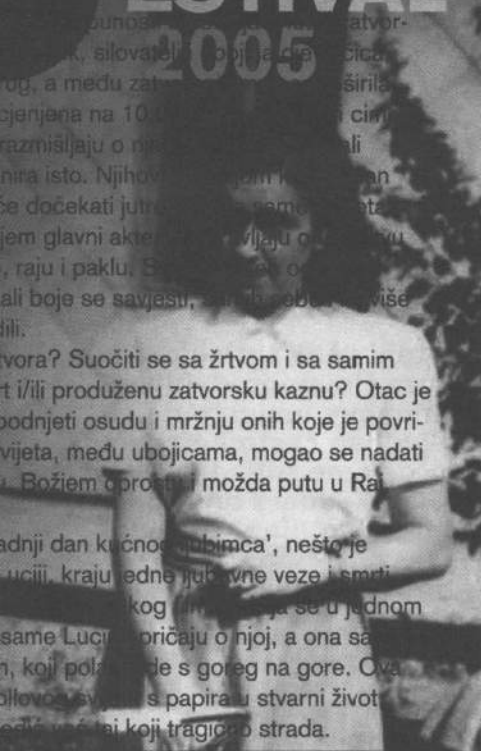
što je prouzročilo nepopularnu mjeru nepripuštanja ljudi bez ulaznice za film da dođu na koncert i popiju pivu, a to je rezultiralo cijelim nizom nesporazuma s nabrušenim redarima i bitno je narušilo festivalski imidž i omiljenost u narodu. Bilo bi puno bolje da se poprište proširilo na cijeli kompleks SC-a: da u MM možeš doći pogledati film koji si jučer propustio jer nije bilo karata ili si u isto vrijeme gledao nešto drugo, i da u onom zadnjem-zadnjem dijelu dvorišta možeš kupiti litru plastične pive po maloprodajnoj cijeni i skakati preko vatre. I s pola postrojenja, događanje se doimalo razularenim i neizbježnim, i što ćemo se sad praviti da hoćemo intimnu atmosferu kinokluba kada posjetitelji jako dobro znaju da su došli na FESTIVAL.

KRISTALNO DRUGOJAČIJI, KLAUNOVSKE DUŠE

ZFF je odličan festival, zato što su redatelji debitanti ili predstavljaju svoje druge filmove. To program čini nepredvidivim i publika ponekad različito reagira na filmove umjesto da se svi unaprijed slažu. Poslije projekcija ljudi se često ne znaju izraziti o onom što su vidjeli jer nisu o tome nikada ništa pročitali. Zato se umjesto "Von Trier ovo, Wenders ono" čuju lijepi, jednostavni dojmovi poput "Film je bio lijep" ili "Film je bio dosadan".

Pa, eto, u tom tonu... Sve počinje dokumentarcem "Crossing The Bridge" o zvuku Istanbula. Redatelj je Fateh Akin, dokumentarno debitant, ali inače autor genijalnog "Glavom kroz zid", koji možete naći čak i u videoteci. Naš vodič kroz Istanbul i okolicu dobroćudni je Alexander

FESTIVAL 2005

VIŠTE LA GORANA RUŠINOVIĆA

Hacke iz Einstürzende Neubauten, koji je došao snimiti različite turske muzičare: najprije alternativce, rokere, hipopere, pa cigane, dervise i Kurde, beskućnike ulične svirače, pa na kraju estradne legende Orhana Gencebaya i Sezen Aksu. **Jebli bi mu mater da je tako došao kod nas i pomiješao Bastinado, Cinkuše, Mišu i Terezu, ali ovako kad nemaš pojma sve ti je zanimljivo, sve zvuči lijepo, a i izgleda – ja bih tamo sutra, Beograd na Bosporu i jebo Barcelonu.**

Dan se nastavlja u znaku redatelja koji su unutar festivalskih propozicija ipak stekli neku reputaciju: Jan Cvitkovič slovenski je filmski superstar, a "Odgrobadogroba" je već počeo gomilati nagrade kojima su prethodno obasuti "Kruh in mleko" i "Srce je komad mesa". Ta dva sam nezgodom propustio, ali ne i Cvitkovičev scenarij i glavnu ulogu u "V leri", sezona cca. 1998./99., koji su balkanski "Naked", kapa dole i šaka gore, pa od "Grobadogroba" očekujem puno, kad ono jao. Htjelo je to biti gorko-slatko remek-djelo o životu u provinciji (pače, životu općenito), ali ispalo je površno, plitko, lažno, vide se velike namjere, ali pred kamerom se nije dogodilo skoro ništa smiješno niti osjećajno.

Ulijeću pravi debitanti da spase stvar: najprije "Zimski san" osvaja srca publike, a kasnije i nagradu za najbolji kratki film festivala, tužnom pričicom o dva klinca maskirana u životinje koji vrše pokuse na pčelama i provaljuju u dućan s baterijama u nadi da će oživjeti preminulog prijatelja zastarjelom dječjom tehnologijom iz osamdesetih. Vrhunac je mala animacija koju im je ostavio "hibernirani" prijatelj, u kojoj leukemiju prikazuje kao malog Pacmana koji mu je popapao sve točkice u mozgu. **Mozak redatelja Johna Williamsa prikopčan je na Spielberga s jedne, stare spotove Björk s druge strane, a srce mu je tako tužno da "Zimskim snom" sigurno vraća neki dug vlastitoj prošlosti** – u kom slučaju, svaka čast na terapiji i smjelo naprijed u budućnost.

Nagrađeni kratki film, ispostavit će se, uvod je u nagrađeni dugi film: "Ledenjak", skroz čudnu i ludu komediju s malo teksta, puno smiješnog hodanja, a najviše popikavanja, zabijanja, oklizavanja, raznih čudnih vrpoljenja te svakojake cike i vriske. Priča je to o Fioni, radnici u fast foodu koja jednom prigodom ostane cijelu noć zatvorena u hladnjači s pomfritom: nakon prvotnog šoka, postane totalno opsjednuta svime što je hladno i napušta svoju dosadnu obitelj da bi s gluhoonijemim mornarom doplovila do ledenjaka negdje na dalekom inuitskom sjeveru. S vremena na vrijeme

na festivalima se pojave takvi kristalno drugojačiji filmovi nježne klaunovske duše (često u njima glumi Dominique Pinon iz "Delicatessena" – na prvom Motovunu, jedan takav zvao se "Tuvalu") – ali onda nisu tako opako smiješni kao "Ledenjak", kojemu se najprije smijete kao najcrnijim Pajtonima, a tek vas s vremenom raznježi. **Glumačko-redateljski trojčie Dominique Abel – Fiona Gordon – Bruno Romy, ne dajte se! Nemojte potpisati ugovor za televizijsku seriju, nemojte nastupati u talk-showovima, živite polako svoje živote i iznenadite nas tek za sedam godina još jednim skromnim, osobnim spektaklom kakav mogu iznjedriti samo dobri, smireni i još uvijek maštoviti ljudi u tridesetima.** Kakvih na svijetu gotovo da i nema!

Noć raspuhuje limeni orkestar "Putrauke" iz "Odgrobadogroba", koji svira u dlaku isti eurodisko repertoar kao oni smiješni Austrijanci koji su proljetos nastupali na Eurosongu i Cest iz d best, i to je sigurno bilo super, ali ja prvi dan uopće nisam došao na festival jer me draga natjerala da bušim neke rupe u zidu. Zato hvala festivalskom vodstvu koji mi je omogućio da nadoknadim taj propust putem digitalnih medija.

PUNO SEKSA I JEDNO DOBRO DUVANJE

Eto me zato u dvorani sutradan: startali su popratni programi ciganskog i afričkog filma, ali vrte se istovremeno s glavnim programom, pa nisam tamo, nego na češko-srpskom "Šutka – knjiga rekorda" Aleksandra Manića, zavodljivo upoznavanju sa šarolikom ekipom iz ciganske prijestolnice Balkana, nedaleko Skopja, u kojoj je svaki stanovnik šampion u nečemu – bilo to vraćanje, pjevanje, boksanje, lov na vampire, okradanje grobova, skupljanje kasete s turskom muzikom, sunećenje ili plesanje u disku. Hrpa nezaboravnih likova, bajkovita atmosfera i režijska finesa koja potpuno odudara od ostatka dokumentarnog programa, pomno pripremljena i snimljena na filmskoj traci, za razliku od BETA-aktivizma koji će uslijediti.

Tijekom "Pitajte me, HIV pozitivan sam" postaje jasno da će gledanje kompletnog programa biti samo za najizdržljivije. Ne da nešto nije u redu s tim lesočansko/južnoafričkim putovanjem uz družinu sidaša koji od sela do sela prikazuju edukativne filmove i otvoreno s mještanima diskutiraju o svojoj bolesti, boreći se s mnogim predrasudama. Oni su čak jako simpatični, bude ti drago kad

putem nešto i pojebu, i žao kad razgovaraju o tome kako će jednog dana umrijeti. Tek, dva potpuno različita skoro cjelovečernja dokumentarca jedan za drugim bez čik pauze – što će postati svakodnevnja praksa – plemenit su način da se u šest popodneva zgruva što je više moguće programa, ali bitno ubija koncentraciju za onaj koji se pušta drugi.

A slijedi još i treći, isto dobar, "Meci u kvartu" Terencea Fishera i Daniela Howarda, koji je počeo kao bezvezna domaća zadaća, naivnom "rekonstrukcijom" ilegalne kupovine oružja u Bed-Stuyu, da bi tijekom snimanja policija bez razloga upucala jednog Terenceovog prijatelja i film se pretvorio u kroniku protesta, direktno svjedočanstvo iz srca događaja. **U filmu se pojavljuje i Ron Kuby, newyorški odvjetnik znamenit po tome što Dude u "Big Lebowski" traži da ga pozovu kad ga uhapsi policija dok tripuje u Malibuu.**

Igrani program druge večeri započinje "Napuštenom zemljom", predivno snimljenim filmom sa Sri Lanke čija fabula nije jasna čak ni ljubiteljima Apichatponga Weerasethakula, ali prikazuje puno seksa i jedno dobro duvanje, pa je djelomično okej. "Ti i ja i svi koje znamo" američki je nezavisni film u režiji Mirande July: u njemu se na tužne i zabavne načine isprepliću sudbine stanovnika jednog američkog predgrađa (što ne znači da je u blizini iti jedan grad). Iako jako nisko budžetan, bez poznatih glumaca, film nije neka gerila i očito se trudi doprijeti popularnoj raspravi o američkom društvu: naročito o djeci kojoj škola i Internet temeljito definiraju intelekt prije nego što im emotivni život donese ikakva iskustva, dok su odrasli skroz zburnjeni, izgubljeni i tužni. **Srećom, film ne forsira neke velike zaključke, nego malena zapažanja i smiješne pričice, a na kraju je toliko nježan i pozitivan da ga obavezno trebate vidjeti.** Ako nećete, dajte da vam odmah ispričam najbolju foru. Dakle, dva klinca sjede za kompjuterom na privatnom chatu s nekim nepoznatim drkadžijom/kom, i mlađi od njih (cca. 6 godina, frčkavi mali crnjo) mu/joj predloži "pooping back and forth": *ja ću se tebi posrati u šupak, onda ćeš se ti meni posrati u šupak, i tako ćemo stalno srati naprijed-natrag, s jednim te istim govnom, zauvijek.* Grafički, to izgleda ovako:))<>((

Iste večeri počinje i program "Kockice", sastavljen od hrvatskih filmova koji nisu upali u glavni program. Otvara ga "Posljednja pričest" Ivana Gorana Viteza,

zavjerenici, silovatelj i ubojica
...krug, a među zatvorenicima
...jenjena na 10.000 kuna. I
...mišljaju o njegovom ubc
...boje da Otac... Njihovom ćelijom
...kako... nekati jutro... To je sa
...og uratka, u kojemu glavni akteri raspravlja
...zatoru, v... i paklu. Svi su se ve
...ali boje se savjesti, samih :
...jedali.

avi... zatvora? Suočiti se sa žrtvor
...na smrt /ili produženu zatvorsku
...mogao podnijeti osudu i mržnju oni
...od stvarnog svijeta, među ubojicama, m
...de ruke istupaju. Božijem oprost i možda

...kućnog ljubimca'
...To je film... trajaju jedne ljubavne
...zeca. Dijela... kraćkog filma odvj
...pricu o njoj
...goreg
...svetla s papira u sl
...kui nagano s

...za...
...S... b... isplati v...

...odgovorni za...
...ZFF-u
...prod...
...mene i
...atema

...s proljeća...
...filmu g...

...strah sud...
...čiji se film, nakon...
...liko sekundi oklijevanja...
...ali ovaj je film dosta...
...dradili i to je sve.

...to da te je nešto sme...
...više ne smeta. Bilo je...
...da ne moram...
...na crnoj listi Ministarstva...

...Ministarstva...
...filmu o dv...

...one s park...
...primamijv...
...entarcima...
...n zgo... se o
...nci za... osjel
...Fali in... e. Ja

koja inspiraciju crpi s novinskih stranica, pa se na njih sljedećih dana često i vraća, pri čemu skandaloznost priče o ubojstvu svećenika pedofila nezasluženo zasjenjuje vještinu kojom je film napisan i režiran: klasični dramaturški kanoni (naizgled surogatan, a prešućeno stvaran odnos otac-sin) isprepliću se s korištenjem novih medija (bizarni ratni flešbek predodčen je kroz seriju digitalnih fotografija), a unatoč odličnim dijalozima (to je ono kad glumci ne pričaju kao u stvarnom životu nego zanimljivije od toga i s nekom poantom), najbolje fore su ipak neverbalne (kljukanje praksitenima kao ulaznica u svijet odraslih). Film je to u kojemu baš sve štima i koji bez ikakve konkurencije par dana poslije osvaja nagradu u svojoj kategoriji, koja se nastavlja mojim filmom "Ko živ ko mrtav", akcijskom komedijom iz penzionerskog života koja je nekima sranje, nekima okej, a ja se, nažalost, u životu uglavnom družim s onima prvima.

Dругu večer završava koncert lažnih cigana iz Međimurja s pjevačem iz Supernova Music Stars koji navodno snimaju album uživo i tiši su od publike.

BIZARNE FORE IZ BOLJŠEVIČKOGA KIČA

Trećega dana kasnim na "Favela se budi", dugi dokumentarac o Andersonu Sáu, pokretaču Afro-reggae projekta koji preodgaja klince iz najsiromašnijeg dijela Rio De Janeira tako da ih uči plesati capoeiru i preživljava tešku prometnu nesreću/pokušaj ubojstva. Slijedi ga ruski "Prvi na mjesecu", koji osvaja nagradu za najbolji dokumentarni film iako uopće nije dokumentarni film, nego zajebantska kompilacija lažnih dokumentarnih materijala o "dosad nepoznatoj" prvoj generaciji ruskih astronauta iz tridesetih godina. Stvar nije originalna – svi znaju za "Lost Gold" Petera Jacksona o novozelandskim pionirima kinematografije koji su snimali novozelandske pionire avijacije i tako sve dok cijeli svijet nije izmišljen na Novom Zelandu – a i koga više boli kurac za cinične revizije komunističke propagande. Ipak, baš sam ljetos čitao "Omon Ra" Viktora Pelevina, pun srca i iskrene nostalgije za herojima sovjetskog kozmosa, i neki sličan spoj ironije i ljupkosti sam poželio, i dobio, od "Prvih na mjesecu". Od urnebesnih "čileanskih seljaka" koji jedva natucaju španjolski svjedočeci o videnju NLO-a 1938., do činjenice da je jedan od astronauta patuljak, i kasnije se skrasi u pionirskom kazalištu koje izvodi "Snjeguljicu", film je krcat bizarnim forama iz više generacija boljševičkoga kiča, ali i tako prelje-

pim crno-bijelim kadrovima i genijalnim režijskim rješenjima da je prava šteta da se Aleksej Fedorčenko, eto, nije baš prvi sjetio snimiti ovako nešto.

Večer počinje belgijsko-francusko-švicarskim kratkim filmom "U sjeni" Oliviera Masset-Depassea, o hendikepiranoj mladoj ženi (noge u protezi) koja raznim emotivnim ucjenama, pasivnom agresijom i ljubomornim ispadima uspijeva osvojiti srce svog susjeda i priuštiti si odličan orgazam. Film je sve oduševio dinamičnom koreografskom međuigrom glumaca i kamere i lijepim kadrovima koji prikazuju npr. glumičinu razbarušenu kosu. Dosta dobar je bio i "Gorki san", cjelovečernji iranski film koji je uslijedio, premda je fiksacija na smrt i groblja, potpuno neprilična za jedan debitantski festival, dosad već ponekoga počela i iritirati. Ovom se prilikom radilo o čangrizavom starcu Esfandiariju, dugogodišnjem peraču leševa koji osjeća da mu se bliži kraj, a ne želi da mu posljednje pranje pruži glupi šegrt kojega mu je nametnuo hodža. Moglo se ponešto naučiti o islamskim pogrebnim običajima, glumci – navodno naturščici – u glavnim ulogama bili su jako smiješni i vrijedni "Maratonaca", a prisutne su bile i nadnaravne sile, u vidu anđela smrti Azraela s kojim starac komunicira preko svog televizora: sve u svemu, jedan živahan, zanimljiv i zabavan film koji bih htio opet pogledati jer mi se malo rastopio u gustoj festivalskoj kaši.

Najbolji film toga dana ipak su mi bili kratki izraelski "Cvrčci" Matana Guggenheima, o tipu koji liječi psihičke probleme, nastale pogibijom roditelja u terorističkom napadu, ilegalnim kladenjem na ishode budućih terorističkih napada. Film je vidjelo jako puno ljudi jer su svi došli na "Laku noć i sretno" Georgea Clooneyja, koji je uslijedio. Nakon odlične biografije tipa koji je izumio "Srcolovku" i ubijao za CIA, a koju ste možda propustili pod naslovom "Ispovjedi opasnog uma", Clooney je postao stručnjak za povijest televizije, pa se pozabavio i jednom od njenih rijetkih svijetlih točaka: CBS-ovom emisijom "Komentar tjedna" (ili nešto slično), koja je, izgleda, svojeručno uništila karijeru zloglasnog progonitelja američkih komunista, senatora McCarthyja. Pošto se radi o stvarno demoniziranoj ličnosti pred kojom su se, primjerice, tresle gaće boljoj polovici Hollywooda u pedesetima, bilo mi je čudno i zanimljivo naučiti da ga je u svega par tjedana srušila šačica ljigavih TV spikera, od današnjih različitih jedino

po tome što su pred kamerama non-stop pušili i reklamirali cigarete: Clooney ih ne heroizira, nego prikazuje kao obične profesionalce, tašto zabrinute za gledanost i recenzije, čiji je malo drukčiji pogled na ulogu televizije u društvu prouzročeni boljim predratnim odgojem i nevinošću samog medija. Fin i decentan jedan film.

A da je netko te večeri bacio bombu na birc &TD-a, gdje je Eddie susreo Yannah, gradom bi hodalo znatno manje šljama. Na stejdžu pred velikom dvoranom, po novom ograničeni broj posjetitelja zabavljao je nikom jasni mladić s gitarom iz Manchestera, navodno iz nekog benda, koji je tek nakon puno moljanja ispunio želju svih zainteresiranih i odsvirao "Wonderwall".

DO PORNOBIZNISA PREKO PJEVANJA NA SVADBAMA

Svi su filmovi bili rasprodani, ali "Made in Serbia" uspio je biti još malo rasprodaniji od drugih: kako bismo drugačije reagirali na riječi "srpski film" i "o porno-industriji" u istoj rečenici? U dvoranu ne bi više stao ni vibrator, i svi bijahu zadovoljeni: jašta, govorio se srpski, i to još te usred eksplicitnih prizora seksa. **Korpulentni scenarist/redatelj Mladen Đorđević zavio je istraživanje srpske pornoscene u neku waitsovsku pričicu** o tome kako on, kao, uz studij dramaturgije radi i kao tjelohranitelj za striptizete, i sve ovo čini da bi opet sreo neku svoju Senu – od čega mu nisam povjerovao ni riječ, ali moja cura je. Bitniji su, ipak, bili likovi koje je u podzemlju seksa susreo: nezaobilazni ljudi producent/redatelj koji se hvali kako je u životu fotografirao i političare i koncerte i zen-manastire, pa ne zna zašto ga uvijek intervjuiraju samo o pornićima; mladić iz Beograda kojemu je jedini uzor u životu veliki Rocco Sifredi; biseksualac iz Vršca koji je do pornobiznisa došao preko pjevanja na svadbama; dobroćudni Rumunj Simeon iz Banata koji je u industriju ušao preko nagradne igre; i u uvjerljivo najžešćem, najsmješnijem i najtužnijem dijelu filma, skromni bračni par iz okoline Jagodine koji treba nastupiti zajedno, ali se mužu ne digne, pa redatelj pošalje rezervu da dokrajči posao (usput uživajući u "treš atmosferi" na kojoj bi mu "i Kusturica pozavideo").

Naravno da se nakon ovog nezabornog klasika nikome nije gledao austrijski film o revvalu islama u Albaniji "U Tirani i drugdje". Ja sam morao požuriti po svojih petnaest minuta slave i tristo kuna honorara na scenarističkoj radionici "Palunko", ideje čijih su polaznika bile

BUJICA MISAONIH PROCESA I DVA HEMATOMA

Već je bio petak i bilo mi je svega dosta. Nedisciplinirano sam propustio dokumentarce "Srebrenička sjećanja" i "Žene dižu glas" jer mi se uopće nisu gledali, i došao tek na igrane filmove... kad ono pun pogodak! Izraelski "Oženiti se" histerična je drama o mužu i ženi s petoro djece koji se cijeli dan svađaju – pri čemu je ona, Ronit Elkabetz, koja je s bratom Shlomijem i režirala film, nevjerojatna filmska diva čije biste napade bijesa i ozlojeđenosti rado trpjeli još puno dulje od 97 minuta, koliko film traje. Trebalo bi tu reći još ponešto, tipa: film je posvećen njihovim roditeljima, ona se želi razvesti jer se više ne vole, a on joj ne da jer je strašno ortodokсни vjernik, ona ima nekog tipa sa strane o kome najčešće samo sanja kako se nalaze i puše duge cigarete u predivno osvjetljenim, meko ocrtanim prostorima u kojima njena riskantna hebrejska ljepota dolazi do naročito plemenitog izražaja. **Uglavnom, surovi realizam s fotografijom i emotivnim rasponom melodrame iz šezdesetih lupna na živce, onako slatko iscrpljujuć kao da ste se i sami dobro posvađali – e, to je bio film. Gotovo mi je došlo žaliti onoga kojega ću gledati sljedećeg... kad on zakon!**

"Iluminacije" su počele kao da će biti luđački francuski film ni o čemu, koji bi se od cijeloga svijeta svidio samo meni, samo kad ne bih bio toliko pospan... Znate ono kako ljudi znaju govoriti u francuskim filmovima, kao da su pročitali više knjiga nego svi Hrvati zajedno (i to francuskih!) – e, ovdje se sva ta bujica misaonih procesa smjestila u glavi jednog neobičnog mladića s otoka na obali Atlantika, koji je najprije izgubio posao na koći jer nije htio čistiti žive ribe, onda je gladio vrhove planina i čuo glasove, onda je došao kod novog psihijatra koji je ustvari bio vođa čudne sekte i rekao mu da mora odštampati majicu s fotografijom svoje majke i grubo voditi ljubav s osobom obućenom u tu majicu obasipajuć je najgorim uvredama, i sve tako. **Nekih pet minuta sam i odspavao, a kad sam se probudio, bio je to posve normalan film, možda malo slobodnije strukture i poetičnijih dijaloga**, u kojima taj mladić ima samo jedan ozbiljan problem, a taj je da nikako ne može priznati svoju ljubav djevojci iz grada, koju naokolo slijedi kao vjeran pas, popravlja joj auto i nosi je kući kad se ubije na partiju, a ona ništa ne razumije. Nepotrebno je reći kako me film sjetio brojnih dragih prijatelja, od kojih mnogi nisu bili tu sa mnom da ga gledaju,

nego su negdje na raznim svojim kočama, i kako smo nekada svi bili tako mladi i ludi i izgubljeni i maštali o snimanju upravo ovakvih filmova, umjesto akcijskih komedija iz penzionerskog života, i kako bih htio da film dođe u kino pa da ga opet gledam, i svi oni da ga vide. **Eto tako, bio mi je bolji i od "Oženiti se", i baš mi je drago što je dobio posebno priznanje žirija. Žiri je općenito donio sve najmundrije moguće odluke i predsjednik mu je bio legenda jugoslavenskog filma Slavko Štimac.**

Pred dvoranom se nostalgичni trip nastavio nekom gomilom smiješnih bića na pozornici koja su urlala, svirala, pjevala i plesala, a od svega su toga znala samo urlati i plesati, i gomilom još smešnijih bića u prvim redovima koji su ili mahali prijateljima na pozornici, ili nisu nikoga znali pa su se ljutili da kakav je to bend kad ne znaju ni svirati ni pjevati. Ispostavilo se da su to "Must:Re", dvije cure iz Zrenjanina koje ponekad otputuju u drugi grad i okupe lokalne ekstroverte da nastupaju uz njihovu matricu. Furaju se na Warhola i ne vole baš sestre Bogavac (dvije slične ekstrovertuše iz Beograda koje su proljetos nastupile na Fakiju), pošto su "mnogo ufurane".

Zgažen tijekom zbivanja, u subotu nisam došao na dokumentarac "Rize" Davida LaChapellea, niti ikakvu drugu projekciju ("Oklopnjača Potemkin" sa živom pratnjom nekog ruskog benda i VIP-ov program reklama najpoznatijih svjetskih redatelja, moš mislit). **Navečer sam ipak zavirio u poluprazni SC: dosta sam povučen, pa ne volim olako propuštati festivalske prigode za druženje.** Sjećam se da sam sreo neke prijatelje i otprilike bocu vina po glavi, a otkud mi dva hematoma, veličine ogrozda, koja sam sljedećeg jutra otkrio iznad lijevog oka, ne bih znao reći i progono me danima. Ako se netko sjeća da me vidio kako padam s drveta, dobivam batine ili se ozljeđujem na neki treći način, lijepo ga/ju molim da mi to objasni na adresu redakcije.

Jaka Primorac — Rođena 1977. Živi i radi u Zagrebu. A ovo je dio *Priče iz Transilvanije*.

Sibiu — romska četvrt

Sibiu — samoprovzvani kralj Roma Florin Cioaba i njegova supruga Marica

Sibiu — kuća s očima

Šetnja po vodu

...radio sam
ko' crnac.

HumanRightsFilmFestival

09.-14.12.05. SC_mama_močvara

3. Human Rights Film Festival

9. – 14. prosinac 2005.

Multimedijalni institut, URK — u suradnji sa
Studentskim centrom

Pitanja ljudskih prava u središtu su pozornosti i aktivnosti brojnih organizacija, inicijativa, a među njima je i Festival filma o ljudskim pravima koji u svoj fokus uzima temu ljudskih prava prezentiranu na platnu kroz različite filmske žanrove i cilj mu je kroz taj popularan i umjetnički sadržajan medij potaknuti raspravu i otvaranje medijskog prostora te širiti svijest o aktualnim društvenim temama. Unatoč vrlo jasnoj orijentaciji i sadržajno vrlo preciznim odrednicama, filmski program prvenstveno je određen kvalitativnim kriterijima. Uz dosadašnje klubove **m.a.m.a.** i **Močvara** u kojima se održavao festival, ove godine program se proširio i na novi stari prostor **Studentskog centra**, pa će se tako uz filmske projekcije u njemu održavati i predavanja, okrugli stolovi, izložbe i koncerti.

Za ovogodišnje izdanje festivala odabrano je četrdesetak naslova koji kroz širok spektar individualnih iskustava stvaraju uvid u različite momente ograničavanja sloboda. Festival otvara premijera dokumentarnog filma *Workingman's Death* **Michaela Glawoggera**, jednog od najboljih dokumentarista današnjice, premijerno prikazan na venecijanskom filmskom festivalu, i polazište je za raspravu na temu "**Portretiranje radničke klase u suvremenom filmu**" na kojoj će gostovati i sam redatelj, a pridružit će mu se i austrijski filmski kritičar **Christoph Huber**. Na projekcije filmova *Dial H-I-S-T-O-R-Y* i *Terror Gegen/Under Attack* nadovezat će se okrugli stol na temu "**Medijske reprezentacije realnosti**" na kojemu gostuju **Miha Horvat** i **Jurij Meden**. Na programu je i trilogija Lecha Kowalskog, kralja njujorške filmske underground scene, posvećena zemljama Istoka – *On Hitler's Highway*, *Boot Factory* i *East of Paradise*. Film *The Take* **Avija Lewisa** i **Naomi Klein** svojevrsni je manifest radikalne ekonomije 21. stoljeća, govori o razdoblju nakon ekonomskog kolapsa u Argentini.

U filmski program uvrštena je retrospektiva filmova Chrisa Markera, fotografa, filmaša, videografa, pjesnika, novinara, multimedijalnog umjetnika, dizajnera i svjetskog putnika. Glavna fascinacija u njegovom radu je priroda istine, kako je opaziti, razumjeti i najvažnije kako je ona formirana za nas kao pojedince i članove određene zajednice.

Jack Perlin, kurator ovogodišnjeg filmskog programa posvećenog **Susan Sontag**, održat će predavanje o nedavno preminuloj književnici, esejistici i strastvenoj ljubiteljici filmske umjetnosti.

U glazbenom dijelu programa gostuju Franci Blašković, SCH – BiH, Vuneny i mnogi drugi.

I za kraj, nakon uspješne realizacije drugog izdanja, **Festival filma o ljudskim pravima** prepoznat je kao jedan od najzanimljivijih i najkvalitetnijih kulturnih manifestacija od strane publike, medija i kritičara, a vjerujemo da će treće izdanje opravdati njihovo povjerenje. Kao i prošle godine, nakon središnjeg zagrebačkog događaja slijede trodnevne prezentacije Festivala u petnaestak hrvatskih gradova u suradnji s lokalnim kulturnim inicijativama i aktivističkim grupama.

KOMIKAZE

WWW.JEDINSTVO.HR/KOMIKAZE

IZAŠAO JE NOVI BROJ E-ZINA

KOMIKAZE #12

www.jedinstvo.hr/komikaze

u novom broju predstavljamo:

ALEXANDAR CIUBATARIU / rumunjska*

ANNE EHRLEMARK / švedska-lju

KOMIKAZE

WWW.JEDINSTVO.HR/KOMIKAZE

hr: **FIGLJIO** / zg* | **DALIBOR** / zg* | **ENA JUROV** / za*

MIRO ŽUPA / st | **VINKO BARIĆ** / st | **DAMIR STEINFL** / opatija

VANČO REBAC / hvar-zg | **DUNJA JANKOVIĆ** / mali lošinj-zg

IVANA ARMANINI / zg

5 strip-kolektiva iz SiCG (izborom samo nekih autora): **VUK PALIBRK** / kuhinja-pančevo | **MIROSLAV LAZENDIĆ, SEPTIK, DARIO** / entropija-subotica | **DANIJEL SAVOVIĆ, ALEXANDAR OPAČIĆ** / kosmoplovci-bg | **MAJA VESELINOVIĆ** / slic-bg | **NEBOJŠA MILIKIĆ** / rex-bg>(*novi autori/ce na sajtu!)

na stranici su arhivirani svi prethodni brojevi časopisa

dosad: **32 000 posjeta** | **12 trajno arhiviranih e-zina**

80 autora/ica | **12 zemalja**

www.jedinstvo.hr/komikaze

STRANICA JE ODNEDAVNO

INTERAKTIVNA

WIKI CRTALIŠTE I FORUM

wiki jamm - jednostavan softver za strip-jamming koji omogućuje totalno otvorenu virtualnu radionicu po principu nizanja kadrova na internetu nastalih jednostavnim *uploadanjem* na web-stranici. virtualna radionica je slobodna, besplatna i radi non-stop.

forum i bezumlje

pozivi, prijedlozi i dogovori web-mitinga/jamm, uličnih i inih akcija/grafitiranja, lijepljenja nenamjenskih plakata i zidnih stripova, naljepnica, strip-radionica, distro-pultovi, sklapanje fan-zina, e-zina, festivali i slične suradnje, komentari na sajt...

uskoro u prodaji i tiskani **KOMIKAZE ALBUM #4**

kontakt: komikaze5001@gmail.com

DON:

MINISTARSTVO KULTURE RH

GRADSKI URED ZA KULTURU – ZAGREB

WWW.JEDINSTVO.HR/KOMIKAZE

Književne večeri u SC-u

Studentski centar u Zagrebu poziva sve autore do 30 godina starosti da prijave svoje radove - priče, pjesme, eseje, kritike ili osvrte na knjige, kulturne i slične događaje.

Natječaj na stranicama SC-a (www.sczg.hr) je stalan, a autori trebaju poslati najviše 5 radova (ili 15 pjesničkih radova), pri čemu nijedan ne smije biti dulji od 5 kartica (9000 slovnih znakova s razmacima).

Na temelju odabranih radova, autori će biti pozvani da nastupaju na književnim večerima koje se održavaju u *Crnoj dvorani* Teatra &td. Počele su 3. studenog, a ideja im je da se u prostor SC-a privuku mladi pisci i spisateljice, bez obzira na žanr koji preferiraju. Također, na kraju ciklusa nastupa odabrani autori bit će objavljeni u Zborniku SC-a i/ili na web stranici SC-a.

Radove, s bio-bibliografskom bilješkom i kontaktima, treba dostaviti e-mailom s naznakom za književne večeri na:

kultura@sczg.hr ili **mirna.bacun@gmail.com**.

ново! novo! novo!

▶ PRETPLATITE SE NA 04 ◀

...jer je jeftinije, jer vam stiže na kućnu adresu, jer želimo poznavati svakog čitatelja i svaku čitateljicu, jer ćete biti povlašteni u svakom pogledu...

nije luksuz, a super je! i jedinstveno - pretplata na najbolji megazin na širem prostoru Balkana! tko ne naruči, ne zna!

ZAPAD

godišnja pretplata = 35 eura
(poštanski troškovi uključeni)

godišnja pretplata

sto! kuna

(poštanski troškovi uključeni)

ISTOK

godišnja pretplata = 25 eura
(poštanski troškovi uključeni)

PRETPLATNI UPITNIK:

(da bismo znali kome poslati 04)

(a ako vam se da, nadopišite još)

ime & prezime

e-mail

adresa

godine

mjesto & poštanski broj

što radite

država

ostale preferencije

HIBRID ☐ PRIJENOS ☐ NALOG ZA PLAĆANJE ☒ UPLATA ☐ ISPLATA ☐	
IZNOS kn = 100,00	
PLATITELJ: naziv (ime) i adresa IME, PREZIME ADRESA	Model: Broj računa platitelja Poziv na broj zaduženja
PRIMATELJ: naziv (ime) i adresa SAVEZ UDRUGA KLUBTURA, ZAGREB	Model: Broj računa primatelja 2.402006-1100096715 Poziv na broj odobrenja JNBG
Statističko obilježje: Sifra opisa plaćanja: Opis plaćanja PRETPLATA NA ČASOPIS 04	
Datum valute/uplate/isplate:	Ovjera nalogodavca
Datum podnošenja:	Ovjera banke
Potpis primatelja:	

uplate na:
SAVEZ UDRUGA KLUBTURA
Svačićev trg 1
Zagreb
10 000

2402006-1100096715
Erste&Steiermarkische bank

inozemstvo
SWIFT CODE: ESBCHR22
IBAN: HR1124020061100096715

pretplatni upitnik zajedno s
kopijom uplatnice pošaljite na
adresu redakcije:
SAVEZ UDRUGA KLUBTURA
(za 04)
Svačićev trg 1
Zagreb
10000

POSTANITE KOLPORTERI/KE MEGAZINA 04!

ZALAŽEMO SE ZA 6 PRAVILA KOLPORTERA/KI

- 4** kolporteri/ke će od sada raditi na ljepšim mjestima, tamo gdje se skupljaju mladi, po mogućnosti festivalima ili otvaranjima događaja, na muzičkim hepeninzima.
- 5** kolporteri/ke neće nositi velike novine, nego mali časopis, kako ne bi istegnuli/e leđa.
- 6** kolporteri/ke će biti plaćeni/e kao i svi ostali/e, ni manje ni više.
- 7** kolporteri/ke neće morati vikati, ako baš ne žele, ali to im je plus.
- 8** kolporteri/ke ne moraju prodati časopis osobama kojima ne žele prodati časopis.
- 9** kolporteri/ke su sami/e odgovorni/e za svoj život i djela.

— javi se na: sofija@mi2.hr

KOLPORTERIMA/KAMA NUDIMO 50% OD PRODAJE!

**KOLPORTERI/KE
SVIH ZEMALJA,
UJEDINITE SE!**

PRODAJNA MJESTA

net.klub mama
Preradovićeva 18
Zagreb

Književni klub Booksa
Martićeva 14 d
Zagreb

Moderna vremena
Teslina 16
Zagreb

Superheroes shop
Preradovićeva 32
Zagreb

Infoshop Škatula
Kružna 8/3
Rijeka

Udruga UKE
S. Radića 21
Križevci

Monteparadiso i
Metamedij
Ex Rojc
Gajeva 3
Pula

Glavni kiosci Tiska u
Dubrovniku, Splitu,
Zadru, Šibeniku, Rijeci,
Puli, Poreču, Sisku,
Karlovcu, Varaždinu,
Bjelovaru, Požegi,
Sl. Brodu, Osijeku i
Zagrebu.

...radio sam
ko' crnac.

HumanRightsFilmFestival

09.-14.12.05. SC_mama_močvara